

Fördjupat kunskapsunderlag om folkhögskolorna i Stockholms län

Augusti 2022

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	4
2. Inledning och bakgrund	6
2.1 Uppdrag och rapportens disposition	6
2.2 Metod och genomförande.....	7
3. Finansiering och styrning av folkhögskolor	8
3.1 Statens mål och villkor	8
3.2 Folkhögskolorna som utbildningsform	9
3.3 Finansiering av folkhögskolorna.....	10
3.4 Region Stockholms stöd till folkhögskolor.....	12
4. Folkhögskolorna i Stockholms län	14
4.1 Kurser	15
4.2 Deltagare	16
4.3 Omställning till skiftande förutsättningar och behov	20
4.4 Finansiering och ekonomi	21
4.5 Rapportering och uppföljning	23
4.6 Utmaningar och möjligheter	23
5. Folkhögskolornas bidrag till genomförande av RUFS 2050 och Folkbildningsstrategin	27
5.1 Bidrag till genomförande av RUFS 2050	27
5.2 Bidrag till genomförande av Folkbildningsstrategin	32
6. Konstområdesanalys	37
6.1 Stärkta förutsättningar för konstformerna och dess utövare	39
6.2 Förberedande utbildningar inom kultur	41
7. Regional utblick.....	44
7.1 Enkät svar	44
7.2 Västra Götalandsregionen	54
7.3 Region Skåne	57
8. Vägval, möjligheter och förslag.....	60
8.1 En utvecklad dialog och stärkt samhandling	60
8.2 Vägval och möjligheter vid nyetablering och finansiering	62
8.3 Förslag till utveckling av stödet till folkhögskolorna	66
Bilagor	68
Bilaga 1. Intervjupersoner	68
Folkhögskolor i Stockholms län	68
Övriga intervjupersoner	69
Bilaga 2. Intervjufrågor folkhögskolorna (FHSK)	69

GO FOR GOLDEN

Bilaga 3. Enkätfrågor regioner.....	70
Bilaga 4. Huvudmän till folkhögskolorna i Stockholms län.....	73

1. Sammanfattning

I verksamhetsplanen för Region Stockholms kulturnämnd 2022 ges kulturförvaltningen i uppdrag att analysera och utveckla stödet till länets folkhögskolor. Kulturförvaltningen i Region Stockholm har upphandlat Go for Golden att ta fram ett fördjupat kunskapsunderlag avseende folkhögskolorna i Stockholms län.

Kunskapsunderlaget fokuserar på hur folkhögskolornas verksamhet bidrar till att genomföra RUFS 2050 och Folkbildningsstrategins prioriteringar, en konstområdesanalys som synliggör hur länets folkhögskolor bidrar till att stärka förutsättningarna för konstområdena, samt en regional utblick hur andra regioner hanterar stöd till regionala folkhögskolor vad gäller kopplingar till regionernas strategiska måldokument och nyetablering av folkhögskolor.

De 29 rörelsedrivna folkhögskolorna i länet uppvisar en mycket stor bredd avseende kursutbud, inriktning och deltagare. De bidrar i stor utsträckning till mål 2 och mål 3 i den regionala utvecklingsplanen (RUFS 2050) och i första hand till målområde 1, 3 och 4 i Folkbildningsstrategin. I stort sett alla skolor arbetar även aktivt med att integrera ett flertal konstformer i utbildningarna och det finns ett antal etablerade förberedande utbildningar till högre studier inom framför allt musik och konst.

Den största utmaningen för folkhögskolornas anses vara de ekonomiska förutsättningarna där värdet på deltagarveckan inte har ökat i takt med kostnadsökningarna. Det finns en stor potential och ömsesidig vilja till ett närmare samarbete mellan folkhögskolorna och Region Stockholm för att bidra till att fylla regionala behov.

I den regionala utblicken anser en övervägande majoritet av regionerna att folkhögskolorna bidrar till regionala mål och att genomföra både den regionala utvecklingsstrategin, kulturplaner och kompetensförsörjningsplaner exempelvis. Det är ovanligt med nyetableringar av folkhögskolor och nyetableringar tenderar att kunna finansieras genom en omfördelning inom befintlig budgetram, utan att ersättningen till befintliga skolor blir lägre.

Under våren 2022 anslöt sig Region Stockholm till en överenskommelse mellan alla regioner om mobilitetsstödet för folkhögskolor som innebär att ersättningen till folkhögskolorna successivt kommer att öka med närmare nio mnkr under de kommande fyra åren. Det finns också en ambition, och en budgetmässig utmaning, i att så långt det är möjligt harmonisera regionbidraget med nivån på mobilitetsersättningen.

För att utveckla stödet till folkhögskolorna bör en närmare och mer strukturerad dialog och samverkan komma till stånd mellan Region Stockholm och folkhögskolorna. Dialogen bör föras både på tjänsteperson- och politisk nivå. Givet folkhögskolornas breda verksamhet är det viktigt att inkludera fler berörda nämnder och förvaltningar i dialogen och samverkan förutom kulturnämnden. Framför allt berörs även nämnder med ansvar för regional utveckling och folkhälsa.

En utvecklad dialogmodell och gemensam handlingsplan för prioriterade områden innebär i sig en utveckling av stödet till folkhögskolorna. Detta stärker också folkhögskolornas roll, synlighet och genomförande av regional utveckling och kulturutveckling.

För att ytterligare stärka folkhögskolornas bidrag till regionala mål och prioriteringar föreslås att en del av stödet fördelas utifrån en tydligare koppling till regionala mål och prioriteringar. Samtliga folkhögskolor föreslås erhålla en basfinansiering av det regionala bidraget för att säkerställa en kvalitativ verksamhet utifrån huvudmannens inriktning och för att matcha den statliga finansieringen.

För att komplettera basfinansieringen föreslås att folkhögskolorna ges möjlighet att erhålla ytterligare finansiering i form av ett förstärkningsbidrag genom att folkhögskolan genomför en

GO FOR GOLDEN

viss sorts kurser och/eller fokuserar på insatser för en viss typ av målgrupp. Det är frivilligt för folkhögskolorna att använda sig av möjligheten till förstärkningsbidrag.

Dessutom föreslås att Region Stockholm avsätter projektmedel från berörda nämnder för att genom riktade utlysningar ytterligare stärka folkhögskolornas möjligheter att bidra till regionala mål och prioriteringar såsom de återfinns i RUFS 2050, Folkbildningsstrategin, Kulturstrategin och Folkhälsopolicyn exempelvis.

2. Inledning och bakgrund

I Stockholmsregionen finns det idag 29 folkhögskolor med olika inriktning som alla är rörelsedrivna. Region Stockholm är en viktig regional finansiär av folkhögskolorna i länet och fördelar årligen 43,5 mnkr till de 29 folkhögskolorna. Därtill fördelar Region Stockholm ett regionalt mobilitetsstöd om 15 mnkr årligen för kompensation till folkhögskolor i andra regioner som tar emot elever som är skrivna i Stockholms län. Region Stockholm ger även ekonomiskt stöd till Stockholms läns Bildningsförbund, som är intresseorganisation för länets folkbildningsorganisationer.

I Region Stockholms budget för 2022 framgår att stöd till folkhögskolorna är en viktig del av den regionala bildningsverksamheten och att välfungerande folkhögskolor som sätter kvalitet i fokus stärker Stockholms län.

I maj 2022 fattade kulturnämnden beslut om Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen och under året tar kulturförvaltningen över den praktiska hanteringen av bidragsgivningen till folkhögskolorna. Under våren 2022 anslöt sig också Region Stockholm till en överenskommelse mellan alla regioner om mobilitetsstödet för folkhögskolor som innebär att ersättningen till folkhögskolorna successivt kommer att öka under de kommande fyra åren.

I verksamhetsplanen för Region Stockholms kulturnämnd 2022 ges förvaltningen i uppdrag att analysera och utveckla stödet till länets folkhögskolor. Kulturförvaltningen i Region Stockholm har efter upphandling gett Go for Golden i uppdrag att ta fram ett fördjupat kunskapsunderlag avseende folkhögskolorna i Stockholms län.

De senaste åren har även ett antal strategiska inriktningsdokument antagits av Region Stockholm som anger riktningen för Stockholmsregionens framtida utveckling. Dessa inriktningsdokument är vägledande för det lokala och regionala utvecklingsarbete som sker inom flera olika samhällsområden och som genomförs av ett stort antal aktörer. De strategiska dokumenten är också vägledande för inriktning och prioriteringar i Region Stockholms verksamhet och budget.

De strategiska regionala inriktningsdokumenten som är mest relevanta i sammanhanget är:

- Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2050. RuFS 2050 är både regional utvecklingsstrategi och regionplan för Stockholms län.
- Kulturstrategi för Stockholmsregionen (är även bilaga till RUFS 2050).
- Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen.

Folkhögskolorna är en viktig aktör i att bidra till genomförande och måluppfyllelse av dessa strategiska dokument.

Mot bakgrund av denna utveckling finns ett behov av ett fördjupat kunskapsunderlag om folkhögskolorna i Stockholms län inklusive förslag till hur stödet till folkhögskolorna i länet kan utvecklas.

2.1 Uppdrag och rapportens disposition

Enligt uppdraget ska kunskapsunderlaget fokusera på tre huvudsakliga delar:

1. Hur folkhögskolornas verksamhet bidrar till att *genomföra RUFS 2050 och Folkbildningsstrategins prioriteringar*.
2. *Konstområdesanalys* som synliggör hur länets folkhögskolor bidrar till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare, särskilt genom förberedande utbildningar med inriktning på konst och kultur.

3. *En regional utblick* hur andra regioner hanterar stöd till regionala folkhögskolor vad gäller kopplingar till regionernas strategiska måldokument, samt hur övriga regioner hanterar nyetablering av folkhögskolor i sina regioner.

Kunskapsunderlaget ska också lämna förslag på hur stödet till folkhögskolorna i Stockholms län kan utvecklas, resonera om vägval (exempelvis vid nyetablering) och lyfta styrkor och svagheter i dagens system.

Inledningsvis ges i avsnitt 3 en kort överblick över finansiering och styrning av folkhögskolorna nationellt och i Stockholmsregionen. Därefter ges en övergripande beskrivning av folkhögskolorna i Stockholmsregionen. I avsnitt 5 behandlas folkhögskolornas bidrag till RUFS 2050 och Folkbildningsstrategin och i avsnitt 6 återfinns konstområdesanalysen. Därefter följer den regionala utblicken om hur andra regioner ger stöd och finansierar folkhögskolorna i sina län med en närmare inblick i Västra Götalandsregionen och Region Skåne. I avsnitt 8 analyseras sedan olika vägval och möjligheter för Region Stockholm avseende stödet till folkhögskolorna och slutligen lämnas förslag till hur stödet kan utvecklas.

2.2 Metod och genomförande

Kunskapsunderlaget baseras på en omfattande informationsinsamling som huvudsakligen genomfördes under maj och juni månad 2022. Kvalitativa djupintervjuer genomfördes med rektorer eller biträdande rektorer för samtliga folkhögskolor i Stockholms län.

Dessutom intervjuades representanter för Folkbildningsrådet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Stockholms läns Bildningsförbund, Sverige kommuner och regioner (SKR), Västra Götalandsregionen, Region Skåne samt Region Stockholms kulturförvaltning och regionledningskontor. Totalt har 36 intervjuer genomförts enligt bilaga 1, intervjupersoner, och i bilaga 2 återfinns intervjufrågorna till folkhögskolorna.

En enkät skickades till samtliga regioner och besvarades av 19 regioner. Enkätfrågorna framgår av bilaga 3.

Därtill har utredaren tagit del av olika typer av underlagsmaterial såsom rapporter, statistik, beslut med mera.

3. Finansiering och styrning av folkhögskolor

I det här kapitlet ges en översiktlig bild av finansiering och styrning av folkhögskolorna nationellt och i Stockholms län.

3.1 Statens mål och villkor

Riksdagen beslutade år 2013 om ett nationellt mål för folkbildningspolitiken som lyder:
*Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället.*¹

I propositionen kommenteras också folkbildningens särart som ofta återkommer när verksamheten vid folkhögskolor och studieförbund beskrivs:

Särartstanken utgår vanligen från idén om folkbildningens frihet och frivillighet samt dess alternativa synsätt på pedagogik och verksamhet jämfört med de som tillämpas inom det formella utbildningssystemet. Särarten anses också bestå av lärare som brinner för sin uppgift och möjligheten inom folkhögskolan att fokusera på sina deltagare utifrån ett helhetsperspektiv.

I förordning 2015:218 anges ramarna för statens finansiering av folkbildningen och här anges också fyra syften med statens stöd till folkbildningen:

1. stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
2. bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
3. bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, och
4. bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

I förordningen anges även de övergripande villkoren för finansiering av folkhögskolor, exempelvis att undervisningen ska vara avgiftsfri, att allmänna kurser ska utgöra minst 15 procent av folkhögskolans verksamhet och att de allmänna kurserna främst är avsedda för personer som saknar grundskole- eller gymnasiebehörighet.

Folkbildningsrådet

Sedan 1991 har den ideella föreningen Folkbildningsrådet i uppgift att besluta om och fördela medel till folkbildningen. Folkbildningsrådet har tre medlemsorganisationer; Studieförbunden i samverkan, SKR samt RIO.

Staten styr Folkbildningsrådet bland annat genom att regeringen årligen fattar beslut om riktlinjer som anger syften och verksamhetsområden för statens stöd till folkbildningen, principer för fördelningen av statsbidraget samt hur återrapporteringen ska ske till regeringen.

Folkbildningsrådet fattar beslut om villkor och fördelningskriterier av statsbidraget och följer upp om verksamheten sker i enlighet med villkoren. Folkbildningsrådet har således en tudelad roll; dels förvaltningsuppgifter i att besluta om, fördela och följa upp medel till folkbildningens aktörer, dels att företräda sina medlemmars intressen. Avseende folkhögskolorna ska Folkbildningsrådet även bevaka folkhögskolans roll i utbildningssystemet.

¹ Prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning*

3.2 Folkhögskolorna som utbildningsform

Idag finns det 155 folkhögskolor i Sverige² varav 113 stycken ägs och drivs av nationella eller lokala rörelser i form av föreningar och stiftelser, och 42 av regioner. Folkhögskolor som drivs av föreningar eller stiftelser kallas rörelsedrivna och övriga regionägda. Folkhögskolorna ska bedriva sin verksamhet utan kommersiellt syfte och utan vinstuttag. Privatpersoner eller företag kan inte starta folkhögskolor, utan det är alltid folkrörelser, organisationer eller regioner som är huvudmän.

Folkhögskolorna omfattas inte av skollagen, kan lägga upp sina egna studieplaner och utbildningsformen brukar beskrivas som fri och frivillig. Staten anger syften och övergripande ramar och villkor, men mål, inriktning och verksamhetens genomförande beslutar folkhögskolorna själva om. Folkhögskolornas verksamhet kännetecknas av ett demokratiskt arbetssätt med stort deltagarinflytande och en stor flexibilitet och mångfald i kursutbudet. Utgångspunkt tas i deltagarnas individuella förutsättningar och vilja att utvecklas, växa och lära. Formell kunskap kombineras med bildning och personlig utveckling.

I det folkbildningspolitiska dokumentet *Folkbildningens Vägval & vilja* (2013) beskriver folkbildningens aktörer själva folkhögskolan på följande sätt:

Med sin verksamhetsmässiga, pedagogiska och organisatoriska särart utgör folkhögskolan en egen skolform bredvid andra skolformer i utbildningssystemet. Den erbjuder bildningsverksamhet och yrkesutbildningar som i flera fall ingen annan skolform ger. Det är möjligt genom huvudmännens ideologiska mångfald och regionala profilering, folkhögskolans frihet och flexibilitet samt förmåga att snabbt fånga upp nya utbildningsbehov... Folkhögskolan är också en behörighetsgivande skolform som erbjuder enskilda individer revansch och kompensation för de brister de upplevt i tidigare skolgång.

Vidare skriver aktörerna att folkhögskolorna kan och vill:

Vidareutveckla och tydliggöra skolformen folkhögskola, där människor får växa, inspireras och utmanas för framtida studier, arbete och samhällsengagemang.

Kurser på folkhögskola

Den breda utgångspunkten avspeglas i folkhögskolornas kursutbud. Allmänna kurser kan ges på både grundskolenivå och gymnasienivå och ger behörighet till vidare studier. Ofta finns en särskild profil eller inriktning på den allmänna kursen mot ett visst ämne/område eller en viss målgrupp.

Särskilda kurser inriktar sig på vissa ämnen/områden eller olika målgrupper och kan även vara yrkesutbildningar på gymnasienivå eller eftergymnasial nivå. Många folkhögskolor erbjuder också korta kurser utifrån en stor variation teman. Både allmänna, särskilda och korta kurser kan erbjudas på distans, på plats eller i kombination. Det ser olika ut beroende på hur respektive folkhögskola väljer att genomföra sina kurser och deltagarnas behov.

Folkhögskolans allmänna kurs på gymnasienivå har en egen behörighetsmodell för att ge tillträde till högskolestudier, yrkeshögskolestudier eller andra eftergymnasiala yrkesutbildningar. Det finns också en bedömningsmodell där deltagarna på allmän kurs kan få ett studieomdöme. Studieomdömet är en samlad helhetsbedömning som används vid tillträdet till högskolan där det finns en särskild urvalsgrupp för folkhögskolestudenter.

² Och en försöksverksamhet: Kulturresevatets folkhögskola i Riddarhyttan, mellan Örebro och Västmanlands län

Regeringen kan indirekt ge uppdrag till folkhögskolorna att göra särskilda utbildningsinsatser för vissa grupper. Via Arbetsförmedlingen (AF) kan folkhögskolorna arrangera Studiemotiverande folkhögskolekurser för arbetssökande (SMF) och Etableringskurser för nyanlända. Dessutom kan folkhögskolorna på uppdrag av regeringen arbeta med asylsökande genom att erbjuda kursen Svenska från dag ett. Vissa folkhögskolor undervisar inom Svenska för invandrare (sfi) och genomför uppdrag från kommuner, exempelvis verksamhet för unga under 20 år inom det kommunala aktivitetsansvaret.³

I Folkbildningsrådets villkor och kriterier för bidrag till folkhögskolorna⁴ anges exempelvis villkor för organisation, verksamhetsformer, värderingar, behörigheter och omdömen. Likaså anges vad som gäller för rapportering i form av deltagare och deltagarveckor, kurslängder och lärartäthet samt hur uppföljningen går till.

3.3 Finansiering av folkhögskolorna

Statlig finansiering

Staten fördelar årligen cirka 4,5 miljarder kronor till folkbildningen varav ungefär hälften går till folkhögskolorna. Alla folkhögskolor tilldelas ett lika stort organisationsbidrag som ska täcka kostnader för administration och andra insatser som ska genomföras vid folkhögskolan oberoende av verksamhetens omfattning. Därtill får alla folkhögskolor ett verksamhetsbidrag, som utgör det huvudsakliga statliga stödet, baserat på antalet deltagarveckor och en viss ersättningsnivå för varje deltagarvecka.

Folkhögskolorna kan också få också ett förstärkningsbidrag till utökad lärartäthet för deltagare med funktionsnedsättning som söks årligen utifrån dokumenterade merkostnader. På samma sätt kan folkhögskolorna ansöka om bidrag till språkligt stöd för utökad lärartäthet för utrikes födda deltagare med svårigheter i svenska språket. Dessa bidrag ansöks om från Folkbildningsrådet.

Direkt från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) kan folkhögskolorna också ansöka om ett särskilt utbildningsstöd för deltagare med funktionsnedsättning i allmän, särskild och korta kurser.

I Folkbildningsrådets rapport om folkhögskolornas ekonomi 2020 framgår att det totala resultatet visar ett överskott på 0,5 mnkr i snitt per folkhögskola i landet samtidigt som det finns stora variationer mellan skolorna. Resultatet för rörelseägda folkhögskolor visar på ett överskott på i genomsnitt 0,9 mnkr och för offentligägda folkhögskolor anges ett genomsnittligt underskott på 0,5 mnkr. Jämfört med 2019 är det en förbättring av genomsnittligt resultat för både rörelseägda och offentligägda folkhögskolor, vilket anses vara på grund av att folkhögskolorna har anpassat sin verksamhet med anledning av coronapandemin.⁵

Regional finansiering

Inom folkbildningsområdet gäller en samfinansieringsprincip, som innebär att det statliga bidraget till folkhögskolorna är villkorat av en samfinansiering till folkhögskolorna av regionerna. Det finns ingen tydlig definition eller formell reglering av samfinansieringsprincipen, vilket kan leda till oklarheter och skilda uppfattningar om statens och regionernas ansvar.

³ Statsbidrag till folkhögskolor 2022. Villkor och fördelning, Folkbildningsrådet 2022

⁴ Statsbidrag till folkhögskolor 2022. Villkor och fördelning, Folkbildningsrådet 2022

⁵ Folkhögskolornas ekonomi 2020, Folkbildningsrådet 2021

Regionerna finansierar folkhögskolorna dels med bidrag till folkhögskolorna i länet, dels genom ett mobilitetsstöd, där ersättning ges för deltagare skrivna i det egna länet som studerar vid folkhögskolor i andra län.

Regionalt bidrag

Varje region beslutar självständigt om bidrag till folkhögskolorna i sin region, men SKR rekommenderar en ersättning som motsvarar 25 procent av deltagarveckans aktuella värde som fastställs av Folkbildningsrådet. Det finns ingen samlad översikt över hur mycket bidrag som respektive region tilldelar sina folkhögskolor. I en sammanställning över regionernas utgifter för kultur framgår att nettokostnaden för folkhögskolor varierar mellan 18-129 mnkr år 2020, men statistiken är bristfällig inte minst då det saknas uppgifter från några regioner.⁶

Regionalt mobilitetsstöd

För att möjliggöra att medborgare ska kunna läsa på en folkhögskola utanför det egna länet finns en finansieringsmodell om mobilitetsstöd mellan regionerna. Platsen där verksamheten genomförs är det som ligger till grund för mobilitetsstödet, inte var skolan har sitt huvudsäte.

Den 1 januari 2022 trädde en överenskommelse⁷ i kraft mellan Sveriges regioner om en ny ersättningsmodell och administrativ hantering av mobilitetsersättningen. Mobilitetsstödet avser både rörelsedrivna folkhögskolor och regionägda folkhögskolor. Överenskommelsen reglerar storleken på mobilitetsstödet och vad som är berättigat till stöd. Överenskommelsen innehåller också en beskrivning av en ny hantering av mobilitetsstödet, där Folkbildningsrådet övertar administrationen. Detta bedöms underlätta både regionernas och folkhögskolornas administration av stödet.

Mobilitetsstödet för 2022 är 400 kronor per deltagarvecka, vilket motsvarar knappt 25 procent av det av Folkbildningsrådet fastställda volymbeloppet per deltagarvecka. Beloppet kommer årligen att räknas upp, men ska inte överstiga 25 procent av Folkbildningsrådets fastställda volymbelopp per deltagarvecka. Regioner som tidigare har betalat lägre belopp än det som SKR har rekommenderat kommer successivt att fasas in i samma nivå som övriga regioner till år 2026.

I överenskommelsen anges också att mobilitetsstödet förhåller sig till de villkor som Folkbildningsrådet har tagit fram för den statliga ersättningen till folkhögskolorna med några undantag:

- Mobilitetsstöd utgår till folkhögskolor utanför den egna regionen endast för kurser som är 15 veckor eller längre. Mobilitetsstöd för deltidsstudier utgår endast för deltidsstudier på minst halvtid. Stödet för deltidsstudier är 50 procent av ersättningen, oavsett om deltidsstudierna är på mer än halvtid (exempelvis även om kursen är på 75 procent).
- Vid distansstudier är mobilitetsstödet 50 procent av den ordinarie nivån per deltagarvecka. För att en kurs ska anses vara en distanskurs ska den vara ämnad att genomföras på distans och minst 50 procent av kursen ska bedrivas på distans.

Överenskommelsen baseras på den totala volym av platser som är delfinansierade av regionerna när överenskommelsen tecknades, d v s 33 000 platser. Om volymerna förändras avsevärt, ca 10 procent av volymen, ska överenskommelsen omförhandlas.

Tidsmässigt beräknas volymen genom att insamlingen av vårterminens verksamhet avslutas i slutet av augusti och bearbetas därefter av SCB. Folkbildningsrådet får tillgång till det levererade underlaget för vidare bearbetning och analys i början av september och bedömer att

⁶ Samhällets utgifter för kultur 2020. Kulturfakta 2021:3, Myndigheten för kulturanalys.

⁷ Rekommendation gällande överenskommelse för mobilitetsstöd för folkhögskolor, SKR, 21/00003.

vårterminens underlag till mobilitetsstöd blir klart till månadsskiftet september/oktober. Underlaget för höstterminens verksamhet levereras av SCB i slutet av februari efterföljande år och kan på motsvarande sätt vara klart i månadsskiftet mars/april efter avslutat verksamhetsår.

Detta innebär att regionerna får information om den slutliga kostnaden för mobilitetsstödet i mars/april efterföljande år. Tidsmässigt är det således efter det att årsbokslutet för föregående år har färdigställts och efter det att regionernas budgetbeslut om ersättning för innevarande år har fattats.

3.4 Region Stockholms stöd till folkhögskolor

Region Stockholm är en viktig regional finansiär av de 29 folkhögskolorna i länet och fördelar årligen 43,5 mnkr till dessa. Fördelningen bygger på antalet deltagarveckor och har i övrigt idag ingen särskild inriktning. Utöver detta fördelar Region Stockholm regionalt mobilitetsstöd (15 mnkr årligen) för kompensation till folkhögskolor i andra regioner som tar emot elever som är skrivna i Stockholms län. Dessutom ger Region Stockholm stöd till Stockholms läns Bildningsförbund, som är intresseorganisation för länets folkbildningsorganisationer.

Överenskommelsen om regionalt mobilitetsstöd innebär för Region Stockholms del att ersättningen per deltagarvecka stegvis kommer att höjas under de kommande fyra åren. Med nuvarande volymer av elever beräknas ökningen till drygt åtta miljoner kronor per år från och med 2023 fram till och med 2026. Därefter räknas ersättningen per deltagarvecka upp med Landstingsprisindex exklusive läkemedel.

Kulturnämnden i Region Stockholm har ställt sig positiv till överenskommelsen och en nationellt enhetlig finansierings- och hanteringsmodell för mobilitetsstödet. Samtidigt har kulturnämnden betonat behovet av att utvärdera och eventuellt omförhandla avtalet efter förslagsvis fyra års tid och pekat på utmaningarna som följer av ett indexuppräknat rättighetsbaserat system. Ett sådant ersättningssystem skiljer sig från i stort sett alla andra stöd som nämnden ger.⁸

I tjänsteutlåtandet till kulturnämndens beslut påtalas också svårigheten både att prognosticera och korrekt återrapportera omfattningen av mobilitetsstödet:

"Då förvaltningen kan visa att antalet elever från länet som studerar vid folkhögskolor varierar, försvåras nämndens budgetarbete och en osäkerhetsfaktor införs som behöver tas höjd för. Till skillnad från exempelvis gymnasiestudier är studier vid folkhögskolor svårare att prognosticera då målgruppen inte endast utgörs av en given ålderskategori. Enligt förslaget kommer antalet deltagarveckor för föregående års hösttermins studier finnas tillgängliga först i mars vilket är efter att nämnden tagit beslut om årsbokslut."⁹

I samma tjänsteutlåtande anger förvaltningen att den i sitt yttrande valt att behandla de inomläns rörelsedrivna folkhögskolorna enligt samma modell som SKR föreslår för mobilitetsstödet. Förvaltningen menar att en negativ särbehandling av de inomläns folkhögskolorna skulle rymma illa med Region Stockholms regionala utvecklingsuppdrag, den regionala Kulturstrategin och Folkbildningsstrategin. En sådan harmonisering av ersättningsnivåerna för mobilitetsstödet enligt den nationella överenskommelsen och för bidraget till de regionala folkhögskolorna skulle medföra att anslaget till folkhögskolorna behöver öka kraftigt - från 2021 års nivåer på 59 miljoner kronor till 97,3 miljoner kronor år 2026.

Under 2021 fattade kulturnämnden beslut om ändrad handläggning för stöd till rörelsedrivna folkhögskolor i Stockholms län.¹⁰ Beslutet innebär att den administrativa hanteringen av stödet

⁸ KN 2021/1207

⁹ KN 2021/1207

¹⁰ KN 2020/783, KN 2020/783

GO FOR GOLDEN

till folkhögskolorna under 2022 övertas av kulturförvaltningen, som tidigare till stor del har hanterats och samordnats av folkhögskolorna själva. Att kulturförvaltningen övertar hantering och administration av stödet förväntas bland annat ge en ökad tydlighet i myndighetsutövningen, ökad transparens i ansökningsprocessen och bättre möjligheter till dialog och kontroll.

I juni 2022 fattade kulturnämnden beslut om villkor för hur stödet till folkhögskolorna i länet ska administreras.¹¹ Utgångspunkten är att harmonisera regelverk och nivåer för mobilitetsstöd och kriterier för statligt bidrag och att förenkla processen och administrationen för såväl folkhögskolorna som kulturförvaltningen. Den regionala ersättningsmodellen likställs så långt det är möjligt med den statliga och det tak som tidigare funnits inom den så kallade Stockholmsmodellen för bidrag till folkhögskolor inom länet tas bort.

I beslutet fastställs att ersättningsnivån per deltagarvecka för 2022 är 288 kronor och att följande verksamhet är bidragsberättigad för deltagare som är skrivna i Stockholms län: långa kurser (kurstyp 1 och 2), korta kurser (kurstyp 3) samt kulturprogram (kurstyp 11). Det framgår också att årliga samråd kommer att genomföras även fortsättningsvis med folkhögskolorna om hanteringen av stödet och andra frågor kopplade till bidragsgivningen.

¹¹ KN 2022/447

4. Folkhögskolorna i Stockholms län

Samtliga folkhögskolor i Stockholms län är rörelsedrivna och drivs av organisationer i civilsamhället. I bilaga 4 återfinns en lista med huvudmännen för respektive folkhögskola.

Vid Stockholms 29 folkhögskolor fanns det år 2020 ungefär 12 000 unika deltagare i allmänna (3 900 deltagare) och särskilda kurser (8 200 deltagare). Därtill fanns det nästan 10 000 deltagare i korta kurser och kulturprogram (de senare är ej unika deltagare och kan delvis överlappa med tidigare angivna). Andelen kvinnor på allmän kurs var 59 procent och män 41 procent. På särskild kurs var andelen kvinnor 67 procent och män 33 procent.

Särskild kurs hade 2020 den största volymen med nästan 103 000 deltagarveckor, allmän kurs hade drygt 71 000 och kort kurs hade knappt 5000 deltagarveckor.

Några folkhögskolor har en eller flera filialer som ligger i andra kommuner inom länet och enstaka har även filialer i andra län. Ett mindre antal skolor har internat eller någon form av studentboende kopplat till folkhögskolan¹².

En av intervjupersonerna beskriver väldigt väl en sammanfattning av folkhögskolorna i länet:

"I Stockholm är det en stor bredd med 29 folkhögskolor plus filialer. Det är allt från exklusiva musikutbildningar, till skolor som har nästan 100 procent allmän kurs och sen även inriktning mot många analfabeter – ja det är en otrolig bredd, utifrån vad som behövs. I Stockholm finns det också kulturverksamhet med förortsfokus i många av skolorna, och många kurser med svenska som andraspråk. Det är få internatskolor i Stockholm, det sticker också ut. Regionen har inga egna skolor längre, det var längesedan man gjorde sig av med dem. Man borde inte ha rekryteringssvårigheter med många invånare och bra kommunikationer och lättare att hitta lärare, men det kanske är lite svårt med lönenivåerna. Det är en bred mix i Stockholm."

Av tabellen nedan¹³ framgår att av deltagarna vid allmän kurs i länet år 2020 studerade 20 procent vid en filial, fem procent bodde på internat och 15 procent studerade på distans. För särskild kurs studerade 17 procent vid en filial, åtta procent bodde på internat och 44 procent studerade på distans.

¹² Folkhögskolor med eget internat eller studentboende kopplat till sig: Hagaberg, Sigtuna, Bromma, Lillsved, Tollare, Ågesta, Runö och Bosön

¹³ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*

TABELL F 3.

Deltagare i allmän kurs och särskild kurs vid filial, internatboende och distansstuderande i Region Stockholm, per juridiskt kön. Antal (N) och andel (procent).

Jämför tabell F 4A, F 4B och F 4C i *Folkbildningens betydelse för samhället 2020*.

Med deltagare vid filial avses deltagare i kurser rapporterade i annan kommun än skolans hemkommun.

Unika deltagare per folkbokföringskommun.

	2020			2019			2018		
	Kvinnor	Män	Total	Kvinnor	Män	Total	Kvinnor	Män	Total
Allmän kurs									
DELTAGARE TOTALT	2 296	1 591	3 887	2 311	1 629	3 940	2 207	1 603	3 810
VARAV ANDEL DELTAGARE AV TOTALT									
vid filial	21	19	20	18	19	19	18	17	17
internatboende	3	8	5	3	8	5	4	10	6
distansstuderande	16	12	15	8	7	8	7	6	7
Särskild kurs									
Deltagare totalt	5 528	2 663	8 191	5 300	2 649	7 949	4 888	2 655	7 543
VARAV ANDEL DELTAGARE AV TOTALT									
vid filial	18	14	17	21	16	20	22	16	20
internatboende	6	11	8	7	11	8	9	13	10
distansstuderande	47	39	44	42	37	41	38	33	36

Den fullständiga sammanställningen avseende vilka kurser som respektive folkhögskola anordnade under 2021 samt en fördjupning om fördelningen av deltagarna återfinns i Folkbildningsrådets regionala sammanställning från 2020 som också gäller för 2021.¹⁴ Denna sammanställning bifogas rapporten.

Nedan återges en beskrivning av folkhögskolorna i Stockholms län som huvudsakligen baseras på de djupintervjuer som genomfördes med samtliga folkhögskolor under maj-juni 2022 samt tillgänglig statistik. Intervjufrågorna framgår av bilaga 2.

4.1 Kurser

Det är en mycket stor bredd inom de kurser som folkhögskolorna i Stockholm erbjuder – både avseende teman och inriktning och på vilket sätt utbildningarna genomförs och kombineras. Utbudet avspeglar huvudmännens olika inriktningar liksom samhällets och målgruppernas skiftande behov. Kurserna utvecklas över tid utifrån aktuella skeenden, och uppkomna behov plockas snabbt upp av folkhögskolorna och integreras i kurserna.

Alla erbjuder allmän kurs och särskilda kurser och dessa kurs typer utgör den stora majoriteten deltagarveckor och deltagare. Några har allmän kurs utan någon särskild inriktning, eventuellt med extra betoning på svenska som andraspråk, men majoriteten av folkhögskolorna erbjuder allmän kurs med ett flertal olika inriktningar eller profiler. Exempelvis berättar en av skolorna:

¹⁴ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*

"Allmän kurs är ungefär 40 procent av verksamheten, med sju olika profiler, exempelvis globalt, ledarskap, musik, bild, kommunikation och ett startår för dem som har en del kvar att ta igen från grundskolan".

Särskild kurs, eller profilkurserna, har en ännu större bredd, ofta med en tydlig koppling till huvudmannens inriktning. Flera folkhögskolor erbjuder yrkesutbildningar eller yrkesinriktade utbildningar som kan vara knutna till huvudmannens profil. Både de allmänna kurserna och de särskilda kurserna kan ha en inriktning mot ett visst yrke. Vanligast är att erbjuda utbildningar till fritidsledare/fritidspedagog, socialpedagog, vårdbiträde eller lärarassistent. Det finns också andra mer yrkesinriktade utbildningar inom musik, media, journalistik och kommunikation, restaurang och kök, florist, idrottsledare, hälsocoach, personlig tränare eller församlingspedagog.

Ett fåtal erbjuder allmän kurs på distans, och då ingår vissa regelbundna fysiska träffar för att skapa ett sammanhang, gemenskap och en mötesplats. Flera uttrycker att det är svårt att förena folkhögskolans pedagogik och utgångspunkt med undervisning på distans. Finansieringen ser också olika ut för kurser som genomförs på plats eller på distans. Framför allt är det särskilda kurser och kortkurser som erbjuds på distans. Här är det ofta lite andra målgrupper som har lättare för att studera på distans. Det kan handla om mer studievana personer, deltagare som går en kurs vid sidan av ett heltids- eller deltidsarbete, eller utlandsfödda kvinnor som har lättare att studera hemifrån än på plats på skolan. För dessa beskrivs det som att det kan vara avgörande att undervisningen sker på distans för att de ska ha möjlighet att delta i kursen.

Ungefär hälften av skolorna erbjuder Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) och/eller Etableringskurser, men några uppger att detta var vanligare för några år sedan i samband med flyktingvågen 2015-2016. Flera beskriver också att de gärna skulle arrangera både SMF och Etableringskurs, men att det har varit problematiskt med samarbetet med Arbetsförmedlingen (AF) som ibland inte har kunnat anvisa deltagare till kurserna samtidigt som skolan har gjort förberedelser och varit beredd att starta.

"Vi har haft samarbete med AF om Etableringskurs och haft SMF men det är på paus just nu, eventuellt startar vi till 2023 om det finns behov. Har en paus i samarbetet pga att det är svårt att samarbeta med dem med deras splittrade uppdrag.... Vi har fått jobba halvårsvis i stöten med AF vilket är väldigt otillfredsställande och blir ryckigt... Om vi ska köra igång igen måste de garantera stabilitet."

Både SMF och Etableringskurs beskrivs samtidigt som en viktig inkörsport och grund där deltagare sedan kan gå vidare till allmän kurs, och eventuellt även till en yrkesutbildning på folkhögskolan. På det sättet finns det en del deltagare som är kvar i flera år på samma folkhögskola där de kanske började som relativt nyanlända med bristande språkkunskaper och så småningom kommer ut med en yrkesutbildning.

Vissa folkhögskolor erbjuder Svenska från dag 1, men eftersom efterfrågan har upplevts som osäker var det få skolor som ansökte om och beviljades medel till Svenska från dag 1 inför 2022. Det medförde också att flera folkhögskolor inte hade möjlighet att erbjuda Svenska från dag 1 när flyktingvågen från Ukraina kom under våren.

De skolor som har internat eller studentboende kopplat till sig erbjuder oftast sommarkurser eller läger och har på det sättet verksamhet året runt. Konferensverksamheten är då en viktig intäktskälla för folkhögskolan.

4.2 Deltagare

Till de allmänna kurserna vittnar i stort sett samtliga folkhögskolor om att deltagarna kommer från närområdet, från den del av Stockholms län där skolan är belägen. Möjligheten att på ett smidigt sätt ta sig till och från skolan med kollektivtrafik uppges spela mycket stor roll för vilken

skola som väljs. I viss mån gäller detta även för de särskilda kurserna, men här är spridningen och det geografiska upptagningsområdet större. Folkhögskolor med en särskild profil inom exempelvis idrott eller kultur kan ha deltagare från hela landet, och några enstaka har även deltagare från andra länder. Även kortkurser som är kopplade till huvudmannens utbildningsbehov, exempelvis fackförbund eller idrottsrörelsen, har ofta ett nationellt upptagningsområde till flera av dessa kurser.

Som nämndes ovan är det en majoritet kvinnor på både allmän och särskild kurs. Detta gäller även för korta kurser, Etableringskurs och Svenska från dag 1. Endast SMF hade en jämn könsfördelning år 2020 med 50 procent kvinnor och män.¹⁵ På allmän kurs grundskolenivå år 2020 var det hela 73 procent kvinnor och 27 procent män som framgår av tabellen nedan.¹⁶

TABELL F 2A.

Deltagare i allmän kurs i Region Stockholm 2020, per kursnivå. Andel (procent).

Jämför tabell F 2A i *Folkbildningens betydelse för samhället 2020*.

	2020		2019		2018	
Kursnivå	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Grundskolenivå	Gymnasienivå
Andel deltagare av alla deltagare	21	79	26	74	27	73
ANDEL DELTAGARE PER KURSIVÅ						
Kvinnor	73	55	72	54	73	52
Män	27	45	28	46	27	48
Inrikes födda	13	67	18	68	17	68
Utrikes födda	87	33	82	32	83	32
Eftergymnasial utbildning	18	6	23	7	25	6
Gymnasial utbildning 3 år	7	24	7	24	6	24
Gymnasial utbildning kortare än 3 år	19	16	17	15	18	16
Högst grundskola/motsvarande	56	53	53	54	50	54
65+ år	1	3	10	4	10	3
45 – 64 år	19	4	21	4	23	3
25 – 44 år	55	35	47	32	45	35
20 – 24 år	22	49	18	51	18	51
18 – 19 år	3	10	4	9	4	8
Med funktionsnedsättning	19	40	15	40	13	31

Vissa kurser anges ha en stor andel kvinnor (exempelvis konstutbildningar och vårdutbildningar) och andra har en stor andel män (exempelvis båtbyggarutbildning, idrottskonsulent och vissa musikinstrument).

Åldersmässigt kan vi se i tabellen ovan att majoriteten deltagare är mellan 20-44 år. Folkhögskolorna anger själva att deltagare på allmän kurs ofta är relativt sett yngre medan

¹⁵ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*, Folkbildningsrådet

¹⁶ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*, Folkbildningsrådet

deltagarna på särskilda kurser, yrkesutbildningar och kortkurser är något äldre. Det finns också riktade kurser till vissa grupper, exempelvis medelålders utrikes födda kvinnor som varit hemma med barnen i många år med låg utbildning och bristande svenskkunskaper, eller specifika seniorkurser.

Av tabellen ovan, och i intervjuerna, framgår att de allra flesta folkhögskolorna har en stor andel deltagare som är utrikes födda. I intervjuerna anger skolorna att deltagarna på allmän kurs oftast har utländsk bakgrund medan det är vanligare att ha svensk bakgrund på särskild kurs. I tabellen ovan kan vi se att på allmän kurs grundskolenivå var hela 87 procent utrikes födda och 13 procent inrikes födda. Men om vi tittar på allmän kurs gymnasienivå var majoriteten, 67 procent, istället inrikes födda och 33 procent av deltagarna var utrikes födda. Det pekar på vilken viktig roll folkhögskolorna har för att fånga upp och ge utrikes födda behörighet på grundskolenivå.

För allmän kurs i sin helhet i länet är 56 procent inrikes födda och 44 procent utrikes födda. För särskild kurs i sin helhet i länet är 76 procent inrikes födda och 24 procent utrikes födda som framgår av tabellen nedan.¹⁷

TABELL F 5B.

Inrikes och utrikes födda deltagare i allmän och särskild kurs i Region Stockholm 2020. Andel (procent).

Jämför tabell F 6B i *Folkbildningens betydelse för samhället 2020*.

	Allmän kurs		Särskild kurs	
	Inrikes födda	Utrikes födda	Inrikes födda	Utrikes födda
Andel deltagare av alla deltagare	56	44	76	24
ANDEL DELTAGARE PER FÖDELSELAND				
Kvinnor	54	66	68	67
Män	46	34	32	33
Eftergymnasial utbildning	4	15	42	41
Gymnasial utbildning 3 år	24	16	39	22
Gymnasial utbildning kortare än 3 år	13	23	7	16
Högst grundskola/motsvarande	59	47	13	22
65+ år	4	1	12	11
45 – 64 år	1	13	18	31
25 – 44 år	30	50	41	44
20 – 24 år	52	33	25	11
18 – 19 år	12	3	4	2
Med funktionsnedsättning	48	20	12	6
STUDIERNAS NIVÅ				
Eftergymnasial nivå	0	0	18	18
Gymnasienivå	95	59	79	61
Grundskolenivå	5	41	3	21

¹⁷ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*, Folkbildningsrådet

Flera folkhögskolor anger att majoriteten av deras deltagare är födda i Sverige men har en utländsk *bakgrund* med föräldrar födda i ett annat land. Det finns också enstaka folkhögskolor som anger att de har en majoritet deltagare med svensk bakgrund och endast ett fåtal deltagare med utländsk bakgrund och att de jobbar för att få en ökad bredd bland sina deltagare.

I tabellen ovan kan vi se att andelen med funktionsnedsättning på allmän kurs var 48 procent bland inrikes födda och 20 procent bland utrikes födda. På särskild kurs är det en betydligt lägre andel med funktionsnedsättning. I intervjuerna vittnar nästan alla folkhögskolor om att en stor andel av deras deltagare har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, psykisk ohälsa och/eller andra svårigheter på grund av motgångar eller problem tidigare i livet.

Flertalet folkhögskolor ansöker därför om, och erhåller, både förstärkningsbidrag (via Folkbildningsrådet) och särskilt utbildningsstöd från SPSM för ökad lärartäthet för personer med funktionsnedsättning. Av intervjuerna framgår dock att behovet ofta är större än vad de extra resurserna kan bidra med.

"Vi har generellt tre grupper som kommer till oss: De som går ut gymnasiet med icke godkända betyg. Sen de flesta som är mellan 25-35, de har jobbat något år och läst på komvux men det har inte funkat för dem för de är för omotiverade för att fixa den miljön och då kommer de till oss för en annan pedagogisk miljö som fungerar mycket bättre för dem. Och sen har vi också de som kommer som har misslyckats brutalt i livet, de kan ha både funktionsnedsättningar som adhd och allt möjligt och sociala problem och även droger som de försöker bli fria från."

Eller:

"Vi kan ta in personer under 18 också om det finns finansiering för det, kommunen betalar om det finns en särskild anledning. De hamnar oftare hos oss pga internatet. Nästan alltid handlar det då om behov av skydd, exempelvis kopplat till gängkriminalitet och att de behöver skydd."

Just den stora bredden av deltagare från olika länder, kulturer, religioner, kön, ålder, erfarenheter och förutsättningar lyfter många fram som en styrka för folkhögskolan och som bidrar till skolornas pedagogik och samhällsuppdrag. Mångfalden skapar möten och lärande mellan individer och grupper i samhället som annars inte brukar mötas, vilket flera intervjupersoner kommenterar.

"De som går särskild kurs har oftast gått klart gymnasiet och i vissa profilkurser är det deltagare med en formellt hög utbildningsbakgrund - men bara för att man är jurist eller läkare kanske man inte alls har lärt sig något om sin egen kultur. Behoven där handlar mer om den egna bakgrunden som man ofta vill utforska mer. Det är ett demokratiansvar också att kunna få bottna i och förstärka sin egen identitet."

Eller:

"Vi intervjuar ofta deltagare och när de säger att de har träffat folk från alla möjliga miljöer som har gett dem helt nya perspektiv - ja, det är guld att höra! De kan komma från Tensta eller helt andra miljöer och det är vårt jobb att få de här personerna att möta varandra, att få det blandat."

Även den ökade bredd och mångfald som folkhögskolorna bidrar med i olika yrkesgrupper tas gärna upp i intervjuerna.

"På särskild kurs har man oftare svensk bakgrund och vi jobbar med det att försöka bli bättre på att bredda där. Om du jämför vår journalistutbildning med vilka som går den på universiteten - vi bidrar till att få in fler röster i journalistiken. Här breddar man sin krets av människor."

4.3 Omställning till skiftande förutsättningar och behov

I intervjuerna har folkhögskolorna fått svara på hur de ställer om och anpassar sin verksamhet till uppkomna behov i omvärlden, exempelvis kopplat till flyktingarna från kriget i Ukraina eller pandemin. Den generella bilden är att skolorna är väldigt snabba på att ställa om och att de skulle kunna göra mer för att stötta utsatta grupper om de ges finansiella möjligheter till det.

"Lärarna är mycket flexibla och vi hittar alltid lösningar. Vi får se vad som behövs och anpassar längs vägen. Det är lätt att tänka att man har den verksamhet man har, men den kan inte vara huggen i sten utan allt måste kunna anpassas längs vägen så att det inte blir så svårt att anpassa sig. Vi måste vara flexibla hela tiden."

Flyktingar från Ukraina

När det gäller flyktingarna från Ukraina så var det ett fåtal folkhögskolor som sedan tidigare hade ansökt om och fått medel för att arrangera Svenska från dag 1. Flera säger att de har varit beredda att göra det och hade kunnat köra igång om de har fått klartecken och finansiering.

"Vi hade redan fyllt statsbidraget och kunde inte ställa om inom det befintliga statsbidraget utan har väntat på besked från bland andra Folkbildningsrådet om Svenska från dag 1. Sedan ska ju kommunen tycka att det är en bra idé också. Vi kan starta när vi får pengar, har kontakt med lärarresurser och så. Vi har gjort insamlingar och pratat om det en del på allmän kurs. Men framför allt har det varit långsamt med att få besked, så de flesta har inte fått igång något. Man kunde ha släppt på bara och sagt att vi löser det med finansieringen, de kunde gett ett carte blanche till skolorna. Det är svårt att anställa en lärare utan någon sorts garanti till finansiering."

Under våren 2022 efterlyste såväl Folkbildningsrådet som andra företrädare för folkbildningen extra medel för att kunna hjälpa flyktingarna från Ukraina. I juni 2022 fattade regeringen beslut om 50 miljoner extra till folkbildningen för insatsen Svenska från dag 1.¹⁸

Några skolor har haft ukrainska flyktingar boende hos sig under en kortare period och en skola kunde snabbt ta in ukrainare i undervisningen tack vare en lärarresurs som kan ukrainska. Flera har engagerat sig via huvudmännens eller övriga civilsamhällets insatser för Ukraina, exempelvis genom insamlingar eller genom att förmedla kontakter till boenden och aktiviteter. Många berättar att de har tagit upp krisen i sina kurser och diskuterat den utifrån olika perspektiv.

Pandemin

Angående pandemin så vittnar alla folkhögskolor om att de snabbt ställde om. Flera hade redan innan pandemin digitala lösningar på plats för delar av undervisningen med exempelvis Google Classroom, och hade investerat i datorer till deltagarna. Den stora omställningen bestod i att också genomföra den lärarledda undervisningen digitalt och att de personliga mötena, som är en viktig del av pedagogiken, uteblev.

Skolorna beskriver att lärarna har behövts mer än någonsin under pandemin då många elever har stort behov av stöd och rutiner och att den sociala samvaron är mycket viktig för den psykiska hälsan bland deltagarna.

"Vi klarade oss ganska bra. Vi klarade det mycket bra på särskilda kurser för där har eleverna mer studievana. På allmän kurs gick det lite sämre och på svenska som andraspråk gick det inte att köra distans alls. Vi har ju ett mikrosamhälle här med olika klasser och etnicitet osv, och vi sammanför ofta deltagare från olika kurser, men det blir svårare på distans. Vi har sedan tidigare

¹⁸ www.regeringen.se

haft stor hjälp av vår deltagardemokrati där man får träna på att vara aktiv i deltagarråd och så, men de bitarna blir också mycket svårare att få till på distans."

"Genom covid fick alla datorer och vi har hela tiden sett det som en del av vår uppgift att skapa en digital kompetens och att kunna ta kontroll över sin tillvaro, även om det har varit utmanande och har krävt väldigt mycket. Vi har grupper som är väldigt analoga, och där har det krävts olika saker för att klara av distansen. Det har visat sig att det som funkar bra för en del kanske inte funkar för andra, kan slå mycket över olika grupper. En del gymnasieungdomar klarar inte distansen och det kanske är därför som de har misslyckats tidigare. För en del funkar det ganska bra, exempelvis för kvinnor från Mellanöstern, där har det funkat bra över förväntan med distans och det har varit bra för dem att lära sig hantera det digitala."

"Våra deltagare med bristande språk, diagnoser, ingen studievana och dåliga skolerfarenheter och sen få göra allt på distans - det är inte en lätt situation... Social distansiering i Järva går inte när man bor åtta personer i en tvåa. Många hade anhöriga äldre som drabbades framför allt första halvåret och hade svårt att få studiero hemma med många småsyskon osv..."

Vissa kurser har varit svåra att genomföra digitalt, exempelvis inom musik, konst eller kroppsvård, och några kurser behövde fortsätta att genomföras på plats med anpassningar, exempelvis båtbyggar- och keramikerutbildningar.

"Det är svårt när man inte är digital och har den grunden, och det är svårt att vara kreativ i det digitala. De flesta går egentligen inte att ha helt digitalt. För kulturutbildningarna är det jättesvårt, alltså för skådespelare och musiker att vara digitalt, men de fixade det ganska bra ändå."

För de folkhögskolor som har konferensverksamhet eller på annat sätt är beroende av att hyra ut lokaler så blev pandemin också ett ekonomiskt bakslag.

"Vi har fått med oss mycket bra men det är ju bättre att vara på plats. De deltagare som alltid behövde vara här kunde vara det. Ekonomiskt var det knepigt, vi behövde en hel del extra stödresurser och kunde inte hyra ut lokalerna."

Under pandemin gjordes en tillfällig utbyggnad av folkhögskolans allmänna kurs och yrkesutbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. En del av platserna är inriktade mot yrken inom vård och omsorg. Några av folkhögskolorna har tagit del av de extra platserna och exempelvis startat yrkesutbildningar inom vård och omsorg.

4.4 Finansiering och ekonomi

I stort sett samtliga intervjupersoner lyfter den ekonomiska situationen som folkhögskolornas största utmaning. Ersättningen för utbildningsplatserna och deltagarveckor har inte ökat i takt med kostnadsökningarna under en längre tid. Nivåerna på ersättningen anses också vara alldeles för låga utifrån hur behoven av stöd ser ut hos deltagarna och för att kunna upprätthålla den unika folkhögskolepedagogiken. Finansieringen för SMF och Etableringskurserna uppges ligga på en något högre nivå medan ersättningen för SFI upplevs som mycket låg.

"Vi sitter med de här grupperna som står långt från arbetsmarknaden och har psykisk ohälsa, grupper som har stora stödbehov. Om vi bara fick tillräckliga resurser skulle vi kunna matcha behoven. Vi måste ibland säga nej, vi inte kan matcha personernas behov fast att vi ser att folkhögskolan vore den bästa platsen för dem. De skulle kunna få komma till en plats för att växa och få tid att anpassa sig och vi skulle vilja stötta dem och jobba med de här personerna. Det hade kunnat bli sååå bra, att få utveckla sin person och sin självkänsla, men vi har inte de resurserna. Sorgligt."

De lägre lönenivåerna för folkhögskolelärarna omnämns av majoriteten av skolorna vilket gör det svårare att rekrytera lärare och att stå sig i den regionala konkurrensen när lärare i andra skolformer har ett mycket högre löneläge.

De senaste åren har det skett en utökad volym av vissa platser som också haft en högre finansieringsgrad, och dessa platser har varit viktiga för skolornas ekonomi. Flera intervjupersoner ställer sig dock frågande till om en ökad volym, kanske av tillfälliga satsningar med tillfälligt högre ersättningsnivåer, är en långsiktigt hållbar lösning för folkhögskolornas ekonomi.

"Den stora utmaningen för folkhögskolorna är finansieringen. Vi har upprepat till Utbildningsdepartementet att pengarna inte räcker och delvis har de lyssnat med de senaste fullfinansierade platserna som vi har fått 100 000 i ersättning för. De andra platserna har tillkommit i olika potter, före 2015 var ersättningen 60 000 per plats, det har ökats i olika potter men inte till 100 000 som det skulle behöva göra".

"Vi får lägre idag per årsplats än det billigaste programmet på gymnasiet får och våra deltagare har funktionsnedsättningar, självskadebeteende, behöver mer stöd i svenska språket osv. Det är en stor utmaning med den ekonomin man har att kunna behålla små studiegrupper och en hög lärartäthet, så ekonomin är den stora utmaningen. Det är också så att vi har en åldrande lärandekår med många eldsjälar och man behöver nu börja rekrytera nytt och löneläget är då ett helt annat."

De allra flesta folkhögskolorna har intäkter i form av det statliga bidraget, regionbidraget inklusive ett visst mobilitetsstöd samt bidrag från SPSM som täcker en del av det extra stöd som behövs för deltagare med funktionsnedsättning.

"Vår enda intäkt är statsbidrag, regionbidrag och mobilitetsstödet, det är det enda. Vi har inget huvudmannabidrag. Det är klart att statsbidraget står för största delen och regionbidraget en del eftersom vi har mycket allmän kurs. Mobilitetsstödet är inte så stor del, vi har en del mobilitet med ganska många deltagarveckor via distansutbildningar men då blir det bara hälften i ersättning när det är på distans så det ger bara lite intäkter."

Ingen skola uppger att de får ett löpande huvudmannabidrag, men några uppger att huvudmannen har behövt täcka upp vid underskott, eller står beredd att göra det om verksamheten skulle gå med förlust. Flera uppger att de genomför kurser gemensamt med huvudmännen vilket kan generera intäkter.

"Vi har gått med några miljoner i underskott och det täcker huvudmannen upp för men det är inte planerade huvudmannabidrag. Vi har inte grejat att vara självförsörjande eftersom deltagarveckans värde inte har stigit på lång tid. Vi har inte fått ersättning för varken löne- eller hyresökningar som varit och sen också att regionbidraget är såpass lågt här i regionen. Det är faktiskt så att vår huvudman gett uttryck för tveksamhet om de vill fortsätta att driva skolan när det är så kostsamt. Det har varit en pressande situation. Nu kanske det finns en ljusning om bidraget kan öka, men vi har kniven på strupen."

En del försöker öka intäkterna genom att hyra ut lokaler på kvällar och helger och några enstaka har eget kapital att använda, bostäder eller parkeringsplatser att hyra ut för att dryga ut ekonomin. De folkhögskolor som har konferensverksamhet uppger oftast att den är mycket viktig för att få ekonomin att gå ihop medan internatverksamheterna inte verkar generera något ekonomiskt överskott.

Enstaka folkhögskolor medverkar i eller driver olika typer av projekt och får riktade projektbidrag. Det uppges då mer vara ett sätt att utveckla och höja kvaliteten i verksamheten, eller att ha ett mer utåtriktat uppdrag i vissa delar, än att generera intäkter till den ordinarie kursverksamheten. Flera folkhögskolor nämner att uppdragsutbildningarna inom arbetsmarknadsområdet är viktiga för ekonomin, men att de har varit svåra att få till då samarbetet med AF inte har fungerat så väl.

Flertalet intervjupersoner är bekymrade över ekonomin på sikt och uppger att det i praktiken inte går att gå runt ekonomiskt enbart genom att finansieras av det statliga bidraget och regionbidraget – i alla fall inte om dessa båda bidrag ligger kvar på de nivåer som de historiskt har gjort.

"Det stora är att få det att gå ihop ekonomiskt när lärarna sitter med deltagare som förlorat sina vänner i klassrummet i skjutningar. Vi har några stödpersoner och en kurator på 25 procent - det är inga lätta utmaningar som lärarna ska möta i undervisningen. Jag tänker ofta på hur det skulle vara om folkhögskolorna inte fanns? Vi är faktiskt en pusselbit i samhällspusslet som inte någon annan gör. De här unga vuxna skulle inte gå på Komvux för de grejar inte den metoden och har flera misslyckanden bakom sig men de klarar att gå ut folkhögskolan med våra metoder, med en liten grupp och långa processer och superduktiga pedagoger som tar tillvara deras intressen. Regionbidraget borde vara gigantiskt!"

4.5 Rapportering och uppföljning

Folkhögskolorna rapporterar generellt till Folkbildningsrådet, Region Stockholm, huvudmannen och till SPSM. Beroende på verksamhet rapporterar en del även till projektfinansiärer (exempelvis Språkrådet, Kulturrådet), kommunen och AF. De flesta folkhögskolor anser att uppföljningen och rapporteringen av verksamheten är rimlig och hanterbar. Några tycker att uppföljningen och rapporteringen är för omfattande och några anser att den borde fokusera mer på de resultat och mervärden som uppnås.

"Det behöver följas upp mer om relevansen och resultatet och finnas ett system för klagomål och brister och eventuella kränkningar och liknande, sånt ska det vara lite mer av. "

En del föreslår att rapporteringen till Folkbildningsrådet och Region Stockholm borde samköras.

"Ja vi rapporterar till Folkbildningsrådet, regionen, för våra projektstöd och till huvudmännen. Den fungerar och är rimlig. Ibland får man göra det vid olika tillfällen, så det vore positivt om det blir mer strömlinjeformat, om regionens rapportering går in mer genom Folkbildningsrådet."

Generellt är skolorna positiva till att Folkbildningsrådet nu tar över hanteringen av mobilitetsstödet, vilket kommer att minska administrationen för skolorna.

Angående rapportering och uppföljning från Region Stockholm menar vissa att de inte ser så mycket av regionen i det sammanhanget medan andra kommenterar att det är bra att regionen under 2022 tar över administrationen av regionbidraget. Några påpekar vikten av att folkhögskolorna kan fortsätta stå fria i sin verksamhet utifrån vilka krav som det ska rapporteras på, medan andra lyfter att regionen skulle kunna vara både en tydligare kravställare och ge mer återkoppling på rapporteringen.

"Uppföljningen från regionen har vi inte sett så mycket av än så länge, vi väntar på hur den ska se ut och vad den ska innebära. Den kan också gärna vara tydligare utifrån kraven... Det är rimligt att regionen ställer krav på oss, de ger pengar och då kan man ställa krav på vad de vill att man ska bidra med. En del poängterar alltid att det ska vara helt fritt och frivilligt, men de här kraven har egentligen alltid ställts på oss och det är upp till oss att föhålla oss till dem på ett fritt och frivilligt sätt."

"Om man ger ett bidrag som region vill man också ha lite mer insyn i att det används på rätt sätt och ger rätt resultat. Regionen styr ingenting idag och det hoppas jag att du kan ta med dig. Tar man emot pengar får man förvänta sig att det ska kontrolleras, då ska man inte ta emot för sånt man inte klarar av att göra. Det vore nyttigt om det blev mer så."

4.6 Utmaningar och möjligheter

När det gäller utmaningar och möjligheter för folkhögskolorna så lyfter intervjupersonerna åter fram *finansieringen* som den stora utmaningen för folkhögskolorna, att värdet på deltagarveckan inte har räknats upp i takt med kostnadsökningarna och att lärarlönerna ligger lågt i jämförelse med lärare i andra skolformer. Kopplat till de bristande ekonomiska resurserna nämns också

deltagarnas mycket stora *behov av stöd* som en utmaning. Även bristen på *synlighet och kunskap om folkhögskolan* som en resurs återkommer i stort sett genomgående som en stor utmaning.

De möjligheter som lyfts fram knyter an till utmaningarna. Ett flertal lyfter fram de *samarbetsmöjligheter* som kan finnas med Region Stockholm och andra aktörer i det omgivande samhället. Folkhögskolorna vill vara en samarbetspart, en *resurs, som kan bidra till att fylla samhällets behov och lösa samhällsproblem*. För att kunna vara en sådan resurs behövs ett närmare samarbete med både Region Stockholm, kommunerna, statliga myndigheter som exempelvis AF och andra aktörer i den lokala och regionala omvärlden. Här kommenteras också den stora *flexibiliteten och snabbheten* som finns hos folkhögskolorna som gör det enkelt att samarbeta med dem.

Många lyfter fram att just de målgrupper som folkhögskolan vänder sig till är helt avgörande att fånga upp och integrera i samhället för att åstadkomma en trygg, växande och attraktiv kunskapsregion. Några nämner även specifikt att folkhögskolorna är och vill vara en *aktör i det regionala utvecklingsarbetet* och vissa konstaterar att de även bidrar till ett *rikare kulturliv i Stockholmsregionen*.

Synliggör folkhögskolorna och ta vara på flexibiliteten

Nästan alla intervjupersoner lyfter fram behovet av att synliggöra folkhögskolan som utbildningsform – både för invånarna och för flera samhällsaktörer.

"Jag får alltid börja berätta vad en folkhögskola är och vad en allmän kurs är. Vi är osynliga och särskilt i Stockholm finns många andra aktörer som syns mycket mer. Vi jobbar med detta i föreningen Stockholms folkhögskolor och det åligger oss att jobba med det, men vore fint att få draghjälp i det. Det är ju viktigt att folk vet om de utbildningsvägar som finns, och att vi skapar ett intresse att utveckla sig eller utbildas för livslångt lärande. De här båda delar är nog de riktigt viktiga; synligheten och lärarlönerna."

"Vår största utmaning som folkhögskola är att vi är okända, och det finns med i Folkbildningsstrategin att synliggöra oss, vilket vi behöver jobba på själva men också tillsammans. Finns vissa tillfällen där vi är med, exempelvis med Länsbildningsförbundet och Bazaren, men vi behöver bli ännu bättre på det så att stockholmarna får reda på att folkhögskolorna finns och varför vi finns. Regionen och politikerna - de vet nog om oss, men det kan funka ännu bättre med synergierna om vi var mer synliga".

Flexibiliteten nämns ofta som en viktig möjliggörare för olika typer av samarbeten.

"Framgångsfaktorerna är våran lärargrupp med tydlig pedagogik och idéer om vad och hur vi ska göra, vi är flexibla och kan snabbt ställa om. Inte så regelstyrda heller, det är väldigt bra."

"Det är roligt att kunna vara den anpassningsbara, men då riskerar vi också att bli den otydliga."

Några tar upp det faktum att folkhögskolorna i Stockholmsregionen hanteras via kulturnämnden, medan de i vissa andra regioner istället är kopplade till nämnder med ansvar för regional utveckling. Här förs ett resonemang om en möjlig starkare organisatorisk koppling till regional utveckling, med ansvar för regional kompetensförsörjning, eventuellt skulle kunna öka synligheten för folkhögskolorna.

"I Västra Götalandsregionen har man flyttat över folkhögskolorna från kulturnämnden till regionala utvecklingsnämnden och det tror jag var ett sätt att få dem att synas och bli mer delaktiga som en samverkanspart i den regionala utvecklingen. Borde vara samma här att vi finns med när regionen tänker utbildning även om det finns många universitet och andra aktörer så är folkhögskolan en resurs att räkna med. Regionen skulle tjäna väldigt mycket på sikt i hälsomedel

och annat om personerna får gå hos oss jämfört med om de inte kommer in till oss. Om det gick att räkna på det skulle folk baxna..."

"Man kan fundera över varifrån pengarna kommer i regionen. För oss är det helt logiskt med kulturnämnden, men vi ser också flera poänger med att ta oss närmare regional utveckling och kompetensförsörjning. Risken är då att kulturen hamnar i skymundan... Det är viktigt att det blir synligt att vi är utbildningsinstitution, vi utbildar åt olika håll men det är alltid kompetensförsörjning man jobbar med, oavsett om deltagaren ska bli klar med gymnasiet eller komma in på arbetsmarknaden direkt."

Stärk samarbetet med Region Stockholm och omgivande samhället

Flertalet kommenterar att det kan finnas möjligheter i ett närmare samarbete med Region Stockholm, där folkhögskolorna kan bidra utifrån regionens behov av framför allt kompetens.

"Från regionen behöver man se på hur folkhögskolorna ska kunna vara lokala aktörer, det är en del av det uppdraget som vi har från statens sida, och där behöver vi lite stöd. Det är svårt att vara en bra lokal aktör i en så stor region som Stockholm. Det finns en jättestor kraft i folkhögskolorna och ute i landet kan de vara den naturliga mötesplatsen för invånare i brett skilda sammanhang och vi skulle kunna vara det i Stockholm också. Det skulle bättre fylla statens syfte om vi tillsammans kunde hålla igång demokratiska dialoger och få ett starkt kulturengagemang från invånarna".

"Intrycket av Region Stockholm har varit väldigt gott och vi hoppas på ett fortsatt gott samarbete och gärna att vi kan hitta vägar och utbildningar tillsammans framöver. Det är ett stort nätverk nu med ca 30 folkhögskolor som sitter tillsammans och får information av Region Stockholm och det är ett för stort sammanhang. Man skulle kunna nätverka i lite mindre skala också och inte ta allt via stora möten utan träffa varandra i mindre konstellationer och prata om vilka visioner man har och vad vi vill göra tillsammans och om ekonomin."

"Kommunikationen är mycket viktig, vi får utskick från regionen men exempelvis har vi ett rektorsnätverk i Stockholm och det kan vara ett bra nätverk att besöka och berätta om sina behov för där finns alla folkhögskolor med. Ibland kan det vara lite svårt att sälla bland allt som skickas ut, lite svårt att veta vad man ska ta i. Mycket handlar om att vara mer konkret."

Många lyfter fram vikten av att folkhögskolan kan fortsätta fånga upp målgrupper som annars riskerar, eller redan är, i ett utanförskap och att detta borde ligga i både kommunernas och Region Stockholms intresse att samarbeta kring som en viktig samhällsinsats.

"Ett medskick definitivt är att vi folkhögskolor vill finnas med i samtal om vilka behov som finns för att se vad vi kan möta det med vår verksamhet och vårt uppdrag. Deltagarna på allmän kurs har ofta misslyckats många år i grundskolan och på komvux men här klarar de att få högskolebehörighet så det är något med hela miljön som gör att man lyckas. Därför är vi en oerhört viktig aktör, det är på samma sätt med yrkesutbildningarna, vi är en så viktig resurs för att fler ska komma vidare till studier och arbete och för att öka samhällsengagemanget hos medborgarna."

"Vi måste vara relevanta i samhällsutvecklingen för den målgruppen som vi vänder oss till. Vad är relevant för unga vuxna i regionen - det är där vi måste vara, och ha fingertoppskänsla för det. Något måste vi göra med våra segregerade förorter... skjutningarna, trångboddheten, våldet som går ner i åldrarna, en socialtjänst som inte orkar bära. Hur vi ska kunna hjälpa till och vara en del av positiv samhällsutveckling? Vi har alltid tänkt att det är genom att bygga de unga med hopp och tro. Det får man genom att bli sedd och lyssnad på, klara sig i skolan, bidra till samhället, få en chans till och inte döma ut människor för tidigt. Lösningen är inte att flytta ifrån förorten eller regionen. Det här kunde reigonen kanske göra något med - vi borde sätta oss ner och prata om det här."

Även inom olika utbildningar, exempelvis kopplat till regionala bristyrken eller specifika målgrupper, vill folkhögskolorna bidra mer konkret och vara en samsamarbetsaktör.

"Vi ska jobba med Stockholms sjukhem nu och där vore det intressant att se hur vi konkret kan matcha praktikplatser eller annat och lösa det som försvårar att starta upp såna här yrkesutbildningar. Vi är väl lämpade att driva utbildningar för de som är dåliga i svenska också, man la SFI på folkhögskolan i Malmö exempelvis... Där kan regionen skicka folk till oss och sträcka ut handen och se hur vi kan hitta en lösning, det skulle lösa många utmaningar och skapa gemensamma möjligheter."

"Vi borde ha en dialog om hur behoven i regionen ser ut. Var bor folk, vad behöver de, var finns vår målgrupp, och var finns folkbildningen? Vi bidrar på ett omedvetet sätt, vi matchar det som finns men det finns inget strategiskt tänk i det och man kan faktiskt vara proaktiv i det här också."

Lyft den ekonomiska situationen och deltagarnas stora behov

Den ekonomiska situationen framstår som den största utmaningen för folkhögskolorna och har en stark koppling till de relativt sett lägre lärarlönerna och deltagarnas stora, och ökande, behov.

"Utmaningen är ju att få ekonomin att gå runt. En på sikt hållbar ekonomi, det är den absolut främsta utmaningen."

"Regionbidraget måste höjas, det måste du få med, så det ligger i paritet med andra regioner. Går inte bara att säga att det finns mycket annat som erbjuds i Stockholm - det funkar inte så."

Flera är bekymrade över ökningen av psykisk ohälsa under senare år och konstaterar att det ställer ytterligare ökade krav på folkhögskolornas pedagogik och resurser.

"Psykisk ohälsa hos deltagarna är en av våra största utmaningar, den har ökat bara de senaste 4-5 åren. Det är en deppig samhällstrend om unga vuxna mår så här. Det ställer ökade krav på oss i pedagogiken och de behöver väldigt mycket stöd. Det är också därför vi har funderat på hur vi kan få mer stöd från SPSM, men de har inte alltid diagnoser utan de mår bara skit. Det kanske inte heller är dyslexin som är problemet utan självkänslan. Här spelar vi en viktig roll."

"Jag tror att regionerna skulle kunna göra mer med folkhögskolorna - man pratar om grön rehab och fysisk aktivitet på recept och det borde finnas folkhögskola på recept också. Ta ett samtal med oss rektorer och kanske personal från olika ställen som jobbar med utsatthet och psykisk ohälsa så att vi träffas, i en workshop. Vi behöver träffa varandra och flera kan jobba ihop i olika projekt."

Det framstår som att folkhögskolornas långsiktiga ekonomiska situation, och möjligheten att bedriva en kvalitativ folkhögskolepedagogik där deltagarna har stora behov, behöver diskuteras i en bredare kontext. Detta berör både staten, regionerna, SKR och kommunerna. I sammanhanget kan det vara värt att synliggöra vilka alternativ det finns för deltagarna. Var skulle de vara och vad skulle de göra om de inte kunde komma till folkhögskolan?

5. Folkhögskolornas bidrag till genomförande av RUFS 2050 och Folkbildningsstrategin

RUFS 2050 är den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län och sedan 2019 även länets regionala utvecklingsstrategi, RUS. Det innebär att RUFS 2050 är vägledande för både regional fysisk planering och för regional utveckling och tillväxt. RUFS 2050 är framtagen i bred dialog med ett stort antal aktörer och har varit på remiss vid två tillfällen.¹⁹

Även Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen har tagits fram i bred dialog med ett stort antal aktörer, däribland folkhögskolorna i länet, och har varit på remiss inför antagandet av regionfullmäktige i maj 2022.²⁰

Både RUFS 2050 och Folkbildningsstrategin är vägledande inriktningsdokument för länets utveckling och ligger till grund för Region Stockholms prioriteringar och finansiering. Båda dokumenten har mål och prioriteringar som tydliggör vad som ska vara i fokus för arbetet under kommande år. Mål och prioriteringar kan bara uppnås med ett gemensamt arbete tillsammans med ett stort antal aktörer både lokalt, regionalt och nationellt.

I folkbildningens idépolitiska skrift *Folkbildningens vägval och vilja* från 2013 anges att:

"Vi vill använda vårt transnationella arbete mer offensivt för att öka förståelsen för de globala och lokala sambanden. Folkbildningen vill vara en utvecklingsmotor i lokalsamhället. Vi vill tydligare ta plats i regionala samverkansprocesser kring kulturplaner och regionala kompetensplattformar, och förstärka dialogen på kommunal nivå."

Även Folkbildningsrådet lyfter fram folkbildningen som en given aktör i flera regionala processer: *"Arbetet med regionala kompetensplattformar, regionala kulturplaner och regionala digitala agendor är exempel på områden där folkbildningen spelar en viktig roll och som knyter an till verksamhet som sker i folkhögskolor och studieförbund. Även Europeiska Socialfondens resurser fördelas till största del på regional nivå och där folkhögskolor och studieförbund genomför projekt."*²¹

Folkbildningsrådet är också partner i nätverket för regional utveckling, Reglab, och ingår i myndighetsnätverket för kompetensförsörjning.

Inför intervjuerna med folkhögskolorna skickades en sammanställning av mål och prioriteringar i RUFS 2050 och Folkbildningsstrategin ut till intervjupersonerna, se bilaga 5. Vid intervjuerna fördes ett resonemang om vilka mål och prioriteringar i debåda dokumenten som folkhögskolorna anser att de bidrar till, vilket återges nedan.

5.1 Bidrag till genomförande av RUFS 2050

Visionen i RUFS 2050 är att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion. Det finns fyra övergripande mål som siktar mot 2050, 16 mätbara delmål som har 2030 som tidshorisont och nio stycken regionala prioriteringar för regional kraftsamling under planens giltighetstid till år 2026.

¹⁹ www.regionstockholm.se

²⁰ www.kultur.regionstockholm.se

²¹ www.folkbildningsrådet.se

De fyra övergripande målen med tillhörande regionala prioriteringarna är följande (i bilagan återfinns även de 16 kvantitativa delmålen):

1. **En tillgänglig region med god livsmiljö.**
 - Öka bostadsbyggandet och skapa attraktiva livsmiljöer.
 - Styra mot ett transporteffektivt samhälle.
2. **En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.**
 - Ta tillvara kompetensen och underlätta matchningen på arbetsmarknaden.
 - Nå en jämlik och förbättrad folkhälsa och bidra till att sluta hälsogapet.
 - Stärka förutsättningarna för alla barn och unga att gå vidare till studier och arbete.
3. **En ledande tillväxt- och kunskapsregion.**
 - Stärka strategiska forskningsstråk och innovationsmiljöer
 - Stärka den internationella ställningen genom fler etableringar, besök och ökad internationell handel.
4. **En resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp.**
 - Öka de eldrivna person- och varutransporterna.
 - Utveckla klimat- och resurseffektiva attraktiva regionala stadskärnor.

Nedan återges beskrivningen av hur folkhögskolorna bidrar till respektive mål utifrån ordningen de mål som skolorna anser att de bidrar mest till.

Mål 2. En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.

Det mål som alla folkhögskolor anger att de bidrar till och menar att de bidrar mest till är mål två; en öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.

"Målet om en öppen, jämställd region bidrar vi till. Hela folkhögskolan är ju ett demokratiprojekt så det ligger väldigt nära."

"En öppen, jämställd och inkluderande - det är vår tyngdpunkt. Vi har väldigt många som antingen kommer från ett område där de är utanför på något sätt eller ligger på gränsen till utanförskap så vi har mycket maktfrågor. Exempelvis om hur man kan förstå och hantera alla myndigheter med CSN, AF, kommunen och så. Det handlar om att våra deltagare ska skapa sin egen plats i samhället."

"Den sociala resiliensen har alltid varit betydelsefull för oss. Jämställdhet och inkluderande jobbar vi supermycket med - värdegrundsförskjutningar, jämställdhetsfrågor, normkritik och på ett väldigt praktiskt sätt. Vi har våra somaliska pojkar som vill ha eget bönerum och HBTQ-tjejkarna i samma klass och det skapar enorma spänningar. Vi behöver diskutera vad är en åsikt och hur kan vi respektera varandra?"

Delmålen för mål två tar upp minskade skillnader i medellivslängd, ökad förvärvsfrekvens, fullföljda gymnasiestudier och tillit till sina grannar och alla dessa aspekter har en starkt koppling till folkhögskolornas verksamhet. De flesta påtalar att fullföljda gymnasiestudier i folkhögskolan skapar förutsättningar för att komma i arbete vilket höjer förvärvsfrekvensen. Inte minst gäller det folkhögskolans förmåga att nå grupper som annars riskerar att vara kvar i ett utanförskap på grund av låg utbildning, ibland även bristande språkkunskaper, och med stora svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden.

Många lyfter också kopplingen mellan medellivslängd, inkludering i samhället och en förbättrad folkhälsa och ser att folkhögskolorna bidrar till alla dessa aspekter. Här ser skolorna att de bidrar till samtliga tre prioriteringar i stor utsträckning.

"Öppen och inkluderande region är oerhört relevant för oss, utifrån förväntad medellivslängd också... tillhör den typ av frågor där vi vill bidra, att stärka våra deltagare för att kunna leva längre t ex, genom en ökad förvärvsfrekvens hos befolkningen och att minska gapet mellan inrikes och utrikes födda - det är kärnan i vårt uppdrag och kopplar mycket till en fullföljd gymnasieutbildning. Vi vill bidra till att personer går vidare till högre utbildning, det brinner vi för."

"Målet hänger också ihop med folkhälsa och det måste vi jobba med hela tiden. Vi har mycket psykisk ohälsa, personer med tuffa bakgrunder och många som har en ganska stor utmaning när det gäller den fysiska hälsan....Det hänger ihop med psykisk ohälsa. Det ser olika ut mellan utbildningarna, men berör främst den stora gruppen allmän kurs. Det finns anledningar till att man inte har klarat gymnasiet med tuffa utmaningar i livet kopplade till klass. Så hälsa jobbar vi mycket med."

"En öppen och jämställd region bidrar vi supermycket till, det är det vi gör. Dels kopplat till skillnader i medellivslängd mellan kommuner. Vi upplever en enorm förändring för de som går grundläggande kurser som tidigare har levt isolerade liv i sina familjer, nästan bara kvinnor. De lever upp något fantastiskt när de får ett sammanhang, träffar vänner utanför familjen, börjar planera för sin egen framtid och utbildning och det är lika fantastiskt varje år att se det."

Kopplat till mål två lyfter flera också delmålet om att känna tillit till sina grannar. Det kanske inte är tillit till just sina grannar som folkhögskolorna bidrar till, utan snarare att stärka tilliten till andra människor och till samhället. Trygghet och tillit uppges vara återkommande frågor för deltagarna som kan komma från väldigt otrygga miljöer.

"Att känna tillit till sina grannar bidrar vi också till. Folkhögskolan är en mötesplats för olika socioekonomiska grupper, åldrar, nationaliteter, religiösa inriktningar och att man kan mötas här blir så viktigt. Det blir en extra dimension om det finns ett internat också, inte bara en skola på dagtid då utan man lär verkligen känna andra människor från andra sammanhang på ett helt annat sätt."

"...Och kopplat till trygghetsfrågan så ligger vi i ett område som kan upplevas som otryggt ibland när det händer saker... för det är den målgruppen vi vill nå och vi har deltagare som varit i närheten av kriminaliteten och som känner andra som är inblandade. Och en del av deltagarna är säkert mammor till unga vuxna som har varit inblandade i kriminaliteten. Vi är inte direkt påverkade som skola men detta finns häromkring och är en fråga som känns nära. Vårt största bidrag är att jobba med deltagarna så att de kan påverka sin egen livssituation."

Mål 3. En ledande tillväxt- och kunskapsregion.

I stort sett alla folkhögskolor anger också att de bidrar till mål tre om en ledande kunskaps- och tillväxtregion och betonar då särskilt att de bidrar till en ledande kunskapsregion. Delmålen kopplade till mål tre handlar om andel sysselsatta med högre utbildning, nyföretagarfrekvensen, investeringar i forskning och utveckling samt tillgången till bredband. Här menar skolorna att de bidrar till delmålet om andelen sysselsatta med högre utbildning, vilket i sig kan bidra till tillväxt.

"Ledande tillväxt- och kunskapsregion - det bidrar vi också till genom att fler kommer in på utbildningar och klarar gymnasiet. De blir goda förebilder och då vill fler göra som de såg att någon annan hade gjort och så kanske de hamnar på socionomutbildningen till slut."

"Tillväxt- och kunskapsregion... ja vi bidrar i alla fall till kunskapsregionen. Får vi in alla som kommer till oss i jobb eller utbildning så blir det också tillväxt av det."

Flertalet lyfter fram att folkhögskolorna bidrar till att få fler personer att slutföra gymnasiestudierna vilket stärker möjligheterna att sedan gå vidare till högre studier. Många nämner också de yrkesinriktade utbildningarna eller högskoleförberedande utbildningarna (exempelvis inom kulturområdet) som viktiga bidrag till att kunna komma vidare till högre studier.

"Även det här med sysselsatta med högre utbildning bidrar vi till. Inom kultursektorn är vi en plantskola både inom konst och konsthantverk, så för både Konstfack och andra högre utbildningar är vi viktiga. Annars skulle det se väldigt ojämnt ut på de skolorna."

Några folkhögskolor har också en del internationellt utbyte eller en internationell profil på vissa av sina kurser och ser att de deltar även till prioriteringen om internationellt utbyte.

"Till det tredje målet bidrar vi mest till kunskapsregion, att höja utbildningsnivån i regionen bidrar vi ju till. Den sista punkten där att stärka den internationella ställningen bidrar vi definitivt till genom den internationella prägeln på våra program. Utbildningsdepartementet och flera andra är intresserade eftersom det är en minoritetsutbildning och har en internationell prägel."

Generellt finns dock en svagare koppling till de båda prioriteringarna under mål 3 om strategiska forskningsstråk och att stärka den internationella ställningen.

Mål 4. En resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp.

Efter mål 2 och mål 3, som är de mål som flest anser att de bidrar mest till, anser drygt hälften av skolorna att de bidrar till mål fyra om en resurseffektiv och resilient region. De allra flesta nämner att de jobbar med miljöfrågorna i skolans egen verksamhet, såsom kopplat till fastigheterna, materialval och i restaurangverksamheten exempelvis.

"Den resilienta regionen - där är vi en av frontfigurerna inom det här området. Vi är mycket miljömedvetna, har en miljöplan och alla jobbar med miljöfrågorna, vi odlar till kökets matsal, pratar mycket om energianvändningen och implementerar det i deltagarnas vardag, att de gör skillnad genom exempelvis matavfall och kompostering och har med materialåtervinning som en stor del av alla utbildningarna."

Flertalet anger också att de löpande jobbar med klimatfrågan, eller Agenda 2030, integrerat i sina kurser, eller som ett tvärgående tema eller projekt.

"Gällande mål 4 resurseffektiv region så ingår det i våra utbildningar att jobba med Agenda 2030 och i naturkunskapen ingår det här med hållbarhet och miljö och där har vi som folkhögskola ett stort fokus."

"Alla på långa kurserna de uttrycker också att de har lärt sig om Agenda 2030 och vågar ta det till handling, de har fått verktyg och mod att göra någonting... På allmän kurs har vi övergripande temastudier hela tiden, vi läser ett tema såsom hållbara stadskärnor eller demokrati eller något som är kopplat till de globala målen."

Mål 1. En tillgänglig region med god livsmiljö.

Det mål som folkhögskolorna anser att de bidrar minst till är det första målet om en tillgänglig region med god livsmiljö. Samtidigt påtalar flera att de skapar tillgänglighet till utbildning och utveckling för sitt lokalsamhälle och på det sättet för regionens invånare på många platser i länet. Inte minst konstaterar de skolor som ligger längre ut från de centrala delarna av regionen att de skapar en viktig tillgänglighet för närområdet.

"Vi vill som skola nå ut till närsamhället i kommunen och skapa en mötesplats för människor i vår närmiljö – på det sättet bidrar vi till en god livsmiljö och tillgänglighet."

En del kommenterar också att även om skolorna i sig inte jobbar med bostäder eller kollektivtrafik, så är de delarna oerhört viktiga för att folkhögskolan ska kunna fungera. Som vi såg tidigare är närområdet det viktigaste upptagningsområdet för de allra flesta skolorna och därmed blir möjligheten att bo i närheten av en skola eller att enkelt kunna ta sig till en skola med kollektivtrafik mycket viktig.

"Vi kan inte påverka trångboddheten i Järva mer än att prata väldigt mycket om vad som behövs för att en demokrati ska vara levande och att demokratin är beroende av att det finns människor som är engagerade. Indirekt försöker vi peppa dem till att ha kontakt med kommunen och prata om sin livsmiljö, t ex om skjutningar och så för att de ska engagera sig. Det blir som en spark i baken på dem att bidra till sin egen livsmiljö."

Sammantaget kan vi se att folkhögskolorna i första hand bidrar till mål 2 och delvis även till mål 3 i RUFs 2050 genom sitt inkluderande och jämlika arbetssätt och förmåga att nå grupper som annars har mycket svårt att skaffa sig grundläggande gymnasiekompetens eller en annan utbildning. Särskilt bidrar folkhögskolorna till delmålen om ökad förvärvsfrekvens, fullföljda gymnasiestudier och tillit till sina grannar under mål 2 liksom till alla tre prioriteringarna kopplade till mål 2.

Folkhögskolorna bidrar också särskilt till delmålet om att öka andelen sysselsatta med högre utbildning under mål 3. Dessa betydande bidrag befinner sig på en systempåverkande nivå och gör således större nytta än enbart nytta för den enskilde individen. De torde också ha en positiv samhällsekonomisk påverkan.

Vi ser även att folkhögskolorna genom sitt breda angreppssätt bidrar till mål 1 och 4 i vissa delar. Dels genom att skapa en tillgänglighet i närområdet för invånarna, ofta i utsatta områden, dels genom att konsekvent lyfta och utbilda inom hållbarhetsområdet och visa hur deltagarna kan leva på ett mer hållbart sätt och påverka sin livsmiljö.

Genom dessa bidrag är folkhögskolorna definitivt att betrakta som en aktör som bidrar till det strategiska regionala utvecklingsarbetet och till att uppnå flera mål och prioriteringar i RUFs 2050.

Regionledningskontoret vid Region Stockholm, med organisatoriskt ansvar för regionala utvecklingsfrågor, ser också att folkhögskolorna bidrar till den regionala utvecklingen i länet, och då framför allt kopplat till sitt uppdrag inom kompetensförsörjning.

"Vi har sett att folkhögskolorna stödjer de som står långt från arbetsmarknaden och att de har en vana och en annan pedagogik för detta och det är viktigt för regionen. Det finns ett fokus på att personer ska komma in i en yrkesutbildning, men alla har inte den möjligheten att delta i reguljär vuxenutbildning och där ser vi att folkhögskolorna har kanske den viktigaste rollen."

Regionledningskontoret ser också att folkhögskolorna spelar en roll kopplat till det livslånga lärandet och till folkhälsa:

"Kopplat till folkhälsa och unga vuxna som varken arbetar eller studerar - där har folkhögskolorna bra pedagogik att jobba med stegförflyttning för de som har hoppat av gymnasiet. Det handlar också om ett demokratiåtagande och att ta makten över sitt eget liv. Vi ser också en roll för folkhögskolorna inom livslångt lärandeperspektiv och att skapa insatser för det. Vi vill gärna ha de här samtalen med dem så att vi kan se hur de kan möta de behov som vi ser i våra analyser."

Det senaste året har en dialog inletts mellan Stockholms läns Bildningsförbund och Region Stockholm om hur folkbildningens aktörer kan bidra i det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Som en del i det regionala utvecklingsuppdraget driver Region Stockholm Stockholmsregionens Kompetenråd och Kompetensarena Stockholm i samverkan med ett stort antal aktörer för att stärka den regionala kompetensförsörjningen. Länets

bildningsförbund eller folkhögskolor är inte med i Kompetensrådet eller i Kompetensarenan idag, men regionledningskontoret ser gärna ett närmare samarbete med folkbildningens aktörer i länet.

"Vi ser tydliga möjligheter för folkhögskolorna operativt inom utbildning. Vi skulle också gärna se att de är med mer strategiskt i dialogen och då via Kompetensarenans insatser tillsammans med andra aktörer som sätter strategier och insatser framför allt för personer en bit bort från arbetsmarknaden".

När det gäller samverkan inom Kompetensarena Stockholm betonar Region Stockholm att de framför allt samarbetar med medlemsorganisationer, då det är många aktörer som samarbetar inom arenan.

"En framgångsfaktor för arenan har varit att jobba med paraplyorganisationer då det är svårt att jobba direkt med alla utbildningsleveratörer, företag och organisationer och även med folkhögskolorna behöver det bli hanterbart. Vi behöver jobba på en mer strategisk och aggregerad nivå och med dem som organiserar sina medlemmar och den organisationen behöver ha legitimitet."

Det är uppenbart att det finns stor potential för ett närmare samarbete mellan folkhögskolorna, deras medlemsorganisationer och Region Stockholm inom regional utveckling och med fokus på delaktighet i det regionala kompetensförsörjningsarbetet. En sådan utveckling förutsätter en god samordning och samverkan mellan folkhögskolorna och att en medlemsorganisation i vissa sammanhang kan föra folkhögskolornas talan.

5.2 Bidrag till genomförande av Folkbildningsstrategin

Med Folkbildningsstrategin vill Region Stockholm synliggöra hur de värden som folkbildningen skapar kan bidra till en god livsmiljö för invånare i regionen och lyfta fram den potential som folkbildningen har som regional utvecklingsfaktor. Strategin har fyra målområden som svarar mot de fyra långsiktiga målen i RUFS 2050 och fyra tillhörande inriktningsområden som ska bidra till målområdena. Varje inriktningsområde har prioriteringar med åtgärder, vilka framgår av bilaga 5 som skickades ut till intervjupersonerna inför intervjuerna.

De fyra målområdena med tillhörande inriktningsområden är följande:

- 1. Folkbildning stärker demokratin och gör fler delaktiga i samhällsutvecklingen, vilket bidrar till en god livsmiljö och en tillgänglig region.**
Inriktningsområde: Stärka och utveckla demokratin
- 2. Folkbildning ökar tillgänglighet och deltagande i kulturlivet, vilket bidrar till en öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.**
Inriktningsområde: Bredda intresset för, och öka delaktigheten i kulturlivet samt det egna skapandet.
- 3. Folkbildning utjämnar utbildningsklyftor och stärker det livslånga lärandet, vilket bidrar till en ledande tillväxt- och kunskapsregion.**
Inriktningsområde: Främja kunskap och bildning samt utjämna utbildningsklyftor.
- 4. Folkbildning kan bidra till att öka inkluderingen, stärka folkhälsan och tillgängligheten samt bredda livsval, vilket bidrar till en hållbar utveckling i en resurseffektiv region.**
Inriktningsområde: Utveckla arbetet för ökad inkludering och tillgänglighet.

Det är tydligt att intervjupersonerna känner väl igen sig i Folkbildningsstrategins mål och prioriteringar. Flera påtalar också att målområdena överensstämmer med statens fyra syften med

folkbildningen och att strategin därför stämmer överens med folkhögskolans samlade verksamhet.

"Det allra mesta är spot on för oss - det är precis det här vi gör i stor utsträckning! Jag känner igen mig i allt i princip, den är välformulerad strategin, det är det här vi jobbar med."

"Där känns det som att allt är skrivet för oss! Check på allt. Med RUFS fick jag tänka lite mer indirekt hur vi bidrar. Folkbildningsstrategin har färre mätbara resultat och mål och mer idébaserade mål och det är ofta så som vi jobbar."

Alla folkhögskolor lyfter att de i mycket stor utsträckning bidrar till målområde 1, 3 och 4. Flera lyfter också att de i hög eller viss grad bidrar till område 2 beroende på om de har en utpräglad kulturverksamhet eller inte.

Målområde 1: Folkbildning stärker demokratin och gör fler delaktiga i samhällsutvecklingen, vilket bidrar till en god livsmiljö och en tillgänglig region.

I stort sett alla skolor anger att de i stor utsträckning bidrar till att stärka demokratin och att göra fler delaktiga i samhället. Detta beskrivs som kärnan i folkhögskolans idé och genomsyrar hela verksamheten på olika sätt. Flera berättar om hur deltagarna tränas i att påverka och ha inflytande över skolans utbildning och övrig verksamhet, bland annat genom studeranderåd eller liknande. Flera arbetar också med demokrati som tema eller som en löpande ingående del i undervisningen.

"Att stärka och utveckla demokratin - vi gör det på alla nivåer på vår skola, och det finns även i direktiven från Folkbildningsrådet som trycker på demokratikravet. Vi jobbar med det på klassrumsnivå, skolnivå, och i undervisningen där man som deltagare får man vara med och forma innehållet. Det är ett sätt göra sin röst hörd och hitta det tänket att vara en medskapare för att sen kunna ta en politisk plats i en kommun eller så. Att stärka och utveckla demokratiska arbetssätt jobbar vi hårt med."

"De yngre kanske tar demokratin för självklar, i alla fall om man kommer från Sverige. De som kommer från andra delar av världen - då har det ofta handlat om demokratiska utmaningar som har fört dem hit. Det är inget vi föds med utan man måste lära sig demokrati och det är inte så himla enkelt. Man måste öva på det. Jag behöver också öva på demokrati hela tiden fast att jag är uppvuxen i Sverige. Det är som en sten i handen; om man inte håller i den faller den till marken. Det måste alltid vara en levande fråga."

"Det jobbar vi med hela tiden, att de ska bli väl fungerande samhällsmedborgare här. Samma sak med deltagande i kulturlivet och med föreningskunskap som är väldigt viktigt för Sverige är ett föreningsland. Allt är föreningar och man är alltid i såna sammanhang med cirklar, folkdanslag, fotbollsföreningar, så det är viktigt att utbilda i det också. Vi har föreningskunskap här och deltagarråd och där får man träna på bordläggning och att vara sekreterare osv."

"Det handlar mycket om kultur och demokrati som vi bidrar mest till. Demokrati utifrån att skolan i sig ska vara en mötesplats, det är en av de få platserna där man möts över ålder och könsgärns. Vi har flera här som har valt en annan könsidentitet och vi blir en mötesplats för personer som vill leva sitt liv på ett annat sätt och som vill forma det här samhället så att vi blir ett vi, inte ett dem där borta".

Målområde 3: Folkbildning utjämnar utbildningsklyftor och stärker det livslånga lärandet, vilket bidrar till en ledande tillväxt- och kunskapsregion, samt

Målområde 4: Folkbildning kan bidra till att öka inkluderingen, stärka folkhälsan och tillgängligheten samt bredda livsval, vilket bidrar till en hållbar utveckling i en resurseffektiv region.

Intervjupersonerna kopplar nästan genomgående ihop mål, inriktning och prioriteringarna i målområde 3 och målområde 4 och resonerar om dem samlat. Många kommenterar också hur de här områdena är beroende av varandra.

"Bidra till ökad inkludering och stärka folkhälsan och bredda livsval... Det är lite same same, det hänger ihop. Ger vi folk möjligheter att utbilda sig, skaffa arbete där man inte sliter ut sig i förtid, tillgängliggör kulturen och skapar en känsla av mening och sammanhang - det bidrar i högsta grad till folkhälsan."

"Att utjämna utbildningsklyftor och minska klyftorna – självklart, det gör vi varje dag. Folkhälsa och ökad inkludering blir ett resultat av att jobba med utbildning och lärande och då blir det en ökad inkludering. Stärker man detta stärker man också folkhälsan."

I stort sett alla lyfter fram hur folkhögskolan skapar tydliga resultat i att utjämna utbildningsklyftorna, särskilt hos målgrupper som i utgångsläget har en mycket låg utbildningsnivå. Flera pekar också på att folkhögskolorna lyckas nå målgrupper som annars kan vara svåra att fånga upp, exempelvis medelålders utlandsfödda kvinnor med bristande språkkunskaper, låg utbildning och som har levt isolerade liv.

Många folkhögskolor arbetar löpande med att mixa klasser så att deltagarna får möta personer från andra utbildningar, även särskilda kurser och yrkesutbildningar. På det sättet skapas förebilder och det öppnas upp för fler möjligheter inom utbildning och i arbetslivet. Det här beskrivs också som ett sätt att öka tillgängligheten till fler utbildningar och yrken.

"Att främja kunskap och utjämna klyftor gör vi ju väldigt mycket. När vi prioriterar vilka kurser vi ska fortsätta med så ser vi på var behovet är allra störst, och då kanske inte bland dem som har sin grundbehörighet redan. Det är samma vid antagningar att vi tar de som har lägst, men ändå tillräckliga, förkunskaper för att kunna studera."

"Utjämna utbildningsklyftor gör vi jättemycket. Deltagare tar ofta små steg - både från att vara hemmasittare att våga komma hit i SMF, sen att fortsätta i allmän kurs och sen till en yrkesutbildning. Många går många år hos oss och fortsätter i yrkesutbildningar. Viktigt att man ser varandra från olika kurser då och att t ex fritidsledare och socialpedagoger får prova på att ta högskolepoäng och att de ser att de fixar det."

"Öka tillgängligheten.... ja vi har regelbundna föreläsningar och caféer och cirklar som alla måste vara med i. Där träffar man andra och det kan handla om kulturinslag eller som nu i valårstider har vi demokratifokus för att värma upp alla att ha koll på valet."

Avseende tillgänglighet är det också några som lyfter den digitala tillgängligheten och vikten av att deltagarna tränar på att kunna tillgodogöra sig digitala verktyg och tjänster. Det finns också ett digitalt utanförskap i vissa av målgrupperna som behöver uppmärksammas.

"Det här på tredje stapeln med ökad tillgänglighet gäller även det digitala spåret. Lokaler är såklart tillgänglighetsanpassade och så, och den digitala tillgängligheten och utvecklingen ökar oftast tillgängligheten, men den kan faktiskt vara både isolerande och inkluderande."

Några folkhögskolor som finns på landsbygden påtalar vikten av tillgänglighet utifrån ett geografiskt perspektiv. De menar att de flesta folkhögskolorna ligger i mer centrala lägen och att det därför är viktigt att skapa en tillgänglighet även för invånare på landsbygden samt att bidra till att lyfta landsbygdsperspektivet.

Många kommenterar särskilt inkludering och hälsoperspektivet som frågor som de arbetar mycket aktivt med. Just att en stor andel av deltagarna upplevs ha funktionsnedsättningar och/eller psykisk ohälsa av något slag kommer intervjupersonerna ofta tillbaka till.

"Apropå hälsa så ingår hälsa på alla linjer som ett ämne, förutom på bibellinjen. Det handlar då inte om idrott och hälsa och det är inte behörighetsgivande utan mer om hur man kan få en bättre"

hälsa genom goda vanor, stresshantering, röra på sig och som välmående. Inte som ett prestationsämne".

"Många har funktionsnedsättningar, och många har psykiska problem och kommer med psykisk ohälsa, så vi har en kurator på deltid och de får gratis samtal här. Det här är också ett led i ökad folkhälsa och att få en ökad egenmakt - att komma vidare och inte fastna i svårigheterna."

Att skapa möten mellan olika deltagare på olika kurser har ovan beskrivits som ett sätt att vara en mötesplats, träna på demokrati och att skapa en ökad tillgänglighet till olika typer av studier och yrken. Att aktivt verka för att olika deltagare ska mötas i stor utsträckning återkommer fler till även när det gäller målet om att stärka inkluderingen och integrationen.

"Eftersom vi har sådan stor mångfald på våra kurser, både allmänna och särskilda, med deltagare från olika bakgrund från andra länder men även från Sverige så utgör vi ett litet mikrokosmos för integration. Vi jobbar aktivt med att våra allmänna kurser och särskilda kurser har utbyte med varandra genom kompiskurser så att de verkligen lär känna varandra och lär av varandra. Vore bra med fler sådana initiativ på en mer aggregerad nivå. Det skulle göra susen för integrationen!"

"Folkhögskolan är kanske en av de få vardagsrummen idag där personer med väldigt olika bakgrunder möts. En deltagare är utan gymnasieexamen, en är läkare som har gått in väggen, en annan är pensionär och ytterligare någon vill byta spår och vill bli konsthantverkare... Den här blandningen i bakgrund och från hela Sverige, kön och ålder, det skapar ett rum som är svårt att hitta någon annanstans idag."

Målområde 2. Folkbildning ökar tillgänglighet och deltagande i kulturlivet, vilket bidrar till en öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region.

De allra flesta nämner att de arbetar aktivt med kultur, även de som inte har specifika kulturkurser eller kulturinriktade utbildningar. Ofta handlar det om att låta deltagarna ta del av och uppleva olika kulturyttringar, eller att själva prova på olika typer av skapande och uttrycksformer. Flera nämner att de har tagit med deltagare på utställningar eller föreställningar i centrala Stockholm, exempelvis Stadsteatern eller Konserthuset, som många deltagare kanske aldrig har besökt.

"Den kulturella sidan av folkhögskolan är också väldigt viktig för att vi ska kunna göra det vi gör. Vi skapar inte bara arbetskraft utan också ett gott samhälle och en god demokrati lägger resurser på att hjälpa folk att hitta sin röst att uttrycka sig - med kamera eller pensel eller musik. Där någonstans passar vi in."

"Vi jobbar mycket kring inkludering och kultur. De som inte har gått hela gymnasiet får nu hela sin behörighet och upptäcker då mycket i kulturlivet som de tidigare inte har sett och det är viktigt att de får den möjligheten. Vi har öppen scen varje vecka, då kan de testa och spela musik, eller föreläsare som kommer regelbundet. Man får testa på det skapande varje vecka i ett kulturämne som foto, bild, drama, kreativt skapande eller vad de känner ligger nära och ofta upptäcker de efter ett tag att det är rätt kul och upptäcker nya sidor hos sig själv. Vi har kulturinslag som mixar alla kurser och olika åldersgrupper."

"Vi har ingen inriktning mot kultur, utan många får upptäcka kulturen kanske genom att spela upp Shakespeare på engelskan, eller när vi tar med dem på teater. Vi har varit på Konserthusets repetitioner och ibland bjuder vi in författare. Just nu har vi ett teatersamarbete med Folkoperan där våra somaliska mammor är med som referensgrupp."

Några folkhögskolor nämner att de inte arbetar aktivt med kultur. Vissa har en ambition att göra det och funderar på vilket sätt det skulle kunna ske, medan andra menar att de fokuserar mer på de andra målen istället.

Samtidigt finns ett antal folkhögskolor som har en utpräglad kulturprofil, där kulturen genomsyrar nästan hela verksamheten som i vissa delar även är tillgängligt för allmänheten. En del av dessa skolor har även förberedande kurser inför högskoleutbildningar inom kultur. Några intervjupersoner kommenterar detta och menar att folkhögskolan bidrar till en bredare rekryteringsbas till högskoleutbildningar inom kulturområdet (se även avsnitt 6. Konstområdesanalys).

"Det här om kulturlivet - folkhögskolan är världens plantskola för litteratur och musik, det hade varit stora luckor annars i våra symfoniorkestrar om inte folkhögskolan hade funnits. Vi har hur många författare som helst från skrivarkurserna och de flesta på Konstfack kommer från folkhögskola också. Vi är väldigt mycket mer viktiga för kulturlivet än folk förstår."

Några kommenterar prioriteringen om att inventera lokaler för folkbildning- och kulturaktörer. Vissa menar att det snarare är studieförbunden som tillhandahåller lokaler för kulturutövare, medan andra anser att det kan finnas en potential i att använda folkhögskolans lokaler för kulturaktiviteter när skolan inte använder dem.

"Prioriteringarna här ser väldigt bekanta ut för oss. Jag kanske ändå vill understryka frågan om befintliga lokaler för kultur och folkbildningsverksamhet. Våra kulturprogram sker nästan alltid i samverkan med kulturutövare - det blir ett sätt att nå ut och för dem ett sätt att få en infrastruktur eller stöd eftersom vi har statsbidrag som kan finansiera kulturprogram. Är nog inte alla som gör det här men det kan vara värt att lyfta upp."

Sammantaget ser vi att folkhögskolorna generellt anser att de bidrar till alla fyra målområden, eftersom de ligger så nära statens fyra syften med folkbildningen. Alla folkhögskolor anger att de tydligt och i stor utsträckning bidrar till målområde 1 om att stärka demokratin, och det är för detta målområde som de flesta talar sig väldigt varma. Även målområde 2 och 3 lyfter i stort sett alla fram att de bidrar till och då särskilt att utjämna utbildningsklyftorna och det livslånga lärandet liksom att stärka inkluderingen och folkhälsan. Detta framstår som uppenbara resultat av folkhögskolornas verksamhet, inte minst hos målgrupper som har en låg utbildningsnivå och som i utgångsläget har befunnit sig i ett utanförskap långt från arbetsmarknaden. De allra flesta arbetar också för att stärka delaktighet och tillgängligheten till kultur i verksamheten, även om de inte har egna utbildningar inom kultur.

Genom detta ser vi att folkhögskolorna är centrala aktörer som på många olika sätt bidrar till folkbildningsstrategins genomförande, inriktning och måluppfyllelse. Med sin bredd och förmåga att återkommande nå många deltagare som annars skulle riskera att befinna sig i utanförskap har de också en systempåverkande roll.

6. Konstområdesanalys

I konstområdesanalysen önskar Region Stockholm få en bild av hur länets folkhögskolor bidrar till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare, särskilt genom förberedande utbildningar med inriktning på konst och kultur.

I propositionen om folkbildning från 2013 skriver regeringen om att folkbildningen är en viktig del av kulturlivet:

"En av kulturpolitikens viktigaste länkar med det civila samhället har sedan lång tid utgjorts av folkbildningen....Folkbildningen är av stor vikt för kulturområdet av flera skäl. För det första organiseras och finansieras stora delar av amatörkulturen i Sverige inom ramarna för folkbildningens organisationer. För det andra svarar folkbildningen för en stor del av kursverksamheten inom kulturområdet, både i form av konst- och kulturutbildningar vid folkhögskolor och studieförbund och som utbildningsstöd för civilsamhällets kulturorganisationer. Ett tredje skäl är att folkbildningen, och då särskilt folkhögskolorna, också svarar för en stor del av utbildningen av professionella kulturskapare, både i form av förberedande och fullständiga utbildningar".²²

Folkbildningens aktörer skriver själva i sin idépolitiska skrift från 2013 om sina ambitioner att fortsätta utvecklas som en betydande kulturarena:

"Folkbildningen är Sveriges i särklass största kulturarena. Folkbildningen kan och vill vidareutveckla den positionen. Vi vill möta fler medborgares behov av kulturupplevelser och eget skapande. Folkhögskolor och studieförbund vill fortsätta vara livaktiga kulturella mötesplatser, utbildare och arbetsmarknad för professionella kulturverksamma i hela landet. Vi vill fortsätta vara en drivkraft för lokal kulturutveckling. Vi vill bidra med innovationskraft när efterfrågan på kreativitet växer... Vi ska arbeta med stor bredd i kulturverksamheten, men också möta högt ställda kvalitetskrav och förväntningar på fördjupning, inte minst inom de avancerade estetiska utbildningarna."²³

Folkbildningsrådet publicerade år 2018 en utvärdering om kulturell bildning i folkhögskolans regi och konstaterar där att :

"Folkbildningen utgör en av landets största kulturarenor och är en stor uppdragsgivare för Sveriges kulturarbetare. Folkhögskolans estetiska profilkurser med inriktning mot till exempel musik, bildkonst, hantverk, slöjd, teater, dans och litteratur är en viktig del av denna kulturella infrastruktur. I deltagarantal räknat har dessa estetutbildningar nästan dubblats under de senaste tjugo åren, från cirka 4000 individer hösten 1997 till över 7000 hösten 2016. Trots dessa utbildningars riksomfattande omfång, genremässiga bredd och tilltagande volym är det sällan som folkhögskolornas kulturpolitiska betydelse uppmärksammas eller undersöks empiriskt."²⁴

I utvärderingen uppmärksammas att deltagarna vid folkhögskolornas estetiska kursverksamhet till relativt stor del kommer från familjer med förhållandevis starka utbildningstraditioner. Detta gäller i synnerhet deltagarna i kursprofiler med inriktning mot musik, skrivande och scenkonst. Utvärderingen visade också att 27 procent av deltagarna hade läst kurser och program på högskola och universitet före folkhögskolestudierna, främst inom området konst och humaniora. Vidare hade över hälften av deltagarna på dessa kurser och program fullgjort en gymnasieutbildning innan de påbörjade utbildningen på folkhögskolan. Det är således en studiemässigt relativt stark målgrupp som enligt utvärderingen utgör en stor andel av deltagarna vid de estetiska kurserna vid folkhögskolorna.

²² Prop. 2013/14:172 *Allas kunskap – allas bildning*

²³ *Folkbildningens vägval och vilja*, 2013

²⁴ *Kulturell bildning i folkhögskolans regi*, Folkbildningsrådet 2018

Detta bekräftas i stora delar av tabellen nedan²⁵ som avser deltagare i särskild kurs med estetisk inriktning i Stockholms län 2020. Deltagarna i estetiska särskilda kurser har oftare en treårig gymnasieutbildning och det är en högre andel inrikes födda på dessa kurser än övriga.

TABELL F 4B.

Deltagare i särskild kurs med estetisk inriktning i Region Stockholm 2020. Jämförelse med övriga inriktningar. Andel (procent).

Jämför tabell F 5B i *Folkbildningens betydelse för samhället 2020*.

	ÖVRIGA KURS- INRIKTNINGAR	ESTETISKA KURS- INRIKTNINGAR TOTALT	VARAV MUSIK	VARAV SCENISK KONST (DANS FILM OCH TEATER)	VARAV SLÖJD OCH KONST- HANTVERK	VARAV BILD FORM OCH MÅLARKONST	VARAV ÖVRIGA ESTETISKA KURS- INRIKTNINGAR
Andel deltagare av alla deltagare	68	32	14	3	2	8	5
ANDEL DELTAGARE PER KURSINRIKTNING							
Kvinnor	68	67	54	62	69	82	80
Män	32	33	46	38	31	18	20
Inrikes födda	70	83	80	87	80	84	89
Utrikes födda	30	17	20	13	20	16	11
Eftergymnasial utbildning	44	40	34	29	37	54	43
Gymnasial utbildning 3 år	31	42	47	51	36	32	40
Gymnasial utbildning kortare än 3 år	10	6	5	2	10	7	7
Högst grundskola/motsvarande	15	13	15	18	16	7	11
65+ år	15	12	11	3	12	22	6
45 – 64 år	23	17	13	4	30	23	21
25 – 44 år	45	32	27	39	38	35	35
20 – 24 år	15	34	42	47	16	18	34
18 – 19 år	2	5	7	8	4	2	3
Med funktionsnedsättning	11	12	8	19	10	16	14
STUDIERNAS NIVÅ							
Eftergymnasial nivå	22	10	12	14	2	7	8
Gymnasienivå	69	84	77	76	89	93	91
Grundskolenivå	9	6	11	10	9	0	1

Även i intervjuerna med folkhögskolorna framkommer bilden att deltagare på de mer kulturinriktade kurserna generellt är mer studievana och oftare har en svensk bakgrund jämfört med deltagare på exempelvis allmän kurs.

I tabellen ovan kan vi också se att 32 procent av kursinriktningarna vid folkhögskolorna i Stockholms län har en estetisk inriktning. Av dessa är musik den största inriktningen följt av bild, form och målarkonst.

²⁵ *Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga*, Folkbildningsrådet

6.1 Stärkta förutsättningar för konstformerna och dess utövare

Som vi såg i föregående avsnitt så anger nästan alla folkhögskolor i länet att de arbetar aktivt med att tillgängliggöra och skapa delaktighet i kultur på olika sätt för deltagarna – även de skolor som inte har specifika kulturkurser eller kulturinriktade utbildningar. Det kan vara genom att deltagarna tar del av olika typer av kulturutbud som finns att uppleva i länet, eller att de själva provar på olika typer av skapande och uttrycksformer. Det är en stor bredd i vilken typ av kultur som folkhögskolorna erbjuder kurser inom eller som deltagarna får möjlighet att prova på. Det kan vara dans, bildkonst, teater, musik, film eller hantverk exempelvis beroende på vilken inriktning, kompetens eller profil som finns på skolan.

Några lyfter kopplingen mellan kultur och hälsa, och att det påverkar motivationen i studierna.

"Mycket är viktigt att göra detta kopplat till hälsa, att må bra av att ta del av kulturen. Det väcker saker i oss; glädje, engagemang och motivation som många av oss kanske inte har så mycket av. Det handlar om att väcka passion och engagemang och motivation i människor, det är en del av studietekniken."

"Vi är inte människor utan kulturen, det ligger i oss och vi behöver vara nära den delen. Matte och svenska blir bara fattigt om man inte får kulturdimensionen."

Vissa skolor integrerar kulturen som en genomgående del i allmän kurs, eller har det som en egen profil eller inriktning på allmän kurs. Några integrerar kulturinslag även på de särskilda kurserna eller i yrkesutbildningarna. Vanligast är att de mer utpräglade kulturkurserna är särskilda kurser eller kortkurser och i vissa fall yrkesutbildningar.

"I allmänna kursen har vi med bild, form och konsthantverk och andra kulturella ämnen för att jobba språkintegrerat med dem och involvera hela människan i bildningen. Vi har en ganska genomtänkt modell för detta."

"På allmän kurs gymnasienivå är ett stort fokus att man kan läsa den med kulturinriktning mot film eller musik och det är en viktig del av hela utbildningen att man blandar in olika typer av skapande verksamhet eller besöker kulturevenemang. Även på SMF-kurserna och i yrkesutbildningarna jobbar vi mycket med att integrera kultur."

"Vi har en kurs som ska starta nu tillsammans med Kulturama med musik och teater som verktyg i det socialpedagogiska arbetet, hur man kan använda det som redskap inom socialt arbete. Eller också kan redan yrkesverksamma gå kursen och lära sig mer om musik och dramapedagogik och körer och så inom ramen för sitt yrke – det blir en fusion som ska leda fram till en bättre yrkeskompetens."

"Vi har också på allmänna kurser med inslag av dramapedagogik, t ex i vårdbiträdeskursen, inför deras praktik så får de träna på olika situationer i hemtjänsten tillsammans med dramapedagogen."

Flera skolor återkommer till hur de arbetar aktivt med att få deltagare som inte har tagit del av så mycket kultur innan att få uppleva det på olika sätt. Många berättar också om hur de genom kulturen kan skapa möten mellan deltagare från olika kurser och på så sätt bredda perspektiven hos deltagarna.

"Konst är mest bildkonst hos oss. Konstläraren går in på allmän kurs, de som ligger långt ifrån att jobba med konst, och de får någon gång under sin utbildning använda ateljén och en gång i veckan får de jobba med konst under en termin. Då kommer vi lite närmare det målet som vi själva har. De målar och ritat med olika tekniker inom det, lite foto också. De får med sig grunderna i det här och i bildseende."

"Internt jobbar vi med musik och drama och att stärka länken mellan kursbenen så att de från svenska som andra språk får mer kontakt med filmklassen osv. Då kan de se att det också är något man kan jobba med. Externt blir det mer av ett långsiktigt arbete för att få folk i närområdet

att se att vi inte bara jobbar med svenska som andraspråk utan att det finns möjligheter inom kultur hos oss också."

Enstaka folkhögskolor tar upp att det mest är svensk kultur som tillgängliggörs eller utövas på folkhögskolorna och att de verkar för att synliggöra kultur även från andra länder. Inte minst kultur som kanske ligger närmare en del av deltagarnas ursprungsländer.

"Vi har ju massor av kulturkurser här men det är oftast inriktat mot svensk kultur eller kultur i stort utifrån ett svenskt perspektiv. Samtidigt har vi många deltagare som har en annan bakgrund och identitet och vad betyder kultur för dem? Hur kan vi lyfta det som är kultur för dem så att det betyder lika mycket och får samma värde?Istället för att bara presentera det svenska kulturlivet som de kan delta i - hur ska vi lyfta det som man tar med sig? Det gör vi inte tillräckligt mycket faktiskt. Det handlar om att vi behöver öka mångfalden bland personalen också, vi har det som mål men är inte riktigt där än. Vår personalgrupp speglar inte våra deltagare."

Folkhögskolorna stärker också förutsättningarna för konstarna och utövarna genom att deltagarna tar med sig sina kunskaper in i många andra sammanhang.

"Kulturen blir en del i större sammanhang, de tar med sig sina färdigheter vidare, här går lärare som jobbar på någon Stockholmskola och tar med sig kunskapen till arbetslaget eller klasser i en högstadieskola. Eller om man jobbar i kommunen, kanske tar det tillbaka till ungdomsverksamhet eller annat föreningsliv. Det blir tydligt för oss att de linjerna finns och att den kunskapspridningen sker."

En del folkhögskolor har även seminarier, föreläsningar, utställningar, konserter eller nätverk med deltagare inom olika kulturområden. Exempelvis har Runö en stor egen konstsamling där det kan arrangeras visningar och där konstverk ibland lånas ut. En annan folkhögskola berättar:

"Vi har samiskt tema i år och ska prata litteratur med samisk koppling hela dagen i höst. Vi har också ett alumninätverk med skrivare som har gått här, det är författare som samlas för en jubileumsfest och för att ha en dag där de får prata litteratur."

Ibland är dessa sammanhang till för allmänheten, men det ter sig inte så vanligt och flera vittnar om att de externt riktade kulturaktiviteterna har varit på paus under pandemin.

Några folkhögskolor har kulturprogram, som ska delge allmänheten kulturella inslag tillsammans med folkhögskolornas deltagare. Kulturprogram ska vara ett öppet arrangemang på minst 60 minuter och minst tio personer ska delta förutom deltagare och lärare från folkhögskolan. Kulturprogram beskrivs enligt följande av Folkbildningsrådet:

Kulturprogram ska ge kulturupplevelser genom föreläsning, sång/musik, dramatisk framställning, film/foto/bild, dans, utställning, litteratur, konst/konsthantverk eller tvärkulturell verksamhet som framförs inför eller tillsammans med deltagare. Det ska ha en sådan utformning att det bidrar till att skapa delaktighet, upplevelse och eftertanke..²⁶

I intervjuerna nämns inte kulturprogram specifikt, vilket kan vara en effekt av pandemin som har gjort det svårt att genomföra kulturprogram. År 2020 rapporterade följande folkhögskolor till Folkbildningsrådet att de hade kulturprogram: Botkyrka, Bromma, Hagaberg, Långholmens, Paideia, Skeppsholmens, Sundbyberg, Ågesta.²⁷

²⁶ www.folkbildningsrådet.se

²⁷ Folkbildningens betydelse för samhället 2020 – Region Stockholm Regional tabellbilaga, Folkbildningsrådet

6.2 Förberedande utbildningar inom kultur

I intervjuerna fick folkhögskolorna frågan om de har längre förberedande utbildningar till högskolestudier inom kulturområdet. En del svarade tydligt ja på den frågan, andra svarade att de inte har det, medan några menar att de inte ser sina utbildningar på det sättet:

"Våra kurser har inte den målsättningen, men har man gått skapande kurser hos oss är man mer förberedd. Man har lärt känna sig själv och kan mer och kommer mer förberedd till en konstutbildning - men det är inte syftet. Vi är försiktiga med det. Det händer säkert att elever går hos oss och kommer sen in på en konsthögskola, för de provar ett annat sätt att förhålla sig till skapande här."

"Nej inte så, det är mer att vi har med gestaltande form i vår utbildning. De har exempelvis varit på en scenond hand och designat om kläderna och skapat nya, eller skapar gestaltning av en författare eller ett tema som jämställdhet... Ibland går de vidare till högre utbildning inom konst och kultur."

"Nej, det är inte högskoleförberedande på det sättet. Vår musikutbildning på allmän kurs kan man gå i tre år när man går tre år, max fyra. På det sättet är det en längre förberedande utbildning, men inte att det blir en eftergymnasial utbildning utan det är på gymnasienivå eller amatörnivå."

"Det skulle möjligen vara dokumentärfilmskursen, en del kan säkert söka vidare till dramatiska institutet sen, några har nog gjort det efteråt, men vi nischer oss inte så."

Några folkhögskolor berättar om sina yrkesutbildningar, eller yrkesinriktade utbildningar inom kulturområdet, som ibland kan vara förberedande om deltagarna sedan väljer att studera vidare inom ämnet eller yrket.

Exempelvis nämner Skarpnäcks folkhögskola sin Konstskola Linnea som har yrkesutbildning inom bild, form och grafik och är en daglig verksamhet för deltagare med framför allt autismspektrumtillstånd. Från dessa utbildningar uppges en del sedan söka vidare till högskolan.

Fryshuset har en musikproducentutbildning som är en yrkesutbildning, som också riktar sig till kvinnor då det är en ojämsälld bransch. Det finns också två förberedande utbildningar inför att kunna gå musikproducentutbildningen antingen på Fryshuset eller i ett annat län.

Södra Stockholms folkhögskola har Levande Verkstad pedagogutbildning för att arbeta med skapande hos barn och vuxna. Inom utbildningen finns ett samarbete med Gävle högskola inom bildpedagogik.

Några av nedanstående folkhögskolor med längre förberedande kulturkurser har också yrkesutbildningar, eller yrkesinriktade utbildningar, inom sina profilområden.

Vissa av de folkhögskolor som uppger att de har förberedande kurser till högskolestudier inom kultur påtalar också vikten av att skolan inte framstår som elitistisk. Vikten av att folkhögskolorna fortsätter att ha kulturskolor lyfts också fram, inte minst för en ökad tillgänglighet till kultur och för en bredare rekryteringsbas till högskolestudier inom kultur.

"Ja, så fungerar alla våra långa utbildningar men vi är också noga med att det inte enbart är för att gå vidare som man går här. Det får inte bli elitistiskt bara för att man går vidare till konsthögskolan eller musikhögskolan. Jag kan också göra det här bara för min skull just nu."

"Det ser blandat ut men väldigt många söker sedan vidare till andra folkhögskolor eller typer av utbildningar och andra söker direkt till de olika högskolorna. Viktigt att ha hela den bredden för underlaget inom konst och kulturhögskolorna sviktat på grund av att man har sparat in så mycket på konst och kultur. Det är viktigt att hålla den traditionen levande med kulturskolorna så att vi kan fortsätta att utbilda inom detta."

GO FOR GOLDEN

"Möjligheten finns men vi säger inte att det är målet att gå vidare till högskolan, man utgår från deltagarna själva. Teater kan vara ett sätt att utveckla sig socialt eller om man vill vara lärare och behöver utveckla den här biten, eller jag vet inte vad jag ska göra men jag gillar film. Huvudmålet är inte att komma vidare till högskola även om möjligheten finns, men vi har ett antal varje år som går vidare till högskolan."

Några vittnar om att deltagarna ofta går två år på en eller olika folkhögskolor för att komma in på de attraktiva kulturhögskoleutbildningarna.

"I och med att kraven är höga och ofta kommer man in på musikhögskolan efter musikgymnasium och kanske två år på folkhögskola. Vi har inte några tvååriga utbildningar. En del kommer inte in efter ett år på folkhögskola bara utan vanligtast är att man haft två år efter gymnasiet. Det är samma för konst, man kanske har gått ett år på en annan folkhögskola innan de kommer till oss, man behöver bygga upp en portfölj och så."

Följande folkhögskolor uppger i intervjuerna att de har (längre) förberedande kurser inom kultur:

Folkhögskola	Inriktning
Skeppsholmen	Musik
Bromma	Musik samt teater och konst
Kaggeholm	Musik
Sundbyberg	Film, litteratur samt teater (nystartad)
Vårdinge	Trä och form, keramik, måleri och skulptur, delvis även trädgård och hantverk
Birkagårdens	Musik (främst klassisk)
Ågesta	Musik (främst ensemble), samt konst
Långholmens	Litteratur
Runö	Grafisk form och kommunikation
Väddö	Dans, konst, musik
St. Ignatios	Konst
Sigtuna	Film, konst, foto och musik

Vissa av folkhögskolorna som har etablerade förberedande kurser där deltagarna ofta går vidare till konsthögskola berättar också att de har ett samarbete, eller dialog, med de mottagande högskolorna.

"Där har vi en aktiv dialog med Kungliga Musikhögskolan, men med andra musikhögskolor också, om vad de ser att de har för behov. Det finns en dialog mellan utbildningsaktörerna, hur ser vi till att det förbereds på rätt sätt, vi som ligger mellan gymnasiet och högskolan, och det är bra för regionen."

Det uppges vara ett hårt söktryck på de här etablerade förberedande utbildningarna.

"Det är vanligt att gå hos oss innan man söker till Musikhögskolan... Vi hade 180 sökande och kunde erbjuda 12 platser. Det finns en hierarki inom folkhögskolans musikutbildningar och vi har klättrat uppåt i den hierarkin successivt. Är ett högt söktryck, många är duktiga och gör varandra

ännu bättre när de går tillsammans. Många går också vidare och våra lärare är branschnära och jobbar oftast här på deltidstjänst."

Alla som går de förberedande utbildningarna söker sig dock inte vidare till högskolan efteråt.

"På musiksidan går 80 procent vidare och de andra ville nog blir något annat istället. Även inom teater och konst, där går kanske 40-50 procent vidare till högre studier inom området. Man kommer inte på Teaterhögskolan eller Konstfack utan den här förberedande kursen. Bland musikerna är det ofta ett starkt fokus på att om ett eller två år ska jag komma in på Musikhögskolan. De andra som går teater och konst är lite mer deltagare som vill ha en paus i jobbet och som älskar att måla eller så."

"De som går klassisk musiklinje har ofta som mål att gå Musikhögskolan efteråt och det brukar vara en hög andel som kommer in faktiskt. De som läser mer rock och pop siktar inte så ofta på Musikhögskolan eller högre studier utan snarare är det ett yrkesliv inom det här som de drömmer om."

"Från trähantverk och design är det många som söker vidare till Malmsten och högre utbildningar, från keramikutbildningen samma sak, vi har deltagare som kommit in i London och Bornholm och Konstfack, men också många som går tillbaka till sitt jobb eller får ett jobb inom det här kanske."

Sammanfattningsvis ser vi att de allra flesta folkhögskolor verkar för att synliggöra och tillgängliggöra konstformerna på många olika sätt och stärker därmed även förutsättningarna för utövarna. Folkhögskolorna bidrar till en ökad tillgänglighet till olika konstformer dels genom att deltagarna får ta del av befintligt konstutbud, dels genom att de kan prova på olika uttryckssätt inom konstformerna.

Genom sina kurser inom konstformerna bidrar folkhögskolorna med en breddad kompetens, kompetenshöjning och utveckling av flertalet konstformer. Detta medför både bredd och spets i utbudet av kulturinriktade kurser och en kontinuerlig utveckling inom ett stort antal konstformer. Skolorna bidrar också till en breddad rekryteringsbas till kulturinriktade yrken och till kulturhögskolornas utbildningar.

I viss mån bidrar folkhögskolorna även till en stärkt tillgänglighet till kultur genom sina egna mer externt riktade arrangemang, även om dessa inte riktigt har kommit igång efter pandemin ännu. Här finns det en potential till ökad samverkan mellan folkhögskolorna, länets kulturaktörer och Region Stockholm att skapa arenor och mötesplatser. Det kan också finnas möjligheter kopplat till lokaler för kulturutövare.

Det finns även en potential i att folkhögskolorna är bärare av en stor bredd av kulturer, utöver svensk kultur. Detta är något som skulle kunna utforskas och eventuellt tillgängliggöras vidare.

7. Regional utblick

I uppdraget ingick att göra en regional utblick av hur andra regioner hanterar stöd till regionala folkhögskolor vad gäller kopplingar till regionernas strategiska måldokument, samt hur övriga regioner hanterar nyetablering av folkhögskolor i sina regioner. En enkät skickades ut till samtliga regioner och 19 av 21 regioner svarade på enkäten.²⁸ Enkätfrågorna återfinns i bilaga 3. Dessutom genomfördes djupintervjuer med representanter för Region Skåne och Västra Götalandsregionen.

7.1 Enkät svar

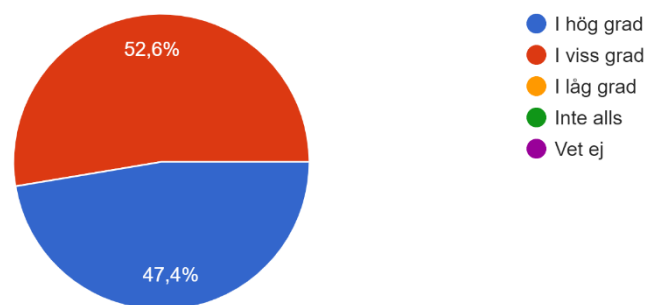
Bidrag till regionala strategier och program

Det varierar mycket mellan regionerna hur många folkhögskolor som finns i respektive län (mellan 1-29) och hur många av dessa som är rörelsedrivna, där två län uppger att de inte har några rörelsedrivna folkhögskolor alls.

Alla regioner som har besvarat enkäten anger att folkhögskolorna bidrar i hög grad eller i viss grad till att nå regionala mål och prioriteringar.

I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att uppnå regionala mål och prioriteringar?

19 svar

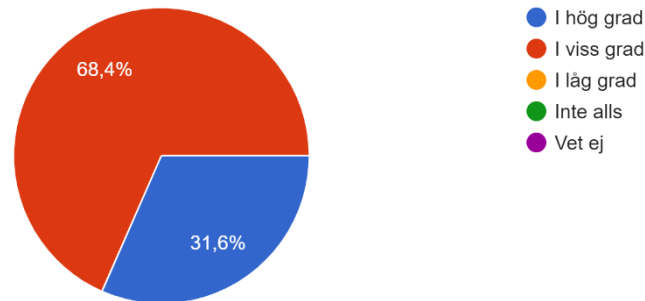

Alla regioner som har svarat anger också att folkhögskolorna bidrar i hög grad eller i viss grad till att genomföra den regionala utvecklingsstrategin.

²⁸ Region Östergötland och Region Västmanland har valt att inte besvara enkäten.

I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att genomföra den regionala utvecklingsstrategin (RUS)?

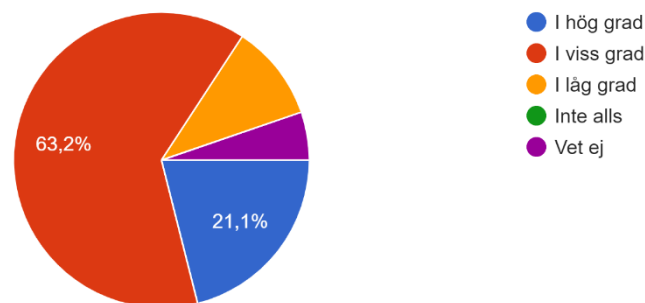
19 svar

Drygt 80 procent av de svarande i enkäten menar att folkhögskolorna även bidrar till att genomföra andra regionala strategier eller handlingsplaner i hög grad eller i viss grad.

I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att genomföra andra regionala strategier eller handlingsplaner?

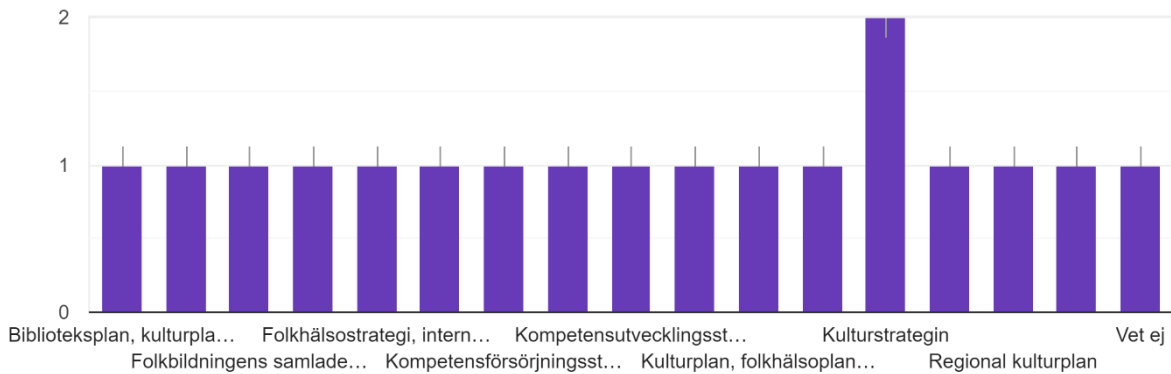
19 svar

På frågan vilka andra regionala strategier eller handlingsplaner som folkhögskolorna bidrar till anges ett stort antal olika strategier, men nästan alla regioner anger den regionala kulturplanen (ej synligt i alla svar i tabellen nedan). Återkommande är även kompetensförsörjningsstrategi eller motsvarande.

Vilka andra regionala strategier, handlingsplaner eller motsvarande bidrar folkhögskolorna till att genomföra?

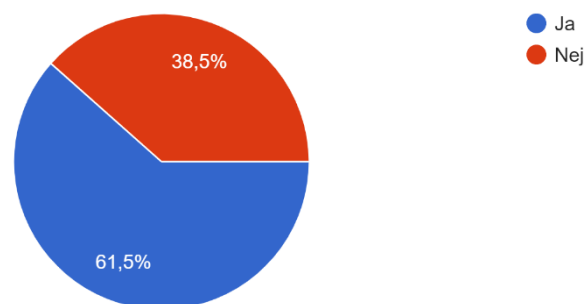
18 svar

Regionerna tillfrågades om det är skillnad på hur regionägda eller rörelsedrivna folkhögskolor bidrar till regionala strategier och det ansåg drygt 60 procent att det var.

Är det skillnad på i vilken mån rörelsedrivna respektive regionägda folkhögskolor bidrar till regionala mål och strategier?

13 svar

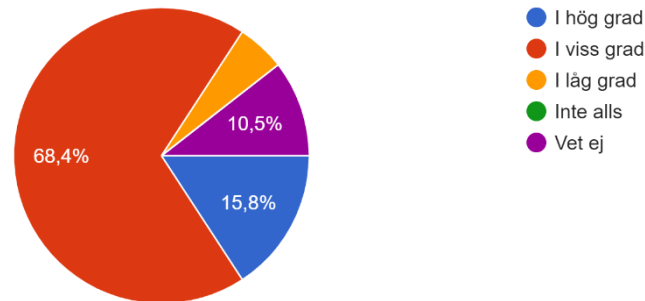

De förklarande svaren anger att det finns en tydligare uttalad koppling till regionala mål och direkta regionala uppdrag i de regionägda folkhögskolorna. Exempelvis nämns att det är tydligare i folkhögskolans verksamhetsplan eller att finansieringsmodellerna ser olika ut. Men det finns också regioner som svarar att alla folkhögskolor bidrar på ett bra sätt till de regionala planerna eller programmen.

Regionerna fick frågan i vilken grad folkhögskolorna medverkar i det regionala kompetensförsörjningsarbetet, exempelvis i den regionala kompetensarenan. Här svarar 84 procent av de svarande att folkhögskolorna medverkar i hög grad eller i viss grad.

I vilken grad medverkar folkhögskolorna i er region i det regionala kompetensförsörjningsarbetet, t. ex. i den regionala kompetensplattformen/kompetensarenan?

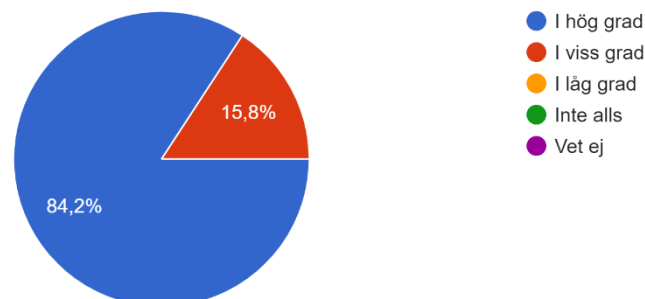
19 svar

Att folkhögskolorna är bra på att anpassa sig till uppkomna behov och förändrade situationer i omvärlden är de svarande övertygade om. Alla svarande anger att folkhögskolorna i hög grad eller i viss grad anpassar sitt utbud till snabbt uppkomna behov.

I vilken grad anpassar sig folkhögskolorna i er region sitt utbud till snabbt uppkomna behov, exempelvis Covid-19 eller flyktingvågen från Ukraina?

19 svar

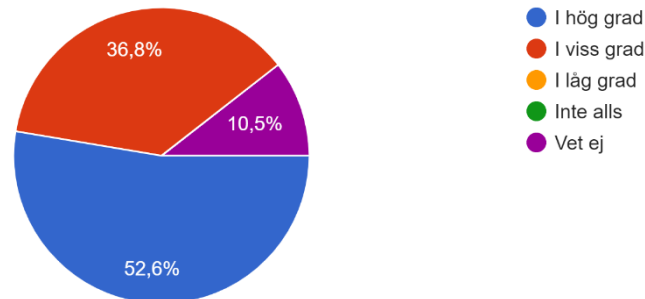

Även i den regionala enkäten ställdes frågan hur folkhögskolorna bidrar till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare. Här svarar hela 89 procent att folkhög-

skolorna bidrar till detta i hög grad eller i viss grad.

I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare?

19 svar

I svaren anges att folkhögskolorna bidrar genom sitt kursutbud, men också genom att vara arena, mötesplats, anordna kulturarrangemang och genom att samarbeta med andra kulturaktörer i länet. Framför allt är det genom utbildningarna inom flera olika konstområden som skolorna anses bidra.

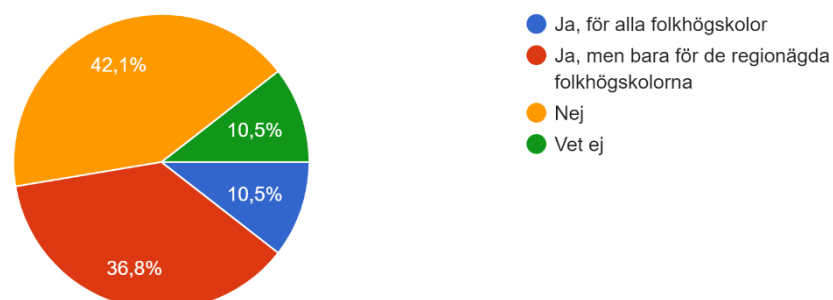
Några regioner anger att eftersom det inte finns någon annan högre utbildning inom konstområdena i regionen så blir folkhögskolans utbildningar extra viktiga. Folkhögskolornas roll inom en breddad rekrytering till kulturhögskolorna nämns också, liksom att de bidrar med arbetstillfällen för lärare inom konstområdena.

Finansering och uppföljning

Angående finansiering och uppföljning ställdes frågan om finansieringen till folkhögskolorna är kopplad till eller villkorad av att skolan bidrar till regionala mål eller strategier. Här svarar 42 procent nej och 37 procent att det finns en sådan koppling, men bara för de regionägda folkhögskolorna. Två regioner uppger att det finns en sådan koppling eller villkor för alla folkhögskolor.

Är finansieringen till folkhögskolorna i er region villkorad eller kopplad till att folkhögskolan bidrar till regionala mål och/eller strategier?

19 svar

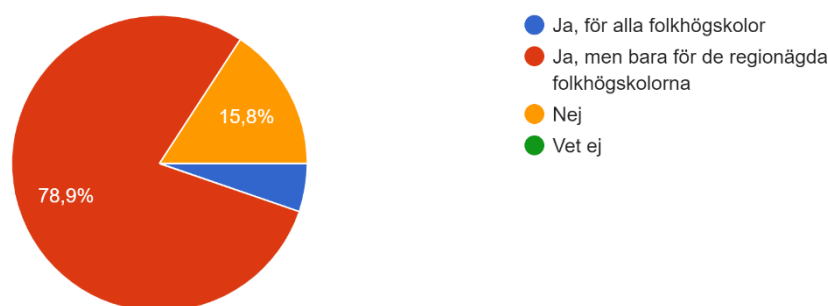
I svaren på vilket sätt en eventuell koppling sker svarar några regioner att statens fyra syften med folkbildningen överensstämmer med vissa ambitioner i det regionala utvecklingsarbetet och att folkhögskolorna på det sättet är villkorade att bidra. Några anger att det finns en särskild överenskommelse (exempelvis mellan Region Norrbotten och Norrbottens Bildningsförbund) eller en särskild strategi eller handlingsplan för folkbildningen.

Vissa hänvisar till att folkhögskolorna liksom andra regionala aktörer ska bidra till regionala strategier och att de, eller bildningsförbundet, medverkar i de regionala dialogerna. Några kopplar bidraget till särskilda uppdrag till folkhögskolorna som beslutas politiskt, vilket även kan vara i form av särskilda satsningar utöver regionbidraget. Exempel på detta ges i avsnitten nedan om Västra Götalandsregionen och Region Skåne.

Regionerna fick också svara på frågan om de följer upp huruvida folkhögskolorna bidrar till regionala strategier eller motsvarande. 79 procent av de svarande anger att de gör det, men då bara för regionägda folkhögskolor. Tre regioner svarar nej, och en region svarar att det görs en sådan uppföljning för alla folkhögskolor.

Följer ni upp om folkhögskolorna i er region bidrar till regionala mål och/eller strategier?

19 svar

I de förklarande svaren anges att uppföljningen sker kontinuerligt genom exempelvis verksamhetsberättelse på samma sätt som för andra verksamheter och flera anger att en återsrapportering sker till ansvarig nämnd. En region svarar så här:

"Regionbidraget följs upp genom en årsberättelse för regionens samtliga folkhögskolor som presenteras för nämnden. Men eftersom vi inte har särskilda regionala mål eller strategier för regionbidraget sker uppföljningen utifrån folkhögskolornas genomförda verksamhet såsom antal kurser, antal deltagare, bakgrund osv. Övriga verksamhets- eller utvecklingsbidrag som går till folkhögskolorna är däremot ofta starkt knutna till nämndens prioriteringar och följs upp därefter. Vi har gjort särskilda uppföljningar av allmän kurs för att se effekten mot högre studier eller arbetsmarknaden."

Några lyfter fram att de verkar för att utveckla en mer effektiv uppföljning och någon ser gärna en dialog med Folkbildningsrådet om uppföljning och rapportering.

I enkäten tillfrågades regionerna om vilka konsekvenser som överenskommelsen om mobilitetsstödet har för deras region. Hälften av de svarande ser övervägande eller enbart positiva konsekvenser, enstaka regioner är övervägande negativa och återstående regioner anger neutrala konsekvenser, eller att de ser både fördelar och nackdelar med överenskommelsen.

De positiva konsekvenserna anses vara en ökad tydlighet och långsiktighet avseende finansieringen liksom en minskad och mer rättssäker administration och hantering av stödet. Även

det gemensamma ansvarstagandet för folkhögskolorna och dialogen i processen anses vara positivt.

De negativa konsekvenserna, eller det som väcker tveksamhet om vilka konsekvenser som modellen kommer att få i praktiken, handlar om en negativ ekonomisk konsekvens eller svårigheten att förutse den faktiska kostnaden. Några regioner beskriver det så här:

"Regionernas kostnad för höstterminen skjuts över på kommande års budget. Det är en utmaning att sätta prognos för kostnaden då mobilitetsstödet historiskt sett varierar mellan åren."

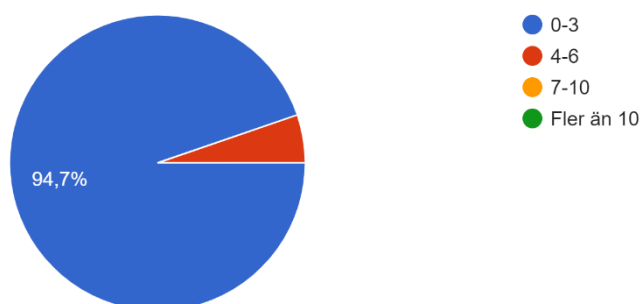
"Man måste boka upp det redan under hösten och prognos kommer i februari. Positivt att Folkbildningsrådet tar över den administrativa hanteringen. För tidigt att göra en bedömning."

Nyetablering

Det ter sig inte så vanligt med nyetableringar av folkhögskolor, vilket bekräftas i både intervjuer och i enkätsvaren. Det är bara en region som anger att det under de senaste tio åren har tillkommit mellan 4-6 folkhögskolor i länet.

Hur många folkhögskolor har nyetablerat sig i er region de senaste 10 åren?

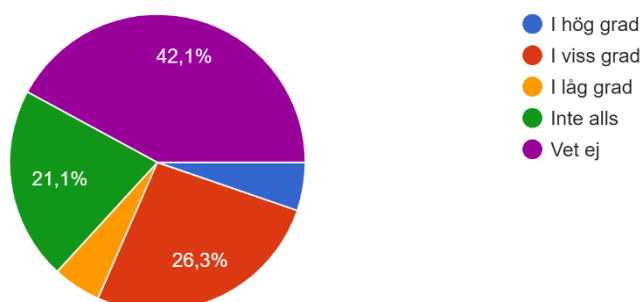
19 svar

När det kommer till att kunna påverka nyetableringen i regionen ges en mer blandad bild. 26 procent av de svarande anger att de har kunnat påverka nyetableringen i viss grad, medan 21 procent anger att de inte alls har kunnat påverka nyetableringen. 42 procent vet inte om regionen har haft inflytande vid en nyetablering, men det kan också bero på att det inte har varit aktuellt med en nyetablering i de regionerna.

I vilken grad har ni som region kunnat påverka nyetableringen av folkhögskolan i er region?

19 svar

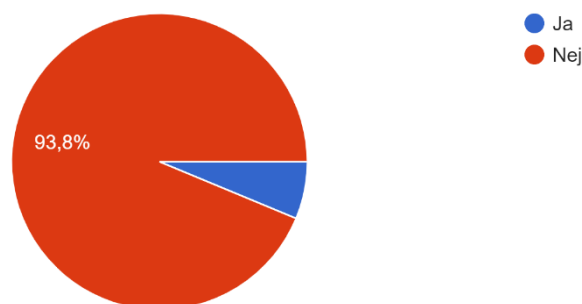
Folkbildningsrådet har en riktlinje inför etablering av en ny folkhögskola och i den ingår en remiss till berörd region där regionen får ange hur den ställer sig till en eventuell nyetablering.

Folkbildningsrådet gör en samlad bedömning utifrån ett antal parametrar och uppger i intervju att de ogärna vill gå emot regionens hållning i frågan. Sedan i år tillfrågas regionerna även vid en eventuell start av en ny filial i regionen.

Det är bara en region som svarar ja på frågan om en nyetablering har lett till att andra redan etablerade folkhögskolor har fått en minskad finansiering.

Har nyetableringen av folkhögskola/folkhögskolor i er region medfört en minskad finansiering till redan etablerade folkhögskolor i regionen?

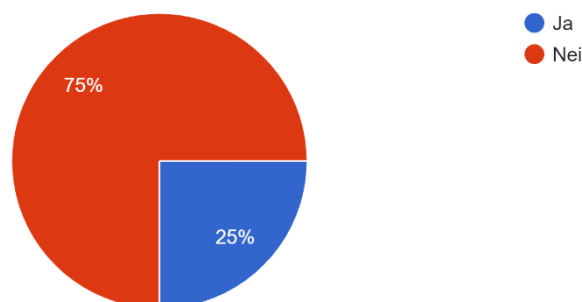
16 svar

Samtidigt svarar 75 procent av de svarande att en nyetablering *inte* har medfört utökade budgetramar eller utökat anslag till folkhögskolorna. Det kan tolkas som att det sker en omprioritering inom ram när en ny skola etablerar sig, men att det oftast inte medför en minskad finansiering av befintliga folkhögskolor.

Har nyetableringen av folkhögskola/folkhögskolor i er region medfört utökade budgetramar/utökat anslag till folkhögskolorna i regionen?

16 svar

I fritext fick regionerna svara på frågan om vilka vägval eller alternativ som de kan se när det gäller den ekonomiska aspekten av nyetablering av folkhögskolor i länet.

I svaren konstaterar regionerna att en nyetablering får budgetkonsekvenser och här resonerar regionerna på lite olika sätt. Några lyfter fram att det beror på hur den totala volymen av deltagarveckor skulle påverkas, vilket påverkar regionbidragets omfattning, och att det är en politisk fråga hur det ska hanteras. Om den totala volymen av deltagarveckor inte ökas, utan det istället sker en omfördelning av volymen innebär det inte en kostnadsökning. Om nyetableringen

innebär en *mindre* ökning av det totala antalet deltagarveckor menar två regioner att det kan vara möjligt att erhålla ökade budgetmedel för detta då det finns ett starkt stöd för folkhögskolorna.

Två andra regioner anger att det troligen skulle innebära minskade medel till folkhögskolorna. Andra hänvisar till att det finns en gemensam långsiktig planering utifrån behoven, att en utredning skulle behöva göras eller att man bör vara restriktiv med nya skolor och snarare satsa på de som redan finns etablerade. En region uttrycker det så här:

"Nyetablering av en folkhögskola innebär fler utbildningsplatser till regionen vilket oftast är positivt. Samtidigt skapar det en större osäkerhet vad gäller kostnaderna. Viktigt att vi som region uttalar oss om kompetensbehov och det planerade utbudet utifrån de regionala behoven. Vi behöver också säkerställa att en ny folkhögskola inte drabbar befintliga skolor negativt."

Region Stockholm lyfter fram att taket för ersättningen till folkhögskolorna nu har tagits bort, som ett led i att synkronisera regionbidraget med mobilitetsstödet:

"När nu Region Stockholm har anslutit till SKRs överenskommelse avseende mobilitetsstöd vilket vi även synkroniserar med inomläns blir effekten en rättighetsbaserad ersättning där regionen inte längre kan styra över kostnaden. Alternativet hade varit att tillämpa ett tak för inomlänsfolkhögskolorna, men att ge folkhögskolorna inomläns sämre villkor än utomläns förefaller inte vara en rimlig väg att gå."

Det är således ett dilemma för regionerna varje gång en ny folkhögskola etablerar sig. I grunden ser man positivt på fler utbildningsplatser i regionen, och även fler arbetsplatser, men det medför en budgetmässig utmaning som behöver hanteras politiskt. Det riskerar också att medföra att befintliga skolor får en lägre ersättning om inte budgeten för folkhögskolorna kan öka i omfattning.

Dialogen med folkhögskolorna lyfts fram som viktig, och det ter sig viktigt att det finns en gemensam bild av hur både de regionala behoven men också de regionala finansieringsmöjligheterna ser ut. En sådan dialog bör ha ett tidsperspektiv som sträcker sig några år fram i tiden för att skapa en långsiktighet och goda planeringsförutsättningar för både folkhögskolorna och regionen.

Utmaningar

Regionerna fick frågan vilka utmaningar de ser kopplat till folkhögskolorna och stödet till folkhögskolorna. Nästan alla lyfter upp de utmanande ekonomiska förutsättningarna med en löpande kostnadsökning samtidigt som statsbidraget inte har räknats upp i samma takt. Vikten av att höja värdet på deltagarveckan kommenteras av flera för att inte urholka folkhögskolornas ekonomi. Några kommenterar behovet av att skapa långsiktiga ekonomiska planeringsförutsättningar för både folkhögskolorna och regionen, samtidigt som ekonomin är föremål för årliga budgetprocesser.

I sammanhanget nämns även att det finns investeringsbehov hos folkhögskolorna kopplat till digitaliseringen och att behoven av stöd hos deltagarna är större idag än tidigare på grund av en ökad psykisk ohälsa och olika funktionsnedsättningar. Några regioner säger så här:

"Den statliga uppräkningsen har varit 0 de senaste åren vilket ställer allt större krav på regional finansiering."

"Staten utökar platser men den statliga finansieringen är osäker, det betyder att regionen kan behöva ta ett större ansvar. De studerande behöver i allt större omfattning stöd vilket ställer helt andra krav på lärare än för 5 år sedan."

"Svårt att få ihop ekonomin när stödet inte räknas upp eller om antal utökade platser inte blir kvar."

"Statsbidragsstödet för deltagarveckor är i stort behov av höjning för att folkhögskolorna ska ha möjlighet att utveckla sin verksamhet vidare på ett likvärdigt sätt. Det är mycket viktigt att staten och Folkbildningsrådet även fortsättningsvis har det övergripande ansvaret."

En annan utmaning som återkommer i svaren handlar om folkhögskolornas medverkan i det regionala kompetensförsörjningsarbetet och balansen i de kurser som erbjuds kopplat till regionala behov. Här nämns att folkhögskolorna bör ha en starkare koppling till att genomföra de regionala utvecklingsstrategierna och tillgodose arbetsmarknadens behov av yrkesutbildningar samtidigt som de värnar om utbildningar inom konstarterna. Några beskriver det så här:

"Vi vill gärna se att folkhögskolorna får en tydligare roll när det gäller regionalt kompetensförsörjningsarbete och som medaktörer för att förverkliga RUS:en. Utmaningen är att förverkliga dessa ambitioner i konkreta handlingar/insatser."

"Balansen mellan de krav som ställs på att arrangera utbildningar som tex näringslivet efterfrågar och de utbildningar som har lång tradition och stor betydelse för tex konstområdena eller är unika. T. ex. utbildningar i äldre hantverk."

Det finns också kommentarer om behovet av en ökad samverkan på nationell nivå avseende folkhögskolorna – dels på strategisk nivå, dels för att förenkla administrationen av regionbidraget ytterligare.

"Att det på nationell nivå är en brist på dialog mellan finansiärerna, dvs staten, regionen och huvudmännen. Det gäller både på en strategisk som en mer operativ nivå. Hanteringen av mobilitetsstödet är ett steg i rätt riktning... Vi regioner som "enbart" är finansiärer saknar ett strategiskt sammanhang där frågor om folkbildning och regional utveckling kan dryftas."

Regionerna skulle kunna ha ett större erfarenhetsutbyte och samarbete vad gäller rutiner för stödet till folkhögskolorna. En utmaning är att säkerställa rapportering av rätt typ av kurser, då det de senaste åren har tillkommit kurser med olika typer av finansiering. Här skulle regionerna kunna samarbeta mer, kanske även med ett stöd från FBR (Folkbildningsrådet) även vad gäller de inomregionala bidragen."

Framgångsfaktorer

Regionerna fick också ange vilka framgångsfaktorer som de ser kopplat till folkhögskolorna och stödet till folkhögskolorna. Här nämner flertalet de positiva effekter som folkhögskolorna bidrar till särskilt hos målgrupper som kan vara svåra att nå i andra utbildningsformer och som kan stå långt från arbetsmarknaden. Det handlar om en höjd utbildningsnivå, att få fler individer att komma närmare eller in på arbetsmarknaden och därmed även en förbättrad folkhälsa. Flera nämner även folkhögskolornas flexibilitet och snabbhet i att anpassa sig till uppkomna behov som viktiga framgångsfaktorer.

"Utjämna utbildningsklyftor – grund- och gymnasiebehörighet, yrkeskurser mot bristyrken, samarbete med arbetsförmedling, kulturen som lärande kraft, personlig utveckling, det livslånga lärandet, trygghet."

"Folkhögskolorna fångar upp utsatta grupper, arbetar med inkludering, fungerar kompensatoriskt på landsbygden som utbildningsform, deltar i bristyrkesutbildningar."

"Att man är aktuella, relevanta och följsamma mot samhällets förändringar och nya behov."

En god dialog mellan regionerna och folkhögskolorna nämns som en ytterligare framgångsfaktor för ett gott samarbete.

"Vi försöker ha tidig dialog med folkhögskolorna samt inkludera deras perspektiv i beredningen av våra politiska beslut. Vi finansierar folkhögskolornas regionala förening med en koordinator vilket skapar kapacitet för gemensamma satsningar."

"Bra dialog med folkhögskolorna, så den praktiska hanteringen och verksamheten sker så smidigt som möjligt. Att de som resurs tas tillvara."

7.2 Västra Götalandsregionen

I Västra Götaland finns 23 folkhögskolor varav sex är regionägda och 17 är rörelsedrivna. De regionägda skolorna hör till Folkhögskoleförvaltningen där styrelsen för Västra Götalandsregionens folkhögskolor ansvarar för drift, förvaltning och utveckling av de regionägda folkhögskolorna. De rörelsedrivna samordnas i stor utsträckning av Västra Götalands Bildningsförbund.

År 2021 gick ansvaret för folkhögskolorna över från kulturnämnden till regionala utvecklingsnämnden (RUN). Genom detta uppges folkhögskolorna få en tydligare roll i regionutvecklingsnämndens arbete med utbildning, kompetensförsörjning, yrkesutbildning och integration. Studieförbunden finansieras även fortsättningsvis av kulturnämnden.

I ett beslut om ersättningsprinciper till folkhögskolorna för 2022²⁹ konstateras att folkhögskolorna bidrar till att genomföra den regionala utvecklingsstrategin, särskilt inom vissa områden:

"Folkhögskolorna har även en viktig roll i att lösa samhällsutmaningar och är viktiga aktörer i genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021-2030. Folkhögskolorna bidrar framförallt till Kraftsamling fullföljda studier och de långsiktiga prioriteringarna Bygga kompetens och Öka inkluderingen i den regionala utvecklingsstrategin."

Det ekonomiska stödet till folkhögskolorna i Västra Götaland består av följande delar:

- Bidrag till regionägda skolor i form av huvudman.
- Medfinansieringsbidrag till samtliga folkhögskolor i den egna regionen, så kallat volymbidrag (400 kr./deltagarvecka på allmän och särskild kurs och under 2022 inkluderas även korta kurser i volymbidraget).
- Bidrag för deltagare från den egna regionen som studerar vid en folkhögskola i en annan region, mobilitetsstöd (400 kr./deltagarvecka) till dess att överenskommelsen om mobilitetsersättning träder i kraft, då regleras nivån på stödet i överenskommelsen.
- Förstärkningsbidrag avseende fullföljda studier där en extra ersättning ges för folkhögskolornas arbete med fullföljda studier (85 kr./deltagarvecka för deltagare på allmän kurs).

Angående förstärkningsbidraget till fullföljda studier framgår att bidraget kan användas till att:

- Stärka de studerandesociala insatserna, exempelvis genom att inrätta deltagarstödssteam med psykosocial- och specialpedagogisk profession.
- Rekrytera nya medarbetare till allmän kurs, såsom lärare, specialpedagoger.
- Kompetensutveckla befintlig personal.

Regionutvecklingsnämnden kompenserar också de rörelsedrivna skolorna med 24 kronor/deltagarvecka för extrakostnader för moms, på de kurser som är längre än 15 dagar. Alla RUN:s uppdrags- och verksamhetsbidrag betalas ut i tolfte delar varje månad.

År 2022 är Västra Götalandsregionens budget till folkhögskolorna 87,4 mnkr vilket omfattar volymersättning, mobilitetsstöd och förstärkningsbidrag för fullföljda studier. Utöver det

²⁹ RUN 2020-00443

tillkommer 60 mnkr till folkhögskoleförvaltningen. En diskussion pågår för tillfället om volymersättningen ska följa trappan för mobilitetsersättningen och huruvida kortkurser ska omfattas av volymbidraget eller inte. Ett utvecklingsarbete pågår också som berör ersättningsprinciper, strukturer för dialog och ett gemensamt arbete med folkhögskolorna om kvalitet och uppföljning med mera.

Styrelsen för de regionägda folkhögskolorna får från och med 2022 ett tvåårigt uppdrag av regionutvecklingsnämnden medan uppdragets finansiering beslutas i de årliga budgetbesluten. I beslutet om uppdrag för 2022-2023³⁰ anger regionutvecklingsnämnden att den har två perspektiv på uppdraget till folkhögskolorna:

"Dels att ge Västra Götalandsregionens folkhögskolor förutsättningar för folkbildning och utbildningsverksamhet, och på så sätt öka mångfalden av huvudmän som bedriver folkhögskola, dels att ge skolorna en roll i den hållbara, regionala utvecklingen."

Det första perspektivet anges bestå av tre delar som genomförs vid samtliga regionägda folkhögskolor: Allmän kurs mot grund- och gymnasiekompetens, särskilda kurser inom specifika områden samt korta kurser (kurser i samarbete med arbetsförmedling och folkbildande evenemang).

Inom det andra perspektivet, där folkhögskolorna har en roll i den långsiktiga regionala utvecklingen, handlar det om att bidra till den regionala utvecklingsstrategin. Dels till Kraftsamling fullföljda studier, dels till de långsiktiga prioriteringarna Bygga Kompetens och Öka inkluderingen. För de båda långsiktiga prioriteringarna anges det i beslutet vilken typ av insatser som folkhögskolorna ska prioritera så att de leder till förväntat resultat. Exempelvis anges för prioriteringen Öka inkluderingen:

"Styrelsen för folkhögskolorna ska prioritera insatser som leder till att: • Utveckla Folkhögskolornas roll i lokalsamhället samt deras arbete med delaktighet genom att vara en arena och mötesplats för närsamhället. • Bredda rekryteringen för att deltagarunderlaget på alla skolor ska spegla samhället i stort. • Utveckla dialogen och förståelsen för maktrelationer och maktfördelning i samhället och förståelsen för demokratin."

I återrapporteringen till nämnden ska styrelsen redogöra för de specifika, mätbara och tidsbestämda mål som verksamheten styr mot, hur arbetet har utformats för att nå målen, liksom resultatet av arbetet. Styrelsen utformar själv mål, indikatorer och insatser.

För 2022 anslag RUN 50,4 mnkr i huvudmannabidrag till de regionägda folkhögskolorna, vilket innebär en uppräknings på två procent från 2021. Dessutom beslutades om 5 mnkr för eftersatta behov och kvalitetsförstärkning, samt 4,5 mnkr till genomförandet av programmet ViA. ViA är en satsning som erbjuder unga vuxna som står långt från arbetsmarknaden, är inskrivna på Arbetsförmedlingen och bor i Västra Götaland, en chans att få en ettårig, betald anställning inom Västra Götalandsregionens egna verksamheter.

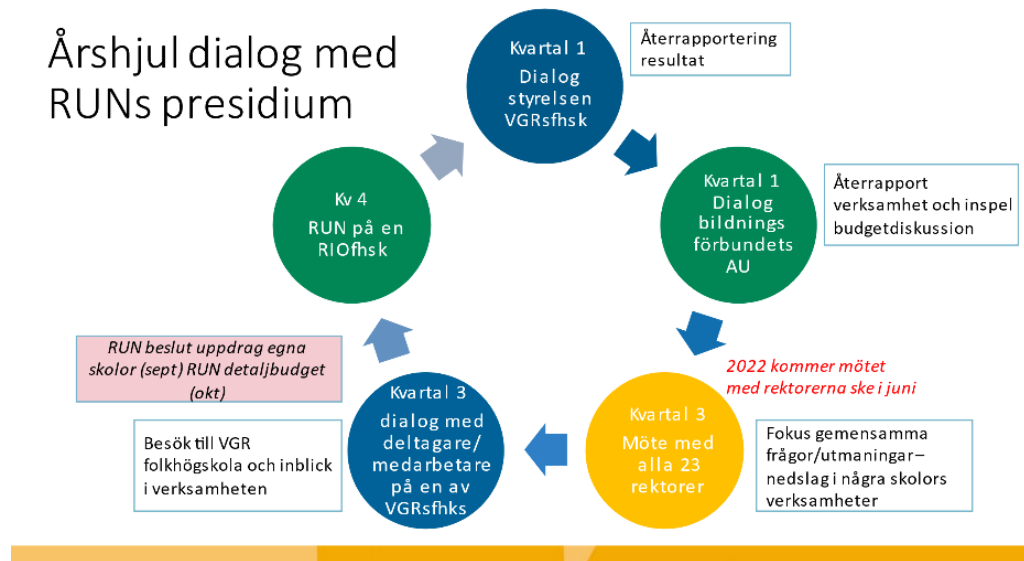
De rörelsedrivna folkhögskolorna styrs inte på samma sätt utan står fria från en sådan tydlig koppling till regionen. Däremot förväntas de bidra till den regionala utvecklingsstrategin och till att fylla regionala behov, vilket tas upp i de återkommande dialoger. De rörelsedrivna skolorna förväntas självklart även uppfylla de nationellt ställda kraven och riktlinjerna, men det sker ingen ytterligare uppföljning från regionens sida.

Alla folkhögskolor kan också ansöka om projektmedel för särskilda insatser från den regionala utvecklingsnämnden. Den möjligheten har också vissa rörelsedrivna folkhögskolor nyttjat, exempelvis som en förberedande utbildning till polisutbildningen. Projekt som genomförs

³⁰ RUN 2021-00297

finansierade av regionala projektmedel ska ha en tydlig koppling till genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin.

Västra Götalandsregionen har ett årshjul som beskriver hur dialogen mellan politiker, tjänstepersoner, regionägda respektive rörelsedrivna folkhögskolor ska gå till. Med de regionägda folkhögskolorna sker en återkommande dialog med presidiet för RUN och årsvis med hela nämnden. Alla rektorer samlas årligen för en dialog med regionen. Med de rörelsedrivna sker dialogen till stor del via ett utskott hos Bildningsförbundet, men det uppges vara en löpande dialog mellan regionen och alla folkhögskolorna i länet. Nedan åskådliggörs schematiskt årshjulet för dialogen mellan Västra Götalandsregionen och folkhögskolorna.

Angående nyetablering har den senast startade folkhögskolan i landet nyligen startat i Västra Götaland; Mimi folkhögskola med inriktning på deltagare som upplever psykisk ohälsa. Det uppges vara vanligare att det tillkommer filialer, ungefär några stycken varje år. Ibland är det filialer från skolor i andra län, vilket kan påverka mobilitetsersättningen och skapar osäkerhet ur ett budgetperspektiv.

Filialer från folkhögskolor i det egna länet medför också att volymerna ökar, vilket påverkar volymbidraget och är svårt för regionen att påverka så länge bidrag har beviljats från Folkbildningsrådet. Samtidigt uppges att det ofta handlar om att vissa kurser ökar i volym medan andra minskar och att det inte tenderar att påverka den totala volymen så mycket över tid.

År 2011 tog Västra Götalands Bildningsförbund fram en rapport om hur folkhögskolorna bidrar till den regionala kompetensplattformen.³¹ Där konstateras att folkhögskolorna kan bidra, och bidrar på flera olika sätt till kompetensplattformen. Exempelvis som kompetensutvecklare för organisationer och företag, en skolform som möjliggör komplettering eller fördjupning och en skola för de som vill förändra sitt yrke eller inriktning i livet. Det ges också förslag på hur dialog- och samverkansformerna kan utvecklas, även med kommunerna och nationella myndigheter, och hur kommunikation och statistik kan förbättras ytterligare av olika aktörer.³²

³¹ Att etablera kompetensplattformar var ett uppdrag som gavs till regionerna av regeringen 2010. Idag benämns det ofta som det regionala kompetensförsörjningsarbetet, kompetensarenan eller motsvarande i de olika regionerna.

³² *Folkhögskolornas roll i Västra Götalands regionala kompetensplattform*, Västra Götalands Bildningsförbund, 2011.

7.3 Region Skåne

I Skåne finns det 18 folkhögskolor som alla är rörelsedrivna. Den regionala utvecklingsnämnden (RUN) finansierar folkhögskolorna medan kulturnämnden (KuN) finansierar studieförbunden. År 2017 tecknades en överenskommelse mellan Region Skånes kulturnämnd och regionala utvecklingsnämnd, föreningen Skånes folkhögskolor och föreningen Skånes Studieförbund i samverkan (SISAM).³³

Överenskommelsen syftar till att synliggöra och stärka folkbildningens roll i det regionala utvecklingsarbetet, bidra till statens fyra syften med folkbildningen och till att förverkliga Region Skånes utvecklingsstrategi "Det öppna Skåne 2030". Kopplingen till den regionala utvecklingsstrategin betonas också av att överenskommelsen har samma löptid som strategin, dvs fram till år 2030. Överenskommelsen anges vara ett viktigt komplement till Regional kulturplan för Skåne och för att synliggöra folkbildningens roll i regional kulturutveckling.

I överenskommelsen står det även att:

Region Skåne, kommunerna och statens myndigheter kan i många fall genomföra sina uppdrag i nära samverkan med folkbildningen. Tillsammans kan folkbildningen i Skåne och Region Skåne bygga samverkansstrukturer för att synliggöra och stärka varandras verksamheter samt överbrygga gapen mellan formella och informella system.

I överenskommelsen anges sju tematiska områden som parterna vill utveckla gemensamt och det beskrivs även på vilket sätt det ska ske i en övergripande tematisk handlingsplan. De sju områdena är demokrati, integration, mångfald, kompetensförsörjning och arbetsmarknad, kultur, miljö och folkhälsa. För att genomföra och följa upp överenskommelsen finns en styrgrupp bestående av tjänstepersoner som möts fyra gånger per år och det sker en återkommande rapportering och dialog med berörda nämnder. Vartannat år genomförs också en uppföljning av överenskommelsen.

Utöver viktiga bidrag till regional utveckling och kulturutveckling betonar Region Skåne att folkhögskolorna har en viktig funktion för en god regional tillgänglighet genom att de finns utspridda i länet.

"Folkhögskolorna är en viktig resurs också på det sättet att våra 18 skolor är utspridda i hela Skåne. På kartan finns det en folkhögskola inom 10 mils radie oavsett var man är i Skåne, vilket gör att det blir levande för hela länet och för landsbygden. Det bidrar till att vi får in helt andra människor där och skapar aktivitet där de finns, vilket är tilltalande för oss ur ett regionalt perspektiv också."

Från år 2022 ändrades finansieringsmodellen för Skånes folkhögskolor på grund av den nya överenskommelsen om mobilitetsstöd. Stödet för 2022 uppgår till totalt drygt 51 mnkr och ersättningen per deltagarvecka är 370 kronor. Region Skåne finansierar folkhögskolornas långa kurser över 15 veckor (allmän kurs och särskild kurs) med minst 50 procent studietakt. Regionbidraget uppgår till ca 25 procent av den statliga finansieringen.³⁴

Av den totala finansieringen utgör ca 8,5 mnkr mobilitetsstöd och Region Skåne är en av de regioner där nivån på mobilitetsstödet successivt kommer att trappas upp enligt trappan i den nationella överenskommelsen. Den långsiktiga ambitionen är att det ska vara samma

³³ Överenskommelse mellan folkbildningen i Skåne och Region Skåne, 2017.

³⁴ 2021-POL000553 Region Skåne

ersättningsnivå till inomläns- som utomlänsskolor. Även Region Skåne uttrycker att det finns en osäkerhet i hur omfattande stödet blir för varje år avseende både mobilitetsstöd och regionbidraget då det inte finns ett tak för bidragen. Avseende mobilitetsstödet kommer fakturan från Folkbildningsrådet i mars avseende föregående år, vilket är sent med tanke på tidplanen för bokslutet.

I Region Skåne fattar RUN ett beslut i början av varje år om fördelningen av medel till folkhögskolorna. Utbetalningen sker i förskott till skolorna baserat på föregående år, utan ansökningar. Sedan redovisar skolorna i december hur många deltagarveckor de har gjort och då sker en avstämning mot utbetalningen. Om en folkhögskola har gjort färre deltagarveckor än de fått ersättning för så får de betala tillbaka genom att det dras av på året efter och om en skola har gjort fler veckor får de ett tillskott året därpå.

Både RUN och KuN har åtligen finanserat även folkbildningens föreningar med ett verksamhetsbidrag med 250 000 kr./nämnd med ett tillhörande medfinansieringskrav där skolorna förväntas bidra med lika mycket medel. Det ses som en viktig förutsättning att föreningen har en tillräckligt stor omsättning vilket skapar kapacitet att bedriva en aktiv verksamhet och bli en motpart för regionens arbete med den regionala utvecklingen.

För grundfinansieringen finns inga särskilda krav eller villkor som skolorna ska uppfylla utöver statens fyra syften med folkbildningen samt villkoren för statsbidraget. Däremot finns det särskilda projektmedel för finansiering av utbildningssatsningar kopplat till de regionala kompetensbehoven. För dessa projekt används Region Skånes egna regionala utvecklingsmedel och inte det statliga anslaget för regionala tillväxtåtgärder. Dessa medel har folkhögskolorna själva möjlighet att ansöka om, vilket gör modellen fri och frivillig.

I 2020 års utlysning av särskilda medel för yrkesutbildningar kunde folkhögskolorna ansöka om medel för att utveckla färdiga yrkesutbildningar inom yrken där det råder kompetensbrist idag eller på några års sikt.³⁵ Mer långsiktiga effekter av satsningen förväntas enligt beslutet vara:

- Ökad kapacitet hos utbildningsformen folkhögskola att utveckla fler yrkesutbildningar inom områden där det råder regional kompetensbrist.
- Bättre nyttja folkhögskolans frihet och flexibilitet för att utveckla nya, innovativa yrkesutbildningar där det kan förväntas finnas ett framtida kompetensbehov.
- Att andelen yrkesinriktade långa kurser som är finansierade av ordinarie stats-och regionbidrag ökar i Skåne.

Varje ansökan omfattade max 300 000 kronor och med en medfinansiering från den sökande om minst 20 procent. Bidraget kunde användas till kostnader kopplade till förberedelser, kursutveckling och merkostnader vid uppstart och samverkan, men inte för reguljära utbildningskostnader. En handfull utbildningar inom olika regionala bristyrken har kunnat starta sedan 2020 genom de här särskilda satsningarna.

I Skåne har det inte startat någon ny folkhögskola sedan 2016, men under 2022 har Södra folkhögskolan genom Folkuniversitetet ansökt om att bli ny folkhögskola. De har hittills bedrivits som filial i centrala Helsingborg och huvudskola är Södra Stockholms folkhögskola. Ansökan gäller en försöksperiod under tre år som preliminär statsbidragsmottagare. Efter försöksperioden kan ansökan göras om att bli ordinarie statsbidragsmottagare under namnet Södra folkhögskolan. RUN har i ett yttrande till Folkbildningsrådet ställt sig positiv.³⁶ Folkbildningsrådet förväntas fatta beslut senare i höst om nyetableringen.

³⁵ Utlysning riktad till Skånes folkhögskolor En möjlighet till stöd för utveckling av yrkesinriktade långa kurser 2020-10-02 – 2020-11-03. Region Skåne

³⁶ 2022-RU000002, Region Skåne

Vid en nyetablering av en skola eller en filial görs generellt en avvägning av folkhögskolans profil och den geografiska placeringen i relation till de regionala behoven. Särskilt görs överväganden avseende de regionala kompetensbehoven i förhållande till tänkt kursutbud, den geografiska placeringen, eventuell konkurrens med närliggande skolor, tillgänglighet för målgruppen om verksamheten till exempel ligger centralt eller på landsbygden), eventuell komplettering av befintliga skolors utbud, samt eventuella konsekvenser gällande ersättningsnivåerna.

Regionen konstaterar att det inte är säkert att det tillkommer platser eller att den regionala finansieringen till folkhögskolorna kan öka bara för att det startar en ny skola. Det skulle kunna påverka ersättningsnivån för samtliga platser negativt beroende på omfattningen av den nya skolan. Givet den låga volymen deltagarveckor på den sannolikt tillkommande folkhögskolan bedömdes det inte finnas en risk för en minskad ersättningsnivå till befintliga folkhögskolor i det här fallet.

Under de senaste åren har det tillkommit några filialer, vilket kan få budgetkonsekvenser, och det välkomnas att regionerna nu har möjlighet att yttra sig även innan filialer startar i länet.

År 2013 togs en rapport fram om folkhögskolornas bidrag till det regionala kompetensförsörjningsarbetet med särskilt fokus på de ungas etablering på arbetsmarknaden. Rapporten konstaterar att folkhögskolorna har potential att spela en framträdande roll i det långsiktiga kompetensförsörjningsarbetet i Skåne och därmed utgöra en aktiv part i uppbyggnaden av de regionala kompetensplattformarna, som då var aktuellt.³⁷ Rapporten föreslår en starkare samverkan med både regionen, kommunerna, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt att arbetslivskunskap och praktik bör integreras i allmän kurs för att öka möjligheterna för ungas etablering.

³⁷ *Folkhögskolan - en del av Skånes kompetensförsörjning – om insatser för att omfördela maktresurser och underlätta ungas etablering*. Malmö högskola, 2013

8. Vägval, möjligheter och förslag

8.1 En utvecklad dialog och stärkt samhandling

Ett närmare samarbete

Det är uppenbart att det finns en stor potential i ett närmare samarbete mellan Region Stockholm och folkhögskolorna. Både folkhögskolorna och Region Stockholm konstaterar att kunskapen om varandras verksamheter behöver öka. Båda parter lyfter också fram i intervjuerna att de gärna vill samarbeta mer med varandra utifrån de regionala behov som finns inom olika områden.

Potentialen till ökat samarbete finns dels i hur folkhögskolorna kan bidra till den regionala utvecklingen, och särskilt då till det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Dels handlar det om hur folkhögskolorna kan bidra till genomförandet av den regionala Folkbildningsstrategin och Kulturstrategin. Men det kan även finnas samarbetsmöjligheter inom andra områden som berör fler regionala aktörer.

Vi har sett att folkhögskolorna redan idag bidrar till både RUFSS 2050 och Folkbildningsstrategin på flera olika sätt. Avseende RUFSS 2050 bidrar folkhögskolorna främst till mål 2 och mål 3. I synnerhet bidrar skolorna till delmålen om förvärvsfrekvens, fullföljda gymnasiestudier och tillit till sina grannar under mål 2, till alla tre prioriteringarna kopplade till mål 2 och till delmålet om att öka andelen sysselsatta med högre utbildning under mål 3.

Avseende Folkbildningsstrategin bidrar folkhögskolorna till alla fyra målområden, men framför allt till målområde 1 kopplat till demokrati, liksom målområde 2 och 3 och då särskilt att utjämna utbildningsklyftorna, bidra till ett livslångt lärande och stärka inkluderingen.

Vi har också sett att folkhögskolorna bidrar till den regionala kulturutvecklingen genom att synliggöra en bredd av konstformer, tillgängliggöra kultur till deltagare som annars inte skulle ta del av den, och att de bidrar till utbildningar och kompetenshöjning inom flera konstformer. Dessutom bidrar de till en stärkt rekryteringsbas till kulturhögskolorna. Här finns det en potential i att lyfta även icke-svensk kultur och det kan finnas möjligheter i användningen av folkhögskolornas lokaler kopplat till kulturverksamhet. Detta kan också vara ett sätt för folkhögskolorna att öka sina intäkter.

Genom ett närmare samarbete mellan folkhögskolorna och Region Stockholm kan de här bidragen till regional utveckling, kulturutveckling och folkbildning stärkas ytterligare. Ett närmare samarbete skulle synliggöra de regionala behoven inom olika områden, liksom de regionala satsningar och möjligheter till gemensamma insatser som finns. Här skulle folkhögskolorna å sin sida kunna synliggöra vilka möjligheter de har att möta behoven, och att medverka i olika insatser.

I ett närmare samarbete går det exempelvis att fokusera på vissa områden inom både RUFSS, Folkbildningsstrategin och Kulturstrategin där ett gemensamt genomförande är möjligt. Samarbetet kan ha helt fria och flexibla former eller genom att formulera ett gemensamt åtagande och gemensamma prioriteringar i en handlingsplan, liknande Skånes modell. Genomförandet och samarbetet kan ske inom befintliga resursramar men också genom riktade insatser där folkhögskolorna ges möjlighet att ta del av särskilt avsatta medel (se förslag i kommande avsnitt).

En utvecklad dialogmodell

Ett första steg för att skapa ett närmare samarbete är att utveckla dialogen mellan Region Stockholm och folkhögskolorna. En god dialog är också en förutsättning för att ett mer konkret och systematiskt samarbete med ömsesidigt utbyte ska komma till stånd. En löpande dialog är av stort värde för att över tid ha en god kunskap om varandras verksamheter, olika behov,

förutsättningar och utvecklingen framåt. Det ger en bättre möjlighet att matcha behov med insatser, att ha en god planeringshorisont avseende verksamhet och ekonomiska förutsättningar och att skapa gemensam regional handlingskraft för att möta gemensamma utmaningar. Detta både inom regional utveckling och kulturområdet.

I första hand bör den löpande dialogen föras på tjänstepersonsnivå, men det är även viktigt med en dialog och synlighet med berörda politiska nämnder eller presidier. Folkhögskolornas bidrag till regional utveckling - i bred bemärkelse - bör vara känd av de politiska organ som berörs av deras verksamhet, framför allt ansvariga nämnder för kultur och regional utveckling.

På tjänstepersonsnivå är kulturförvaltningen och regionledningskontoret, med ansvar för regional utveckling, närmast berörda och dialogen med folkhögskolorna kan med fördel i stor utsträckning föras gemensamt av dessa förvaltningar på den övergripande nivån. Särskilda insatser eller frågeställningar kan sedan tas vidare i mindre grupperingar med de som är mest berörda.

I vissa delar kan även andra delar av Region Stockholm vara berörda, såsom hälso- och sjukvårdsförvaltningen kopplat till folkhälsa och kompetensbehovet inom hälso- och sjukvård. Eventuellt kan även förvaltningar och bolag med ansvar för fastigheter och trafik vara berörda, inte minst ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

Förslagsvis inleds en dialog med folkhögskolorna (exempelvis med rektorsnätverket), Bildningsförbundet och föreningen för Stockholms folkhögskolor, om hur en mer strukturerad dialogmodell skulle kunna se ut och utvecklas. Modellen bör vara både inkluderande och effektiv på det sättet att den ger alla folkhögskolor möjlighet att komma till tals, samtidigt som mötena behöver kunna genomföras på ett effektivt sätt utifrån en gemensamt bestämd agenda. Utöver en gemensam dialog kan delar av arbetet tas vidare till utskott eller arbetsgrupper beroende på frågeställningen. Dialogformerna bör löpande följas upp och vidareutvecklas vid behov.

Regional samhandling

Det finns också en potential i att skapa ökad regional samhandling kopplat till en starkare roll för folkhögskolorna. Även om Region Stockholm och folkhögskolorna stärker sin samverkan och hittar sätt att möta regionala behov så behöver samverkan fungera med fler aktörer för att insatserna ska få större genomslag. Det finns en stark koppling till att samarbetet med kommunerna och Arbetsförmedlingen fungerar väl för att folkhögskolorna ska kunna nå vissa målgrupper och få dem närmare, eller in på, arbetsmarknaden.

I dialogen bör därför även andra aktörer ibland medverka – framför allt kommunerna och berörda nationella myndigheter. I en sådan gemensam dialog kan utmaningar och möjligheter utifrån målgruppernas behov, folkhögskolornas förutsättningar och omgivande aktörers uppdrag och möjligheter synliggöras. Kanske finns det möjligheter avseende SFI, SMF, Etableringskurs, Svenska från dag 1, aktivitetsansvaret, vissa bristyrken eller särskilda målgrupper etc där folkhögskolorna skulle kunna fylla en än viktigare roll än idag? Kanske går det att gemensamt hitta lösningar och goda exempel som kan tillämpas av flera? Kan det länkas till insatser inom den regionala Kompetensarenan?

Även i en bredare regional samhandlingskontext finns det starka kopplingar till genomförandet av RUFs, Folkbildningsstrategin och Kulturstrategin där både folkhögskolorna, kommunerna och nationella myndigheter är centrala aktörer i genomförandet. Här kan det finnas en möjlighet att stärka den strategiska dialogen mellan aktörerna. Det kan finnas befintliga dialog- eller samverkansforum där dessa delar redan tas omhand, och då är det viktigt att inkludera folkhögskolorna, eller deras representant, i de sammanhangen.

8.2 Vägval och möjligheter vid nyetablering och finansiering

Nyetablering

Som vi har sett i både intervjuer och i enkätsvaren från regionerna är det relativt ovanligt att nya folkhögskolor bildas och etablerar sig. En nyetablering sker också successivt över ett antal år, vilket skapar planeringsförutsättningar, och involverar ett remissförfarande med den berörda regionen. Även om Folkbildningsrådet ser till en bred helhetsbild av parametrar inför en nyetablering finns en ambition att inte gå emot den aktuella regionens vilja i frågan.

Om det finns en väl fungerande löpande dialog med folkhögskolorna och andra folkbildningsaktörer i länet, kan signaler om en eventuell nyetablering fångas upp tidigt. Det kan också finnas en möjlighet att en nyetablering svarar mot ett regionalt behov, där folkhögskolan skulle fylla en viktig funktion. Genom en god och återkommande dialog med folkhögskolorna, och folkbildningens aktörer i länet, kan en eventuell nyetablering möjligen undvikas genom att befintliga skolor anpassar sitt utbud för att inom ramen för sina kurser ta omhand det behov som en nyetablering skulle fylla.

En nyetablering innebär en budgetmässig utmaning om de befintliga budgetramarna för folkhögskolorna i regionen inte kan utökas. Det går inte att ta för givet att en nyetablering innebär ett ökat anslag till folkhögskolorna i länet. Detta gäller oavsett om regionen har fått kännedom om nyetableringen i god tid och om den nya skolan fyller ett viktigt regionalt behov eller inte. Grundat i en likabehandlingsprincip kan det innebära att regionen behöver minska finansieringen till de befintliga skolorna för att kunna inrymma ett regionalt bidrag även till den nya folkhögskolan.

I slutändan blir det en politisk prioritering hur finansieringen påverkas av en nyetablering. Det kan finnas möjligheter till omfördelning inom befintliga medel, vilket innebär att någon annan verksamhet påverkas negativt istället. Det kan finnas möjligheter till en utökad budgetram för folkhögskolorna om det går att påvisa ett regionalt behov som ligger i linje med regionala mål och strategier och om den politiska majoriteten vill prioritera detta. En möjlighet är att undersöka andra finansieringsmöjligheter, exempelvis från andra berörda nämnder vars ansvarsområden påverkas av folkhögskolornas verksamhet och resultat i vissa delar. Men det kan också innebära att det regionala anslaget till folkhögskolorna ligger kvar på samma nivå och att nyetableringen därmed innebär ett minskat bidrag till befintliga skolor.

Bildandet av filialer är som vi har sett vanligare än en nyetablering av skolor. Nya filialer har inte samma budgetmässiga konsekvenser för regionen eftersom varje folkhögskola har ett visst antal deltagarveckor oavsett om de genomförs vid en filial eller inte. Däremot kan bildandet av filialer påverka regionens mobilitetsstöd. Nyligen gick dock SKR ut med information om att utomlänstillägg bör finansieras av bidraget till inomlänsskolor och inte genom mobilitetsstöd.

Detta understryker behovet av att ha en nära dialog med folkhögskolorna för att skapa goda planeringsförutsättningar och att diskutera de budgetmässiga konsekvenserna av etableringar. Vi såg också i den regionala utblicken att många regionerna lyfte fram vikten av dialog kopplat till nyetablering. Det bör finnas en gemensam bild av hur både de regionala behoven men även de regionala finansieringsmöjligheterna ser ut. En sådan dialog bör ha ett tidsperspektiv som sträcker sig några år fram i tiden för att skapa en långsiktighet i planeringen för både folkhögskolorna och regionen.

Det kan vara värdefullt att föra en dialog om konsekvenser och vägval vid nyetableringar av skolor och filialer på nationell nivå – både med andra regioner och med nationella aktörer. Exempelvis kan SKR och Folkbildningsrådet vara viktiga aktörer för regionerna att lyfta den här sortens frågor och vägval med, och för att tidigt fånga upp signaler om en eventuell nyetablering.

Finansiering – det nationella systemet

Finansieringen av folkhögskolorna visar på flera utmaningar. Dels finns en samfinansieringsprincip där staten och regionerna förväntas dela på finansieringen av folkhögskolorna, men utan närmare bestämmelser om på vilket sätt fördelningen ska ske. SKR rekommenderar regionerna att finansiera folkhögskolorna motsvarande 25 procent av den statliga finansieringen och nivån på deltagarveckan, men det är upp till varje region att besluta om hur de vill finansiera skolorna i länet.

Avseende mobilitetsstödet finns nu en överenskommelse, som har beskrivits tidigare, som på sikt harmonierar regionernas nivåer för just mobilitetsstödet. Samtidigt avviker bestämmelserna för vad som omfattas av mobilitetsstödet i vissa delar jämfört med det statliga stödet (kursernas omfattning respektive distanskurser). Det kommer även att vara svårt för regionerna att prognosticera och korrekt återrapportera omfattningen av mobilitetsstödet som har konstaterats i tidigare avsnitt.

Olika utbildningsplatser vid folkhögskolorna kan ha olika grad av statlig finansiering och olika värde per deltagarvecka. I intervjuerna uppges detta försvåra administrationen och rapporteringen av deltagarveckorna där det ibland varit svårt att särskilja vilka platser eller kurser som är aktuella för mobilitetsstöd och vilka som inte är det. Därför uppskattas det att Folkbildningsrådet nu övertar hanteringen av mobilitetsstödet för att minska administrationen och risken för felaktig rapportering.

Vidare genomförs vissa kurser med andra finansiärer såsom kommunerna, statliga myndigheter eller huvudmannen. Det är således en mycket komplex bild som ges av hur folkhögskolornas finansiering ser ut med ett otydligt delat ansvar mellan staten och regionerna.

I intervjuerna återfinns det synpunkter på dagens finansieringsmodell:

"Om man nu ska ha delad finansiering från stat och region så är det viktigt med en överenskommelse. Men vi tycker det vore smartare med helstatlig finansiering. Så länge vi har den delade modellen så är det bra med en nationell överenskommelse som ger stöd för regionerna och skolorna kopplat till mobilitet - det ger förutsägbarhet."

"Jag hoppas ekonomiskt att det blir bättre och att det sparar på administrationen, för det har krävt mycket av de folkhögskolor som har utomlänsdeltagare. Varför man nu egentligen ska behöva ha mobilitetsstödet, för det är riksintag på alla utbildningar. Vad spelar det för roll vilken postadress deltagarna har, en del kanske väljer att stanna i regionen, vilket blir positivt, så egentligen skulle vi kunna ta bort hela modellen med mobilitet. Men jag förstår att det är känsligt och det är olika hur man tänker kring detta hos folkhögskolorna - de har så olika förutsättningar och påverkas alla olika."

Några intervjupersoner konstaterar även att det till stor del är kommunerna som drar nytta av folkhögskolornas verksamhet genom att de fångar upp individer som annars skulle belasta kommunens resurser.

"Primärkommunerna är de stora vinnarna på folkhögskolorna, de drar vinstlotten. Sundbyberg i Rissne gör att trycket på komvux, många bor där och den typen av verksamhet fångar upp många, men det är regionen som får betala. Det är dilemmat med modellen. På längre sikt kanske folkhögskolornas verksamhet leder till att höja utbildningsnivån och sänka sjuktalet och stärka folkhälsan o s v, men kortsiktigt är det primärkommunen som vinner på att det finns en folkhögskola."

Sammantaget kan det finnas ett behov av att på nationell nivå se över finansieringsmodellen, ersättningsnivåerna för deltagarveckorna och hur administrationen av finansieringen av folkhögskolorna ytterligare kan förenklas. Dagens system verkar ha utvecklats utifrån en otydlig praxis som långsiktigt varken gynnar folkhögskolorna, staten eller regionerna. En översyn bör

sträva efter att skapa tydlighet i vad som gäller avseende finansieringen, hur den eventuellt ska fördelas mellan olika aktörer och hur hanteringen kan förenklas.

En grundläggande fråga är också om ersättningsnivåerna ska vara på en sådan nivå att en folkhögskola ska kunna bedriva en högkvalitativ verksamhet och vara långsiktigt ekonomiskt hållbar baserat enbart på bidrag som finansieringskälla. Det ter sig allt svårare att klara av att bedriva verksamheten på ett högkvalitativt sätt med endast statliga och regionala bidrag som intäkter - åtminstone så länge deltagarveckans värde inte ökar i takt med kostnadsökningarna och när det regionala bidraget inte kompenserar för detta. Det här etablerade systemet är svårt för Region Stockholm att rå på, men det är möjligt att lyfta frågan till nationell nivå för att diskutera lösningar med övriga regioner, SKR, Folkbildningsrådet, riksdag och regering.

Finansiering – regionala vägval

När det gäller det regionala stödet till folkhögskolorna i länet kan Region Stockholm besluta om både omfattning och utformning. Sedan tidigare förs en dialog med skolorna om stödets omfattning och dess praktiska hantering och denna dialog avser Region Stockholm att fortsätta som tidigare nämnts. Samtidigt förs det ingen dialog om behov, förväntningar eller inriktning av stödet och vad det ska leda till. Det görs heller ingen uppföljning av resultat eller effekter av folkhögskolornas verksamhet i ett regionalt perspektiv.

Fördelen med dagens modell, utan någon närmare inriktning, är att den är enkel och ger full frihet för folkhögskolorna att bedriva verksamhet utifrån huvudmännens önskemål och andra givna förutsättningar. Nackdelen är att Region Stockholm inte har något inflytande över vad den relativt omfattande regionala finansieringen genererar kopplat till regionala behov och prioriteringar. Det kan ifrågasättas om offentlig regional finansiering bör fördelas utan någon form av styrning eller inriktning knutet till användningen och dess förväntade resultat. Samtidigt finns det en nationell styrning och uppföljning som övergripande ligger i linje med den regionala inriktningen.

Det finns dock en potential i att folkhögskolorna ges en starkare roll i att bidra till genomförandet av regionala mål och prioriteringar, och det finns ett önskemål från folkhögskolorna att bidra mer till att fylla regionala behov. Som finansiär har Region Stockholm möjlighet att genom dialog och ekonomiska incitament söka påverka delar av verksamheten vid folkhögskolorna. Grundläggande och centralt är dock att den fria och frivilliga formen hos folkhögskolorna bevaras.

Avseende mobilitetsstödet gäller nu den omfattning och upptrappning av stödet som framgår av den nationella överenskommelsen som Region Stockholm har anslutit sig till. Den innebär en ökning av mobilitetsstödet med nästan nio mnkr till år 2026. Dessutom finns en ambition att så långt det är möjligt harmonisera ersättningsnivåerna för mobilitetsstödet med ersättningsnivåerna till de regionala folkhögskolorna i länet. En sådan harmonisering förutsätter ett kraftigt utökat anslag till folkhögskolorna fram till år 2026. Den totala ökningen omfattande både mobilitetsstöd och en harmoniserad ersättningsnivå till de regionala folkhögskolorna skulle uppgå till närmare 40 mnkr år 2026. Det innebär en budgetmässig utmaning att kunna realisera denna ambition.

Region Stockholm behöver överväga flera parametrar vid en utveckling av stödet till folkhögskolorna. Vilka mervärden, resultat och effekter anser man att folkhögskolorna skapar och bidrar till – för kultur, regional utveckling och kompetensförsörjning, demokrati, folkhälsa, integration och geografisk tillgänglighet etc.? Vilken potential finns det i ett närmare samarbete och en utvecklad dialog med folkhögskolorna – hur kan folkhögskolorna ta en mer aktiv och synlig roll i det regionala utvecklingsarbetet i bred bemärkelse för att skapa än mer mervärden och effekter? Hur vill man balansera inriktningen av folkhögskolornas utbud kontra skolornas frihet och frivillighet?

Formellt kan Region Stockholm inte styra eller ge uppdrag till folkhögskolorna, men genom att vara en huvudsaklig finansiär har Region Stockholm möjlighet att påverka på vilket sätt regionbidraget ska användas. Här finns det således möjligheter att påverka utbud och inriktning

hos folkhögskolorna utifrån regionala behov och prioriteringar. Samtidigt ger det folkhögskolorna en ökad möjlighet att bli mer synliga och regionalt relevanta, genom att i högre grad bidra till regionala mål, strategier och prioriteringar.

Dels kan en mer strukturerad och närmare dialog om behov, förutsättningar och gemensamma möjligheter leda till att folkhögskolorna i viss mån självmant anpassar sitt utbud och sin inriktning till de regionala behoven. Skolorna har själva både en vilja och ett behov av att vara relevanta för sin målgrupp och för sina finansiärer. I dialogen bör behov och prioriteringar hos regionen, målgrupperna och folkhögskolorna synliggöras och diskuteras liksom de ekonomiska och praktiska förutsättningarna. Om dialogen kan mynna ut i en gemensam handlingsplan, som nämndes ovan, ges än mer långsiktiga planeringsförutsättningar och en ökad tydlighet avseende behov och prioriterad inriktning under de kommande åren.

En sådan mjuk styrning genom en stärkt dialog, och eventuellt med en gemensam handlingsplan för prioriterade områden, ger en bättre matchning mellan regionala behov och folkhögskolornas verksamhet, men det behöver inte påverka de ekonomiska ramarna.

Dels finns en möjlighet att utöver ovanstående koppla på ekonomiska incitament för att påverka inriktningen och utbudet. För att bevara den fria och frivilliga formen bör det vara just ekonomiska incitament, d v s *möjligheter* som folkhögskolorna själva kan välja om de vill ta del av och dra nytta av eller inte. Det bör finnas en viss nivå av regional basfinansiering till alla folkhögskolor, inte minst för att matcha statens finansiella åtagande, och för att säkerställa den fria formen. Utöver denna basnivå kan Region Stockholm utforma ekonomiska möjligheter för folkhögskolorna att genom vissa kurser och/eller inriktning på verksamheten erhålla ytterligare finansiellt stöd.

Region Stockholm kan välja att ge en högre ersättning till folkhögskolorna för vissa typer av kurser och/eller för vissa målgrupper. En tydlig koppling behöver då finnas till regionala behov, mål och prioriteringar, exempelvis som de återfinns i RUF 2050, Folkbildningsstrategin eller Kulturstrategin. I den regionala programhierarkin finns det också underliggande vägledande regionala inriktningsdokument eller handlingsplaner som insatserna bör kopplas till.

Det kan handla om att ge ett stimulansbidrag för kurser som ger en komplett genomförd skolgång på grundskole- eller gymnasienivå, eller för vissa målgrupper som slutför en yrkesutbildning, exempelvis inom bristyrken. En sådan modell bör på förhand diskuteras med folkhögskolorna för att fånga upp förslag och möjligheter och för att ta del av hur de praktiska förutsättningarna ser ut hos skolorna.

Det går också att arbeta mer systematiskt och strategiskt med särskilda utlysningar av medel för vissa kurser, målgrupper eller yrkes(-inriktade)utbildningar som svarar mot regionala behov och prioriteringar. Här bör i första hand egna regionala projektmedel användas vilket ger en friare användning av medlen utifrån regionala behov och förutsättningar.

Att generera medel från olika berörda nämnder är en möjlighet för att få mer effekt. Satsningen kan omfatta både regional utveckling kopplat till framför allt kompetensförsörjning, kultur liksom folkhälsa exempelvis. Ur en gemensam pott kan en öronmärkning ske så att en viss andel av medlen kommer vissa områden till del. Skolorna ges möjlighet att välja inom vilket eller vilka områden som de vill ansöka och genomföra viss verksamhet och/eller rikta sig till vissa målgrupper.

Även här bör en dialog föras med skolorna på förhand för att säkerställa att satsningen blir träffsäker och får avsedd effekt. Helst bör projektmedel kunna ges för en tidsperiod om ca 1-3 år för att ge planeringsförutsättningar för skolorna och för att få genomslag. Både ansökan och administrationen av medlen bör vara så enkel som möjligt samtidigt som grundläggande krav och villkor givetvis behöver uppfyllas. Eventuellt kan Bildningsförbundet och/eller folkhögskolornas förening ha en roll i sammanhanget. Satsningen bör utvärderas efteråt och gemensamma lärdomar dras tillsammans med skolorna.

Region Stockholm kan också överväga i vilken mån korta kurser ska finansieras av regionbidraget eller inte. De korta kurserna har ofta en annan karaktär och fyller delvis en annan funktion än de längre kurserna och här behöver en avvägning göras mellan den nytta och det mervärde som de korta kurserna ger i relation till andra typer av kurser. För att frigöra resurser till de mest prioriterade insatserna eller kurserna skulle medel som idag ges till korta kurser istället kunna användas som stimulansmedel för att i högre grad genomföra de mest prioriterade kurstyperna eller insatserna.

Vidare kan Region Stockholm ge värdefullt stöd till folkhögskolorna på andra sätt än rent ekonomiskt. Det finns en potential att utveckla samarbetet kopplat till praktikplatser, framför allt inom hälso- och sjukvårdsområdet. Deltagare som går utbildningar inom vård och omsorg behöver ofta göra praktik och här kan Region Stockholm bidra som arbetsgivare och möjliggörare. Detta kan också gälla fastighetsskötsel, kulturområdet, samhällsorienterande utbildningar eller andra områden där Region Stockholm har verksamhet.

Dessutom kan Region Stockholm öppna dörrar, förmedla kontakter och tillgängliggöra arenor och sammanhang där folkhögskolorna inte hittills har kunnat medverka. Det kan vara i regionala forum eller nätverk, med nationella aktörer eller insatser, andra regioner, men också med kommunerna i länet. Gemensamt kan folkhögskolorna tillsammans med Region Stockholm även bedriva påverkansarbete gentemot nationella aktörer och vara en tydlig, samlad röst i frågor där man ser behov av förändring och utveckling på nationell nivå kopplat till folkhögskolorna.

8.3 Förslag till utveckling av stödet till folkhögskolorna

En grundläggande förutsättning för att utveckla stödet till folkhögskolorna är att skapa en närmare och mer strukturerad dialog och samverkan. Det handlar om att lära känna varandras verksamheter, prioriteringar och förutsättningar. Men det handlar också om att skapa personliga kontakter och att bygga ett förtroende. Utifrån dialog, samverkan och förtroende kan gemensamma möjligheter, prioriteringar och insatser komma till stånd.

Givet folkhögskolornas breda verksamhet är det viktigt att inkludera även andra berörda nämnder och förvaltningar i dialogen och samverkan med folkhögskolorna och dess representanter. Med en utvecklad dialogmodell och en gemensam handlingsplan för de prioriterade områdena kan man komma långt i arbetet med att stärka folkhögskolornas roll, synlighet och genomförande av regional utveckling och kulturutveckling. Detta är ett sätt att utveckla stödet till folkhögskolorna, där de olika delarna har beskrivits mer utförligt i ovanstående avsnitt.

Basfinansiering och förstärkningsbidrag

För att ytterligare stärka folkhögskolornas bidrag till regionala mål och prioriteringar bör en del av stödet fördelas utifrån en tydligare koppling till regionala mål och prioriteringar. Samtliga folkhögskolor föreslås erhålla en viss nivå av basfinansiering av det regionala bidraget för att säkerställa en kvalitativ verksamhet baserat på huvudmannens inriktning och för att matcha den statliga finansieringen.

För att komplettera basfinansieringen, och för att i än högre grad bidra till att fylla regionala behov, föreslås att folkhögskolorna ges möjlighet att erhålla ytterligare finansiering i form av ett förstärkningsbidrag eller stimulansbidrag. Förstärkningsbidraget erhålls genom att folkhögskolan genomför en viss sorts kurser och/eller fokuserar på insatser för en viss typ av målgrupp. Det är frivilligt för folkhögskolorna att använda sig av den möjligheten.

Här behöver en avvägning göras hur stor andel av stödet som ska gå att erhålla genom den här typen av riktat förstärkningsbidrag, vilket kommer att vara beroende av nivån på basfinansieringen. De budgetmässiga förutsättningarna kommer att avgöra i vilken mån nivån på

basfinansieringen och förstärkningsbidraget kommer att överensstämja med ersättningsnivåerna för mobilitetsstödet.

Förslagsvis ges ett förstärkningsbidrag i form av ett ökat värde på deltagarveckan för den typ av kurs eller den typ av målgrupp som den riktade insatsen avser. Exempelvis skulle deltagarveckor för kurser som syftar till att ge deltagaren en behörighet motsvarande en fullgjord gymnasieutbildning få ett högre värde om 100 kronor mer jämfört med andra kurser. Ett annat exempel är att ge en högre ersättning för deltagarveckan vid utbildningar kopplade till bristyrken eller vissa konstarter som behöver främjas.

Det kan också vara möjligt att koppla förstärkningsbidraget till vissa målgrupper. Exempel på detta kan vara yrkesinriktade utbildningar för deltagare som står långt från arbetsmarknaden såsom utlandsfödda kvinnor med bristande språkkunskaper. Ett annat exempel kan vara att använda förstärkningsbidraget som ett incitament för folkhögskolorna att bredda rekryteringsbasen till vissa utbildningar inom konstarterna.

Ett alternativ till att ge förstärkningsbidraget i form av ett högre värde på deltagarveckan är att ge det som en bonus per deltagare som genomgår och slutför en viss kurs eller yrkesutbildning. Då ges förstärkningsbidraget i form av en högre ersättning för varje deltagare som har slutfört utbildningen.

Region Stockholm bör vidare överväga om kortkurser ska ersättas inom ramen för basfinansieringen eller inte. Det kan också vara möjligt att koppla eller villkora finansieringen av kortkurser till regionala prioriteringar. Givet de omfattande budgetmässiga utmaningarna för Region Stockholm kopplat till ökningen att anslaget till folkhögskolorna, och de stora regionala utmaningarna som folkhögskolans målgrupper möter, är det inte självklart att Region Stockholm kan prioritera att även fortsättningsvis finansiera kortkurser.

Projektmedel

Utöver en basfinansiering och förstärkningsbidrag bör möjligheten att genomföra särskilda satsningar genom projektfinansiering undersökas. Förslagsvis skapas en gemensam pott medel av regionens egna utvecklingsmedel från berörda nämnder. Medlen används till regionala satsningar där folkhögskolorna är primära utförare.

Syftet är att bidra till genomförande av vissa delar i RUFS, Folkbildningsstrategin, Kulturstrategin, Folkhälsopolicyn och andra regionala vägledande dokument som bidrar till att uppnå regionala mål och prioriteringar. Det kan finnas möjlighet att växla upp dessa regionala medel med andra finansieringskällor, såsom EU-fonderna Socialfonden eller Regionala Utvecklingsfonden (ESF+, ERUF) eller medel från nationella myndigheter exempelvis.

Projektmedel ger möjlighet för en eller flera folkhögskolor att gemensamt utveckla nya utbildningar kopplat till regionala bristyrken eller prioriterade målgrupper. Projekten bör kunna löpa över 1-3 år och det kan finnas fördelar med att Bildningsförbundet eller folkhögskolornas förening tar en roll för att förenkla genomförandet och administrationen för folkhögskolorna. Utlysningar till den här typen av satsningar bör återkomma regelbundet och följas upp löpande.

Sammantaget ger ovanstående modell en god grund att stå på med en återkommande förtroendefull dialog, tydligare planeringsförutsättningar och gemensamma satsningar utifrån både regionens och folkhögskolornas behov och förutsättningar. Modellen ger folkhögskolorna en möjlighet att bli mer regionalt relevanta och synliga samtidigt som de har frihet att utforma och genomföra sin verksamhet på det sättet som de önskar. Region Stockholm får en ökad möjlighet att uppnå regionala mål och prioriteringar inom flera olika områden samtidigt som det blir tydligare vilka mervärden som folkhögskolorna bidrar med som en regional aktör.

Utformandet av modellen bör diskuteras gemensamt och utvärderas löpande.

Bilagor

Bilaga 1. Intervjupersoner

Folkhögskolor i Stockholms län

Folkhögskola	Namn
Långholmens folkhögskola	Jeremias Lind
Jakobsbergs folkhögskola	Felicia Hedström
Skeppsholmens folkhögskola	Eva Ripa Torstensson
Hagabergs folkhögskola	Gunilla Larsson
Bromma folkhögskola	Jenny Kimming
Bosöns folkhögskola	Liv Nordell
Röda Korsets folkhögskola	Ulrika Sandin
Fryshusets folkhögskola	Rita Criborn
Skarpnäcks folkhögskola	Kajsa Jungnelius
Paideia folkhögskola	Noa Hermele
Alma folkhögskola	Mona Sonelius
Kaggeholms folkhögskola	Claes Newman
Sigtuna folkhögskola	Catarina Lindskog
Botkyrka folkhögskola	Robert Oden
Sundbybergs folkhögskola	Marc Harding
Stadsmissionens folkhögskola	Annika Jansson
Vårdinge folkhögskola	Kerstin Burström
S:ta Birgitta folkhögskola	Bengt Almstedt
Birkagårdens folkhögskola	Lars Kling
Scouternas folkhögskola	Liza Rosernberg
Lillsveds folkhögskola	Christina Hjelmar
Väddö folkhögskola	Örjan Brinkman
Södertörns folkhögskola	Örjan Brinkman
Tollare folkhögskola	Mats Kempinsky
Ågesta folkhögskola	Vegard Tøgersen
Sankt Ignatios folkhögskola	Michael Hjältn
Runö folkhögskola	Robert Ekstrand
Södra Stockholms folkhögskola	Gunnar Elvin
Kista folkhögskola	Åke Larsson

Övriga intervjupersoner

Organisation	Namn
Folkbildningsrådet	Anna-Carin Bylund
Stockholms läns folkbildningsförbund	Maria Jörfalk
RIO, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation	Olle Westberg
Sveriges kommuner och regioner	Erik Peurell
Region Skåne	Tobias Hedkvist
Västra Götalandsregionen	Susanne Hammarström
Region Stockholm, regionledningskontoret	Karin Ölander, Kristoffer Odstam, Peter Sundlöf
Region Stockholm, kulturförvaltningen?	Agneta Sjöberg, Catharina Fogelström, Annica Fyregård Nilsson

Bilaga 2. Intervjufrågor folkhögskolorna (FHSK)

1. Verksamhet och inriktning
Kan du övergripande beskriva FHSK ägandeform och huvudmannens inriktning?
Vilken typ av kurser erbjuds? (Allmän, särskild, kort, ev riksintag, distans?)
I vilken mån anpassar FHSK kurserna till uppkomna behov, covid, Ukraina?
Vilka är huvudsakligen deltagarna, varifrån kommer de, ålder, bakgrund, kön?
2. Bidrag till RUFS och folkbildningsstrategin
Hur bidrar FHSK till regional utveckling, mål och prio i RUFS2050?
Hur bidrar FHSK till folkbildningsstrategin, mål, inriktning och prioriteringar?
Har FHSK egna mål eller prioriteringar som ni förväntas uppfylla eller bidra till?
3. Konstområdesanalys
Har FHSK längre förberedande utbildningar med inriktning på konst och kultur? Vilka konstarter?
Har FHSK utbildningar med större riksintag inom konstarterna eller kultur?
I vilken mån bidrar FHSK till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare?
4. Finansiering och mobilitetsstöd
Hur ser finansieringen av FHSK ut? (Statligt, regionalt, mobilitetsstöd, andra intäkter, projektmedel?)

Hur skulle du beskriva FHSK ekonomi på kort och lite längre sikt?
Hur följer ni upp och rapporterar om FHSK verksamhet, finansiering, måluppfyllelse? (Huvudmän, stat region) Vad är din uppfattning om uppföljningen?
5. Utmaningar och framgångsfaktorer
Vilka utmaningar möter er FHSK (verksamhet, finansiering, deltagare)?
Vilka framgångsfaktorer ser du för er FHSK (när det gäller att uppnå mål och syfte)?

Bilaga 3. Enkätfrågor regioner

Region:

Enkäten besvarad av (namn och roll):

1. Antal och rörelsedrivna

- Hur många folkhögskolor finns i er region?
- Hur många av dessa är rörelsedrivna?

2. Bidrag till regionala mål, strategier och behov

- I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att uppnå regionala mål och prioriteringar?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att genomföra den regionala utvecklingsstrategin (RUS)?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- I vilken grad bidrar folkhögskolorna i er region till att genomföra *andra* regionala strategier eller handlingsplaner?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- Textfält: Vilka andra regionala strategier eller handlingsplaner bidrar folkhögskolorna i er region till att genomföra?

- I vilken grad medverkar folkhögskolorna i er region i det regionala kompetensförsörjningsarbetet, t ex i den regionala kompetensplattformen/kompetensarenan?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- Är det skillnad på i vilken mån rörelsedrivna respektive regionägda folkhögskolor bidrar till regionala mål och strategier?
Ja
Nej
- Textfält: Ev. kommentar om skillnaden hur rörelsedrivna respektive regionägda folkhögskolor bidrar till regionala mål och strategier?
- I vilken grad anpassar sig folkhögskolorna i er region sitt utbud till snabbt uppkomna behov, exempelvis covid-19 eller flyktingvågen från Ukraina?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- I vilken mån bidrar folkhögskolorna i er region till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare?
I hög grad
I viss grad
I låg grad
Inte alls
Vet ej
- Textfält: På vilket sätt bidrar folkhögskolorna i er region till att stärka förutsättningarna för konstområdena och dess utövare?
- 3. Finansiering, uppföljning och koppling till regionala mål och prioriteringar**
 - Är finansieringen till folkhögskolorna i er region villkorad eller kopplad till att folkhögskolan bidrar till regionala mål och/eller strategier?
Ja, för alla folkhögskolor
Ja, men bara för de regionägda folkhögskolorna
Nej
Vet ej
 - Textfält: Eventuell kommentar om uppföljningen och om det är skillnad i uppföljningen mellan rörelsedrivna respektive regionägda folkhögskolor?
 - Följer ni upp om folkhögskolorna i er region bidrar till regionala mål och/eller strategier?

Ja, för alla folkhögskolor
Ja, men bara för de regionägda folkhögskolorna
Nej
Vet ej

- Vilka konsekvenser har överenskommelsen om mobilitetsstöd för er region (positiva respektive negativa)?

4. Nyetablering

- Hur många folkhögskolor har nyetablerat sig i er region de senaste 10 åren?

0-3

4-6

7-10

Fler än 10

- I vilken grad har ni som region kunnat påverka nyetableringen av folkhögskolan i er region?

I hög grad

I viss grad

I låg grad

Inte alls

Vet ej

- Har nyetableringen av folkhögskola/folkhögskolor i er region medfört en minskad finansiering till redan etablerade folkhögskolor i regionen?

Ja

Nej

- Har nyetableringen av folkhögskola/folkhögskolor i er region medfört utökade budgetramar/utökat anslag till folkhögskolorna i regionen?

Ja

Nej

- Textfält: Vilka vägval/alternativ kan ni som region se när det gäller att hantera den ekonomiska aspekten av nyetablering av folkhögskolor?

5. Utmaningar och framgångsfaktorer

- Vilka utmaningar ser ni avseende folkhögskolorna och stödet till folkhögskolorna?

Textfält:

- Vilka framgångsfaktorer ser ni avseende folkhögskolorna och stödet till folkhögskolorna?

Textfält:

Bilaga 4. Huvudmän till folkhögskolorna i Stockholms län

Lista från Stockholms läns Bildningsförbund

Alma Folkhögskola - Alma Folkhögskoleförening (består av Afasiförbundet, Bygdegårdarnas Riksförbund, Centerpartiet, Centerpartiets Ungdomsförbund, Liberalerna, Förbundet Vi Unga, Hushållningssällskapen, Jägarnas Riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Studieförbundet Vuxenskolan (SV), Sveriges Hembygdsförbund, SPF Seniorerna.

Birkagårdens folkhögskola - ABF och Stiftelsen Birkagården

Bosöns folkhögskola - SISU idrottsutbildarna

Botkyrka folkhögskola - Skolförening med fem kristna församlingar i Botkyrka som huvudmän. De är S:t Georgis, S:t Marias och S:t Petrus och Paulus syrisk-ortodoxa församlingar, samt Hallundakyrkans församling och Centrumkyrkan i Tumba inom ramen för Eumeniakyrkan

Bromma folkhögskola - Eumeniakyrkan och Eumenia

Fryshusets folkhögskola - Fryshusgruppen

Hagabergs folkhögskola - EFS Mittsverige (Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen)

Jakobsbergs folkhögskola - Föreningen Jakobsbergs folkhögskola

Kaggeholms folkhögskola - Pingst utbildning/stiftelsen Pingströrelsens Skol- och Kursverksamhet

Kista folkhögskola - Kistas folkhögskolas förening

Lillsveds folkhögskola - Svenska gymnastikförbundet

Långholmens folkhögskola - LO-distriktet i Stockholms län

Paideia folkhögskola - Stiftelsen Paideia och den ideella föreningen Paideia Alumni Association

Runö folkhögskola - Föreningen Los Folkhögskola Runö

Röda Korsets folkhögskola - Svenska Röda Korset

S:t Birgittas folkhögskola - Stiftelsen Sveriges Katolska folkhögskola

Sankt Ignatios folkhögskola - Stiftelsen Sankt Ignatios

Scouternas folkhögskola - Stiftelsen Scouternas folkhögskola

Sigtuna folkhögskola - Sensus studieförbund, Svenska Kyrkans Unga, Sigtunastiftelsen

Skarpnäcks folkhögskola - Folkuniversitetet. Tillsammans med Södra Stockholms folkhögskola och Sundbybergs folkhögskola bildar vi Stiftelsen Stockholms Folkhögskola.

Skeppsholmens folkhögskola - Skeppsholmens folkhögskola ideell förening

Stadsmissionens folkhögskola - Stadsmissionens skolstiftelse

Sundbybergs folkhögskola - Folkuniversitetet

Södertörns folkhögskola - Stiftelsen Vaddö Södertörn folkhögskolor

Södra Stockholms folkhögskola - Folkuniversitetet

Tollare folkhögskola - IOGT-NTO

Vårdinge folkhögskola - Föreningen Vårdinge By Folkhögskola

Vaddö folkhögskola - Stiftelsen Vaddö Södertörn folkhögskolor

GO FOR GOLDEN

Ågesta folkhögskola - Frälsningsarmén